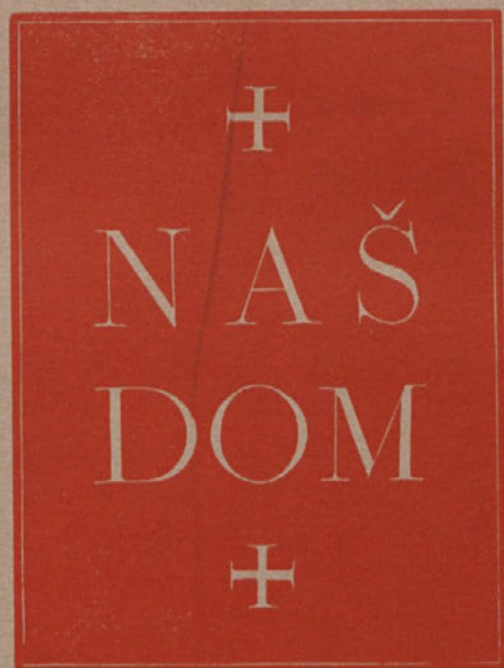

P O Š T N I N A P L A Č A N A V G O T O V I N I

1 9 3 8

I Z V E Z E K

M A R I B O R

113 22950

Izhaja četrletno. Naročnina znaša letno 20 din. Posamezen zvezek je po 8 din. Številka poštnega čekovnega računa je 13.577.

Tiska in izdaja Tiskarna sv. Cirila v Mariboru; predstavlja jo Albin Hrovatin v Mariboru.

Urejuje dr. Fran Sušnik v Mariboru.

Naslov uprave ali uredništva: Maribor, Koroška cesta 5.

Vsebina prvega zvezka:

Ivan Dornik: Pesem	1
Ivan Dornik: Pismo	2
Ksaver Meško: V naših gorah	3
Milan Venišnik: V moji sobi	4
Beata Linzner: Iz predmestja	4
Jože Luskar: Iz življenja mariborskih bogoslovcev	5
Stanko Modic: Morski valovi	10
Jakob Richter: Pisma mladim ljudem	11
Bogdan Pogačnik: Moj Bog	12
Ivan Kos: Moji modeli	13
Vilko Novak: Brezovski tkalec	15
Aleksander Koprivc: Podobe iz Slovenskih goric	22
Stanko Modic: Planeti	24
EK: Ali nas poznate?	25
EK: On je umrl za mene	26
EK: Odkrita beseda	27
EK: Otroško čebljanje	28
Stanko Modic: Funkcija možganov	30
Milan Kajč: Loterija	31
Toplice Dobrna pri Celju	33
Januš Golec: Podedovani greh	35
Anton Jelen: Vzori in križev pot kmečkega fanta-drevesničarja	37
Rogaška Slatina	40
Stanko Modic: Ledene gore	42
Fran Fink: Karl May	43
Jela Levstik: Ženski razgovori	46
Zvonko Kračun: Po Karl Mayevih stopinjah	53
Maks Jeza: Zgodovina slovenske knjige	56
Marija Ornik: Književni obzornik	58
France Modrinjak: Uganke	61
Jože Luskar: Spoznavajmo svojo domačijo!	na platnicah.

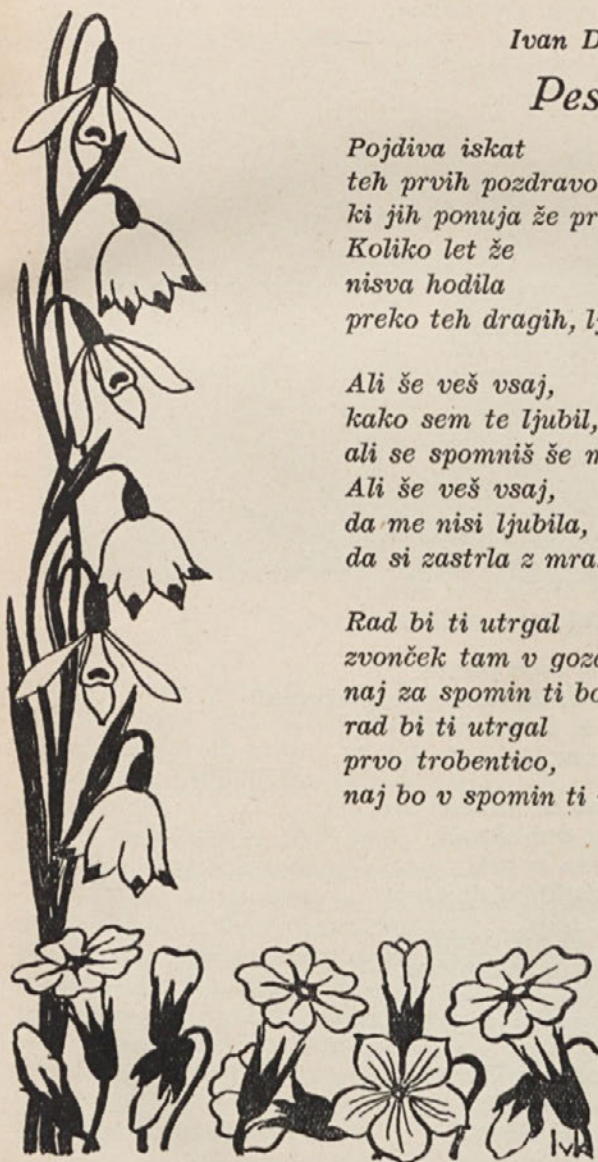
Ivan Dornik

Pesem

*Pojdiva iskat
teh prvih pozdravov,
ki jih ponuja že prva pomlad!
Koliko let že
nisva hodila
preko teh dragih, ljubih trat.*

*Ali še veš vsaj,
kako sem te ljubil,
ali se spomniš še mojih besed?
Ali še veš vsaj,
da me nisi ljubila,
da si zastrla z mrakom mi svet?*

*Rad bi ti utrgal
zvonček tam v gozdu,
naj za spomin ti bo mojih vseh ran;
rad bi ti utrgal
prvo trobentico,
naj bo v spomin ti na lepi ta dan.*

Pismo

O mati,
sedaj razumem tvoje vzdihe,
ko si samotna pred ognjiščem stala,
strmela v peč, kjer borno je gorelo.
Bila si bleda vsa v obraz,
ki dan za dnem dobival je več gub.
O zdaj razumem tvoje vzdihe,
ki ti iz globočine vdratih prs so vreli
v samotnih urah tamkaj pred ognjiščem.
Otroci hrupno smo pridrli v vežo,
planili tja k omari in iskali kruha
in vpili nad teboj, da smo že lačni.
A kruha ni bilo.
In v borni peči borno je gorelo,
ko ti si, v peč strmeč,
vsa zgubana v obraz tam pred ognjiščem stala.

Je čas sedaj, ko že besed več skoraj ni glasnih,
ko misel — komaj da razpne peroti — spremeni se v vzdih.
Vsa radost, ki jo stvarstvu dal je Bog,
se pritajila je, in molk golči vse naokrog.

In smisel, ki življenju dan bil je od vekomaj,
sprevergel se je v spaček zmešanih vprašanj,
ki se vrtinčijo nad tla in padajo nazaj,
kot iznemogla od praznote vseh vprašanj.

Trepetajoč, obupajoč sem sklonjen nad seboj,
nad hrepenenjem svojim le še umazan spomenik.
In jata črnih ptic hripavo kraka nad menoj!
Življenja smisel — je le žalosten malik.

Ne, ne, saj ti ne odpošljem tega pisma.
Kako bi se prestrašila, ko bi do konca ga prebrala!
Zavzdihnili bi nad seboj in se vprašala:
zakaj je zdvomil, ko sem mu življenje dala?

O mati, to so le prežalostne in mračne ure,
ko človek je na tleh, ko se ves skruši,
ko vse, v kar upal je, se mu poruši
in misli razbolé se mu v razklani duši.

Saj vidim te, kako zvečer bi pri ognjišču,
da odgnala od nas bi hude te skušnjave,
ki zaletavajo se v naše blodne glave,
z večernim zvonom pomolila: O Marija, ave!

Kot ti od blizu, v veži pred ognjiščem,
poslušam jaz glasove te iz daljave,
si grebem v dušo in besed si iščem,
da bi pomolil s tabo: O Marija, ave!

V naših gozdih

Greva s starim cerkovnikom Blažem na Uršljo goro. Krog naju dehteči gozdovi, pod nama svet, nad nama sinje nebo z velikim, blestečim diamantom. Iz globočin plavajo čez svet glasovi zvonov, sobota je, štiri popoldne, večernice zvonijo v vseh cerkvah. Nekje v dremoti gozda potrkava žolna. Zdaj zdaj se kratko,

Pri Sv. Roku na Selah pri Slovenjem Gradcu

skoro zlobno zasmeji šoja. Sicer vse mirno. Le najini koraki poltiho odmevajo med drevjem. Najino govorjenje je kakor molitev.

Zašumlja ob poti.

»Kača,« preudarno pribije cerkovnik. »Jih je mnogo tod okrog. Posebno doli v Suhodolu.«

In pripoveduje. Polagoma, kakor bi besede precejel, ali kakor bi znova vse tisto doživljal, mu teče govorica.

»Dobro se spominjam. Bil sem za hlapca pri Smolčniku, pa sem nesel v mlin, dol v Suhodol. Vroč dan je bil. Kar zaslišim v kameniti drči ob stezi čudno šušljanje, kakor tiho požvižgavanje. Pogledam — polna drča kač, kar prekopicavale so se druga čez drugo. Postojim, gledam. Kar se ena požene po drči proti meni, morala me je opaziti. Jaz pa v beg. Bežal sem, da še brž nikoli tako; kar čutil sem jih za seboj, ne samo tiste, vso grdo gomazen. Žakelj mi je kar poskakoval na rami. Odvreči pa ga nisem maral. Mislil sem, če me gomazen dohiti, kar nanje ga vržem. Pa sem jim srečno ušel. Zdaj sem star, zdaj jim ne bi, a tedaj sem bil korajžen in poskočen fant.«

»To ste bili junak, da žaklja niste marali odvreči.«

»Nak, nisem ga.«

Smehlja se. Dobro mu je storila pohvala.

»Tudi škodilo mi ni nič. A hlapcu tu doli na Plešivcu je hudo škodovalo. Malo starejši od mene je bil. Kakor veste, je s Plešivca na vse strani daleč v cerkev, pojdi človek v Razbor, v Podgorje, v Slovenj Gradec, v Javorje ali na Goro, kamor je skoro še najlepše, le strmo. Hlapec ni rad zahajal v cerkev, tudi če bi bilo bliže, menda ne bi šel. Ga pač ni veselilo. Rajši je postopal ob nedeljah in praznikih po gozdovih. Tako tudi na binkoštno nedeljo tisto leto. Zvonilo je s hribov in iz dolin, povsodi so bile svete maše, v Razboru, v Javorju, v Podgorju, v Šmartnem, v Slovenjem Gradcu. Tudi na Gori so pritrkovali, kakor vsako leto je bilo na binkošti gori prvokrat v letu opravilo. A hlapec komaj da je kaj prisluhnil. Bolj ga je zanimal les, smreke, mravljinjaki, kako bodo obrodile to leto črnice.

Že je bil na suhodolski strani. Kar pride do sipine, kjer so prejšnja leta žgali apno. Pogleda po belem kamenju — pomislite, vse kamenje polno gadov in modrasov. Vsi v krogu, na sredi pa velika zelena kača s krono na glavi. Kačja kraljica je bila. Kar svetila se ji je krona v soncu. Hlapec gleda, gleda. Kar vzdigne kraljica glavo in se zagleda v njega. Videlo se je, da postaja nemirna. Nemirno se začno gibati tudi vse druge, vse se ozrejo na stran, kamor je gledala kraljica. Nekatere švignejo kar pokoncu.

Hlapcu je postalo vroče. Pa klobuk v roko in v beg. Ves preplašen je prišel domov.

Od tedaj smo ga videli vsako nedeljo v cerkvi. Popoldne je pa bral doma svete bukve. V les ga ob praznikih ni bilo več spraviti. Še ob delavnikih težko.

Pa ni dolgo živel. Bog ve, kaj je bilo, je li bilo od tistega strahu ali se je prehladil, pokašljevali je začel, hiral je, druga jesen ga je vzela. Morda so mu tudi kače tako naredile, Bog ve, mogoče je vse.«

Z Uršlje gore se razlije kakor blagoslov božji svetu in vsaki stvari na njem srebrno zvonjenje ...

Milan Venišnik

V moji sobi

*V moji sobi, kakor v morski školjki,
odmeva šum pouličnih glasov
brez zveze, smisla — kakor je življenje,
ki nam nadeva tisoč zlih okov.*

*Polagoma in tiho se mrači —
predmeti v sivo motnost tonejo,
večerni zvon se od nekod glasi,
iz mraka težke misli vstajajo.*

Beata Linzner

Iz predmestja

Zajokalo je v baraki:

»Kruha, mati!«

*Sklonila se je koščena,
vsa izstradana je žena
nad zibelko.*

*»Spavaj dete — nina, nina,
sanjaj mi o hlebu,*

*sanjaj mi o malih škratkih,
sanjaj o kolačkih sladkih,
ki jih tvoja mama nima!«*

*Ni v baraki več jokalo
dete, v sanje je zaspalo,
v sanje o porednih škratkih,
v sanje o kolačkih sladkih ...*

Iz življenja mariborskih bogoslovcev

Malokateri stan živi tako iz ljudstva in le zanj kakor bogoslovski. Ljudem pa bogoslovsko življenje ni znano. Vedo, da bo po toliko in toliko letih nova maša, če bo študent »dobro storil« in ga ne bodo premotila dekleta. To, mislijo, je zanj edina ovira. Več po navadi ne vedo, kvečjemu se še čudijo, da je za bogoslovni študij potrebna tako dolga doba, celih pet let.

Da, dolga doba je to, a vendar skoro prekratka spričo vedno večjih nalog, ki čakajo mladega bogoslovca. In ko mine, je njegovo zdravje premnogokrat zrahljano zaradi napora in slabega stanovanja.

Staro bogoslovje v Mariboru, iz katerega je izšlo že toliko slovenskih duhovnikov. Nekoč so bili v njem jezuiti, potem je bila tu stara mariborska gimnazija in nazadnje so se naselili vanj bogoslovci (1859.). Ni čudno, da ima tako starinsko obliko. Kdor gre mimo, si sname klobuk pred njim zaradi njegove častiljive starosti in si misli: »Ubogi ljudje, ki prebivate v njem, zares mnogo dobre volje je v vas.« Razumljivo, da si mariborski bogoslovci nič bolj ne želijo, kakor da bi se že skoraj preselili v novo bogoslovje, ki ga pa še ni več kot tri ali štiri metre nad zemljo. Vendar je staro poslopje spomina vredno, ker so v njem dobili izobrazbo veliki slovenski možje.

Lansko jesen 2. novembra se je poslovil od svojih tovarišev mlad bogoslovec, Pavle Potočnik. Bil je sam na svetu, ni imel več matere ne sester, ki bi ga prihajale obiskovat. Leto pred smrtjo je dejal, da čuti smrt za ramo. Res je ob letu umrl.

Tovariši so ga žalostni spremili na zadnjo pot. — Zdaj zbirajo za njegov spomenik.

Lavantinska škofija je sklenila, da zgradi svojim bogoslovcem novo, zdravo bogoslovje. Podzemski dela so že končana. Dokler pa morajo stanovati v starem poslopju, skrbijo za zdravje na ta način, da se veliko gibljejo v naravi.

Mariborska okolica jim nudi lepe sprehode.

Opazovanje narave.

Ob lepih pomladanskih dneh gredo za kak dan na izlet na sivo Pohorje.

Med potjo se večkrat ustavijo in za nekaj trenutkov radi pokramljajo z delavci in kmeti, ki takoj začutijo, da so to ljudje iz njihove sredine, in jih brž vzljubijo.

Mladi ljudje, v katerih še polje nedavna študentovska kri, se radi povzpnejo na visoke skale in zapojejo:

Na planine, na planine
vedno vleče me srce;
gleдам jasne višočine,
kras slovenske mi zemlje.

*Dva pa, ki še ne moreta pozabiti nedavnih dni, jo počasi primahata zadaj in brenkata na kitaro:
»Če študent na rajžo gre...«*

Pri framskem župniku.

Kadar pa vidi kak dobrodušen župnik, da gredo mimo njegovega župnišča bogoslovci, jih za nekaj trenutkov povabi k sebi s prijazno besedo: »Ej, prijatelji, ustavite se nekoliko, ne bo vam škodilo malo okrepčila po dolgi hoji!« Ob takih prilikah se pripetijo zelo pristrčne zgodbe. Staremu župniku se utrne skrita solza in pravi: »Oj, ko bi mogel z vami, ki ste veselega obraza, še enkrat nazaj! Da, некоč ko je bil Slovenec preziran, smo tudi mi hodili med naše ljudi na deželo in radi so nas sprejemali. Zdaj pa se bojim, da ni več povsod tako...« Potem potoži svoje težave. Izkaže se, da je velika dobričina, ki dela vse življenje za svojo faro, čeprav je večkrat težko. Saj se zgodi, da ga včasih obsodijo za skopuha, kot n. pr. župnika Holzapfla, ki je potem zapustil svoje premoženje gluhonemnici.

Ko pa pride mrzla zima, je treba za zdravje še posebno skrbeti. Mlad človek potrebuje gibanja in zraka, zlasti ob napornem delu. In delo se prične vsak dan znova zgodaj pred sončnim svitom, zjutraj ob petih in traja ves dan do devetih. Prvi je križ in prošnja za mnoge, potem je šola in študij. Sredi dneva pa si nadenejo za Mariborsko Kalvarijo smuči na noge in juh! po bregeh! Kmalu so bele

planjave zorane ko njive. Da, življenje k življenju v tej božji naravi! Velik je Bog, ki je ustvaril življenje in čisto lepoto, ki je povsod! Dr. Kugy, sin

Karavank, je rekel da ni nikoli tako iz vsega srca slavil Boga kakor takrat, kadar je bil sam na visokih gorah in je zrl skalnate grebene, ki so iz megle moleli v jasno nebo. Za to lepoto bi živel, brez bolesti umiral in se zopet rodil, je dejal. Najlepše svetišče si je Bog postavil v skrivnostni naravi. Duševni velikani se povračajo k njej, da se nekoliko otresejo morečih misli in vsakdanjih malenkosti, ki ubijajo. Naš filozof Veber je dejal, da čuti potrebo, da se vsak mesec vsaj enkrat otrese vsega razmišljanja in se sprosti kakor otrok. Potem, pravi, lahko gre znova na delo in duh mu je prožen kot lok. Ni namreč mogoče, da bi človek mogel isto duševno delo brez sproščenja dolgo uspešno vršiti. Največkrat pa se zgodi, da se zdravje upre in odpove. Potem pa je hudo zanj in za tiste, ki so v bližini. Zdravje je velik dar, ki ga prav ceni le tisti, ki ga več nima.

Ko se vrnejo, jih že čakajo vsakdanje dolžnosti: breviri in študij.

Ob nedeljskih popoldnevih zaigra orkester na dvorišču.

Neka mamica je prinesla ljubko živalco na dvorišče, ki se je kmalu sprijaznila z novim življenjem in postala vsem v veliko zabavo. Mali kozlič, ki se mu poslej ni slabo godilo, je delal drzne skoke po stopnicah iz pritličja v nadstropja, s čimer se je nekaterim resnim ljudem hudo zameril. Najhujšo napako, ki je ni mogel nikoli več popraviti, pa je storil takrat, ko je vrtnarici sestri Melhijori pohodil vse rože po gredi in objedel krasne palmove veje. Še tisti večer je bil ubogi kozlič v rižoti.

In kdo bi jim zameril, če si privoščijo tudi kako šalo? Vse tako veselo življenje ima svoj pomen. Kaj rado se zgodi, da se ljudje, ki se pečajo z resnim delom, vase zaprejo in odtuji-jo resničnemu življenju. To pa je nesreča. Povsod hočejo veselih ljudi, čemernih pa se izogibajo. In tako življenje naj ohrani mlade delavce v veselju in zdravju, ki ga naj nekoč prinašajo drugim.

Odmor v učni sobi.

Frizerje imajo kar doma, a je videti, da niso vajeni takega posla.

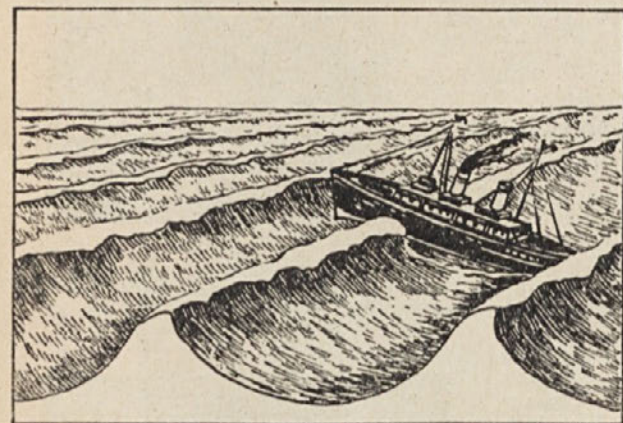
Morski valovi

V borbi z morskimi valovi in s silnimi viharji si je človek utiral pot do svoje današnje moči. Svojo zibelko ima pomorstvo na Sredozemskem morju, kjer se je iz prvotne obalne plovbe polagoma razvijala plovba po visokem morju. Feničani, Grki in Rimljani so že pluli na Atlantski ocean, do britskih otokov. Sredozemsko morje je namreč sorazmerno majhno in omogoča enostavno orientacijo, razvija krajše valove, ki dosežajo največ 5 m višine, dočim je Atlantski ocean viharno morje z dolgimi valovi, visokimi do 13 metrov.

Vtis, ko dospe ladja skozi morsko ožino pri Gibraltarju na ocean, je veličasten tudi ob lepem vremenu. Voda valovi v neskončno dolgih vrstah, ki se vale enakomerno čez gladino in vzdigujejo kljun broda, kakor da bi počival na prsih tajinstvenega velikana. Človek se zaveda, da je prišel na vodno plan, ki je vsa sproščena v svoji brezmejnosti. Ob vihnem vremenu pa se svetijo dolgi grebeni valov z grozečo belino, višina valov narašča, tako da zginejo v njihovih dolinah

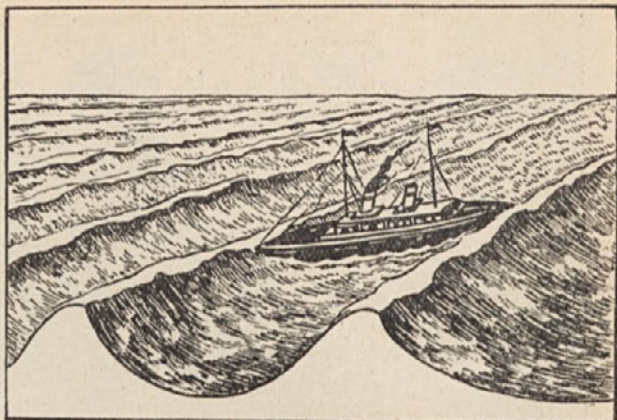
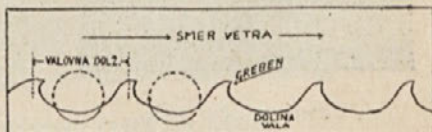
kar celi brodovi, — z višino valov pa narašča tudi njihova dolžina. Teža vode, ki je nagromadena v teh kipečih gorah, ima strahovito rušilno moč.

Čeravno je videz, da se pomika voda naprej kakor kaka deroča reka, ostane vendarle v glavnem na svojem mestu. V temle je ravno tajnost valovanja. Prva slika nam pokaže parnik, ki pluje vetru in valovom naproti. Ves je v dolini med dvema valoma. Kljun se mu zarije v bližajoči se greben. Na drugi sliki se je ladja povzpela

na val in se pripravlja, da zdrkne na drugi strani s pospešeno brzino v nov prepad. Tretja slika nam tolmači gibanje vode. Njeni posamezni delci se pomikajo v navpičnih krogih. Smer njihovega kroženja določa veter. Tako je mogoče, da valovi napredujejo, kakor jih podi veter, ne da bi se morala zato voda premikati s svojega mesta.

Dolgotrajni valovi sicer ne ostanejo brez vpliva. Saj je znano, da lahko povzročajo razne morske toke. Ob Severnem morju prinašajo viharji včasih tolike množine vode na obalo, da pride do pravcatih povodnji obrežnih krajev. Taki silni viharji so lahko tudi zasidranim ladjam v pristaniščih zelo nevarni.

Pisma mladim ljudem

Tebi, slovenski fant, Tebi, slovensko dekle, bom letos pisal drobna, preprosta pisma. Prav lahko me boš razumel, ker mi domače besede še ni pokvarila učenjaška govorica. Lepo, zaupno se bova razgovarjala o tem, kar sva skupno doživela, čeprav sta žal različni najini življenjski poti. Ti še vedno ves veder in zravnšan stopaš preko domačih njiv in ozar ter zalivaš rast svete slovenske zemlje s potom svojega obraza. Meni pa je pred leti nepozabna mati v skrbi za mojo bodočnost dejala:

Pojdi, moj sinko, na pot,
na življenja pot —

Poln nemirnega pričakovanja sem se odtrgal od rodne krova, z boleštvom in veseljem v duši sem stopal po beli cesti v tuje mesto — nabirat izkušenj in spoznanj. Toda mesto — to je čuden kraj! Bogato in bahato, pa zopet strašno revno in do kosti in duše bolno. Veselo in razigrano, pa zopet tako žalostno in otožno. Hrupno in živahno in zopet tako dolgočasno in pusto. Brez srca. Brez duše. Vse sem našel v mestu, samo doma nikjer. Ljudje imajo mrzla srca. Samo računajo. Ti ostaneš številka, vedno številka — v tovarni, v uradu, na cesti. Po večini se oblačijo elegantno, lepo in olikano se obnašajo, pa so si v kljub medsebojnemu pozdravljanju tujci, ob katerih se ne moreš ogreti.

Česar nisem niti najmanj pričakoval, se mi je zgodilo: Zaželel sem si nazaj domov. Doma sta oče in mati, brat in sestra, kruh v miznici, jabolka pod jablano, križ v kotu, škropilnik pri vratih in bela cerkev — kakor kraljica vseh hiš — na griču za vasjo. Kadar se usedeš za belo javorovo mizo v kotu, čutiš, da nad njo sv. Duh deli svoj blagoslov. Ko sediš, veš, da boš jedel svoj kruh, sadove lastnega dela. In tudi to veš, da ti nihče ne bo štel z nevoščljivim pogledom žlic, ki jih boš nosil v usta. Več pa kot te žlice je vredno to, da boš poleg pridelkov svojih rok in svoje domače zemlje užival tudi prijazno besedo svojih domačih ljudi. Nič zahrbtnosti, nič zvijačnega izpraševanja, nič polaganja računov; vse odkrito, vse naravnost, brez laži. In četudi priplava ob Tvoji trdi in robati besedi preko očetovega ali materinega obraza oblak zaskrbljenosti, Te to ne vznemolji, ker veš, da se je dvignil iz ljubečega srca. Oh, saj včasih tudi zagrmí, zapoje trda pest ob mizi svojo pesem, toda samo pet, deset korakov skupnega dela in zabrisano je vsako nesoglasje. — Domač kruh, domača beseda, domači ljudje, domača hiša, domača zemlja, domača cerkev — to vse skupaj je dom, ki je več vreden kot vse zlato in vse razkošje sveta. Nekdo je zapisal, da ima tak dom korenine do pekla, ki mu sam satan ne more do živga. Tudi na

Križ na Uršlji gori

tujem si navezan na tak dom z rdečo nitjo svoje krvi, z zlato nitjo svojega duha. Kadar so dnevi najtemnejši in razdvojenost srca največja, takrat se sredi teme prebudi lučka življenja, ki so jo v svetišču Tvoje duše prižgali Tvoji roditelji. Več Ti pove ta lučka kot vsa posvetna učenost, bolj Te razgreje kot vsa umetna prijaznost ljudi.

Kadar mi misli takole poromajo na moj dom, se vedno spomnim tudi Tebe. Ali še veš, kako sva v jasnih, poletnih nočeh vasovala v robu pod našo lipo, ki kakor angel varuh straži našo skromno kmetsko hišo? Drug drugemu sva zaupala svoje boje in svoje skrbi, svoje nade in svojo ljubezen. Takrat nama je bilo tako toplo, tako prijetno v duši. Ob skrivnostni medsebojni izpovedi nama ni bilo treba nobenega zagotavljanja, da sva si prijatelja. Prav nič nisva trepetala, da bi kdaj drug drugega izdala. Segla sva si v roko, pogledala si v oči in sva se razumela. Zavriskala sva, narahlo zapela in odšla počivat. Prav nikogar nisva razdražila in nikomur nič hudega storila s temi razgovori, ki so bili nama tako dragi. Posebno rad pa se spominjam onega dogodka, ki naju je prav trdno združil. Bilo je takrat — saj veš —, ko je vihar jeze planil v Tebe, ker Ti je ona surovina žalila križ, ki Ti ga je materina roka prva pritisnila na čelo, s katerim so Te zaznamovali v cerkvi pri sv. krstu in ki je postal že simbol slovenske zemlje. Že si potegnil kol iz plota, Tvoje mišice so bile napete, drhtel si. Takrat sem stekel za Teboj, položil svojo roko na Tvojo ramo in Te proseče poklical. Čutil sem, da v svojih rokah nimam dovolj moči, da bi Te zadržal, a ob proseči besedi si vrgel kol proč in pristavil: Imaš prav! Umazane duše mu ne morem razbiti. — V nedeljo nato si me na poti v cerkev počakal pri znamenju pod klancem. Vse je bilo urejeno na Tebi. Lepa, zlikana, praznja obleka, rdeč nagelj v gumbnici, zravnan, prikupna postava, skratka: ponosen slovenski fant, ki se mi je zdel še močnejši kot navadno. Pustila sva tovariše, s katerimi smo sicer skupno merili korake proti božjemu hramu, naprej in sva sama stopala za njimi. Zdelo se mi je, da mi imaš povedati nekaj izredno zaupnega. Z obraza Ti je sijala sama dobrota. Sklonil si se k meni in mi pošepetal: Hvala Ti za zadnjič! Silno sem vesel, da se je tako izteklo. Ne bom Ti tega pozabil. — Ko sva se že spenjala v klanec, si se ozrl nazaj v pisano družbo, in iz Tebe je spregovorilo prekipavajuče notranje zadovoljstvo: Ali niso dobri ti naši ljudje? Ali ni lep ta naš kraj?

Jaz pa sem najin razgovor končal: Ljubezen do domovine se začne pri domači vasi, narodna zavest pa v ljubezni do domačih ljudi.

Bogdan Pogačnik

Moj Bog . . .

*Moj Bog, na pomoč
mi pridi v to noč
brez zvezd in luči!*

*Moj Bog, saj ne vem,
ne kod ne kam grem,
ne kam bom prišel.*

Moji modeli

Sem slikar in imam atelje v četrtem nadstropju. Kaj raznolični so moji modeli, mladi in stari, brezposelni, berači, brezdomci, pohabljeni in drugi slični siromaki. Navajen sem jih že, odkar so jim vrata v našo hišo odprta, kajti moja mati jih nikoli ne odganja. Tako sem marsikateri svoj poznejši model že doma spoznal in si ga naročil pozneje v svoj svetli atelje, ker je dom, v katerem živimo, na dvorišču zakrit od visokih hiš in zaradi tega temen. Izmed teh so me posebno zanimali trije zanimivi tipi.

Ko sem stopil nekega dne iz veže štirinadstropne hiše, v kateri imam atelje, sem zagledal možakarja, prihajajočega s starega pokopališča, ki je nasproti te hiše. Že po zunanosti je bil zanimiv in zato sem sklenil, pridobiti ga za svoj model. Stopil sem za njim, da bi mi kje prehitro ne izginil izpred oči, kajti taki posebneži niso preveč zaupljivi. Ustavil sem ga v stranski ulici, pa mož ni bil prav nič voljan govoriti z menoj. Sele ko sem mu zatrdil, da sem slikar in bi ga rad risal, tudi plačilo bo dobil, je obljubil, da pride, ali samo pod pogojem, da atelje ni kakšen salon. Oblečen res ni bil za salon, tudi dišal ni za salon. V ateljeju sem marsikaj dočkal: bil je brez srajce, umazan, pred mrčesom se je branil z naftalinom. Bil je eden tistih brezdomcev, ki roma, ker nima doma. Moral je na cesto, ker ni mogel najti mirnega kotička za stare dni. Zame je bil Ahasver. Prišel je, kadar ni imel prenočišča, ko je bil bolan ali ni imel kovača, da bi plačal prenočnino, pozimi pa, da se je pri moji peči ogrel. Vedno mi je razlagal znova, kako je bilo nekaj; le svetovna vojna je kriva vsega zla. Bil je pekovski pomočnik, postal je star, razmere so se spremenile, svetovna vojna mu je vzela še zadnje

Ivan Kos: Človek s ceste (Olje)

premoženje in postal je berač. Prosjačiti ni hotel, ker ga je bilo sram. Žal mu je bilo, da ni odšel za mladih dni v Ameriko, mogoče bi si prislužil za stara leta kaj več kakor tu. Ni imel več mnogo želja, saj je šel proti grobu, ali eno željo je še vedno gojil, da bi še našel kje kotiček,

da bi še mogel v miru preživeti svoja zadnja leta tako, kakor živi človek. Vedno živeti le med berači, jesti to, kar drugim ostane, poslušati zabavljanje in kletvice nezadovoljnejšev, nikoli se pošteno umiti in ne preobleči, vsega tega je bil že sit.

Vedno znova sem poslušal vse to, kadar je prišel in sem ga risal. Kaj naj storim, da mu pomorem? Samo kovači kot honorar za model so premalo. Listin za prošnje tudi ni imel, niti prepotrebne krstnega lista za dokaz rojstva ni imel. Neki nepridiprav mu je ukradel kovčeg s perilom in z listinami.

Nekoč ga dolgo ni bilo k meni; mislil sem že, da je umrl. Ko grem domov h kosilu, ga najdem onemoglega s krvavo podplutimi očmi za vežnimi vrati. Pokličem rešilni voz in ga spravim v bolnico. Kam z njim, ni prostora, sem slišal. Takih onemoglih starcev je vsak dan lovolj na razpolago. Prosil sem za šefa bolnice, prišel je, mu ga pokazal in prosil za nje-ga. »O, tega pa poznam z vaše slike 'Človek s ce-ste',« je dejal in ga sprejel. Ostal je v bolnici tako dolgo, da si je opomogel. Ko so dogrnali njegovo pristojnost, je s pomočjo socialnega urada končno prišel v sirotišnico v Ljubljano, kjer je našel to, kar si je še želel. Ob velikih praznikih se oglasi s pismom ali z dopisnico.

In tako še hodijo drugi te vrste k meni: invalid, ki ga je zasulo v premogovniku, in nekdanji mizarški pomočnik, sedaj izčrpan do kosti, in mi potožijo svoje gorje. Radi mi služijo za model, ker pravijo, da se odpočijejo tu gori in še vidijo samega sebe na sliki. Samo ne gre jim v glavo, zakaj ravno nje slikam, ki so vse kaj drugega kakor lepi.

Pojem lep je pač različen. Običajno smatrajo za lepe samo filmske dive, ki pa so seveda lepše po filmski kameri. Jaz si poiščem rad kot modele zanimive, izrazite ljudi. Nič me ne moti, ako je njihova zunanost dostikrat nekultivirana, morda celo odvratna. Izvežbano oko hitro opazi

in loči značilne poteze od neznačilnih. Naglo drsi čopič po papirju in kmalu je pred menoj neolepšan, ves karakterističen. Torej takšni, kakršni so v resnici, so vredni, da pridejo na papir in platno in tako ostanejo živi med nami kot glasne priče, ki kličejo: Glejte, tudi mi smo ljudje, samo na vas je, da nam date to, kar nam gre po božji in človeški pravici!

Ivan Kos: Postopač (Risba s čopičem)

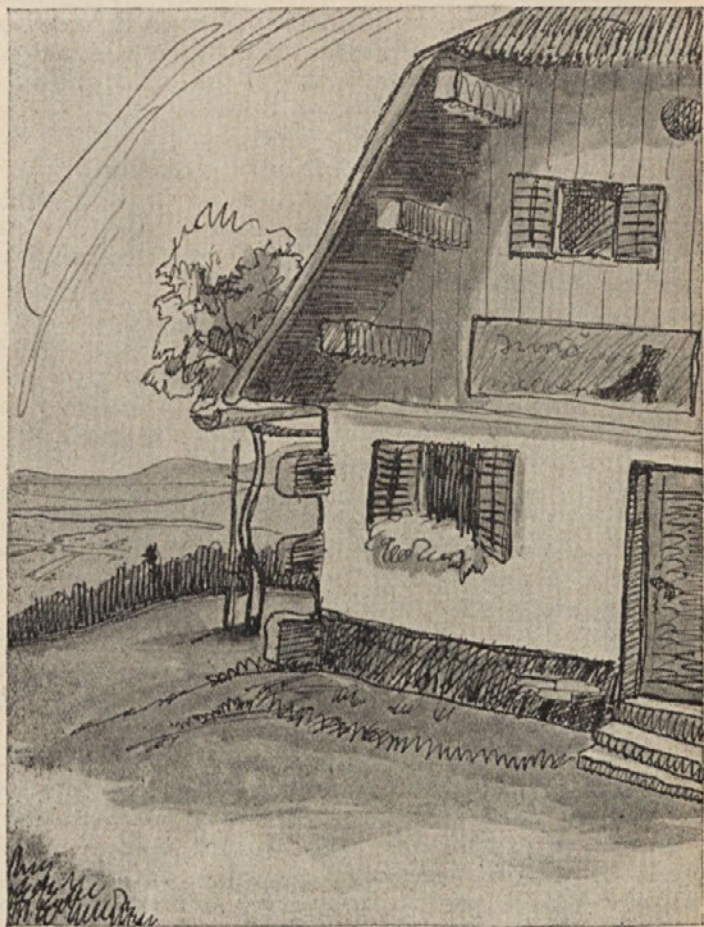
Brezovski tkalec

(Podobe narisal akad. slikar Maks Kavčič)

I

Tri življenjske dobe so minule od tistihmal, ko se je v Brezovce priselil Tomaž Jurič. V vasi je danes še nekaj prav starih ljudi, ki se spominjajo pripovedovanja svojih staršev o tem dogodku. Saj je bil ta dogodek za vas zelo zna-

Tomaž Jurič si je kmalu nakupil hišo in zemljo. Nad vrata pa je obesil okrašeno desko, na kateri je kmečka deklina kazala svoje čevlje. Zakaj čevljar je bil Tomaž Jurič, ki je razumel svojo obrt. Sicer pa je bil človek zelo samosvoje narave. Z nikomer ni sklepal zaupnega prijateljstva, v nikogar ni zaupal in o preteklih dogodkih ni govoril nikoli. Nihče ni vedel zagotovo, odkod je, iz katere družine je in celo taki so se našli, ki so dvomili, da je prispel po pravi poti do svojega imetja, ki mu je vidno rastlo. Ko so Brezovčani šli mimo dekline s čevljem, ki se je šopiril nad vrati, so se praskali za ušesi, zakaj vse, kar je prišlo iz te hiše, se jim ni zdelo čisto naravno. Ko je Tomaž Jurič, ta veliki človek, stopil iz hiše, tedaj je bilo gotovo, da bo spet kupil kako njivo, kak vrt ali kaj drugega. Sicer se namreč ni rad ganil iz hiše. Brezovske neveste pa so pogosto odpirale vrata Juričevega doma, zakaj mojster ni delal le dobrih čevljev, marveč je imel na čevljarskem stolu tudi brhkega sina, ki je bil dedič vsega blagostanja pri hiši.

Tomaž Jurič si je kmalu nakupil hišo in zemljo... Nad vrata pa je obesil okrašeno desko, na kateri je kmečka deklina kazala svoje čevlje. Zakaj čevljar je bil Tomaž Jurič...

In zgodilo se je, da je mladi Jurič vzel lepo brezovsko dekle. Čez čas je tudi on, kakor oče некоč, samo tedaj prestopil domači prag, kadar je namenil raztegniti meje svojega posestva ali če so ga klicali na županstvo. Zato je bila tem večja škoda, da je zastopnik tretjega rodu, Gašper, postal vzor pivcem in kvartopircem in je Juričevo imetje splahnelo, kot bi ga sploh ne bilo. Ko je nastopil današnji gospodar Martin, ni bilo drugega kot zbita kočica z desko, s katere je kmečko deklino s čevljem spral tek časa.

Martin Jurič je bil lep človek in edinec svoje družine. Ko je šestindvajsetleten pokopal svojega očeta, mu je bilo prvo opravilo, da je prijel obrtniški napis, s katerim si je некоč Tomaž ustvaril imetje, in ga treščil ob tla.

»Zame ni čevljarstvo,« je dejal sosedom, ki so zijali vanj. »Slabo bi mi bilo od kleja in prste bi si stolkel do krvi. Vsa narava se mi upira temu delu. Če bi moj oče imel toliko pameti in poguma, da bi mi dovolil obrt, ki jo imam rad, ne bi bil sedaj na cesti. Do česar nima človek veselja, tistega naj se ne loti, četudi bi isto stvar delal že njegov praded!«

Martin Jurič je tedaj kot mlad mož stopil med vajence. Srce ga je vleklo k tkalski obrti. V Brezovcih v tistem času noben tkalec ni sedel za statvami, pač pa so stari ljudje vedeli, da je bil tedaj dober svet, ko je stari Sraka tkal v vasi. Pozneje pa so neveste opustile pridelovanje lanu in konoplje, kajti v tretjo vas nositi k tkalcu je le nerodno. Tako so v Brezovcih opustili domače platno; kar pa so v trgovinah kupovali, so bile tovarniške cunje, ki so bile preplačane.

Martin Jurič je preudaril, da bo vzbudil zanimanje za lan in konopljo, prikladal bo v življenje domače platno — in sebi bo uredil gospodarstvo.

Kmalu si je postavil statve in pričakoval je prihoda boljših dni. Toda kot bi se ustavilo kolo sveta, neveste in dekleta so naprej kupovale trgovsko blago, na Juričeva vrata je le redko kdo potrkal.

Vzrok pa je bila Martinova žena iz sosedne vasi, ki je preveč vihala nos in se ni sprijaznila z nikomer v vasi. Martinu pa je razočaranje jemalo upanje v uspeh lepih načrtov. Z revščino se je ubijal, ženo pa je grizlo razočaranje in mu je kmalu umrla. Zapustila mu je deklico.

Klarica je bila desetletna, ko ji je umrla mati, toda očetu je bila v veliko pomoč. Celo skuhala jima je, če je bilo treba in Martin Jurič si je često s solzami solil kosilo. Obrt mu je revno uspevala in moral se je podati v sosedne vasi nabirati prejo, da si je zaslužil za prebitek. Tako je šlo dolgo in Jurič je mnogo vzdihoval in obljubljal.

Brezovska cerkev je bila prav taka kot večina vaških božjih hiš. Streha je bila črna in zelena, stene sprane od dežja, stolp je bil nizek in je imel mesto ure le globino, zvonovi pa so imeli sladak in nežen glas in, če so na večer zadoneli čez vas, se je zdelo, da pojo nevidni angelski zbori. Martin Jurič je nemo poslušal te glasove in dozdevalo se mu je, da mu duša plove, vriska in joče z glasovi zvonov. Klarica pa je s sklenjenimi rokami vneto molila v večernem miru.

V notranjščini cerkvice je bilo nakopičenih precej dragocenosti. Glavni oltar je bil iz marmorja, ob strani pa sta stala dva angela, ki sta dvigala mogočne svečnike. Čipkasti prti in svilene blazine so krasile oltar in, če je sonce posijalo skozi okna, je bilo videti, kot bi zažarele blesteče, čudovite plamenice. Na stenah so visele podobe, ob straneh so bili stranski oltarji, med katerimi je zlasti eden povzročal skrb Martinu Juriču. Prav za prav ga je skrbela oltarna podoba.

Ta podoba je bila svojevrstna. Barve so se temno prelivale druga v drugo, oblike so bile dokaj nedoločne, sence so se prelivale in težko je bilo določiti, kam kaže ta poteza, s čim je zvezana tista. Ljudje so splošno menili, da je to podoba svetega Tomaža. Nekateri pa so zaradi nejasnih potez dvomili o tem.

Martin Jurič se je vedno in vedno oziral v zanemarjeno sveto podobo, vznemirjala ga je doma in v cerkvi.

Ko so ropotale statve, je premišljal, da bi se moralo tu nekaj spremeniti, kaka žrtev bi morala darovati cerkvi novo podobo. Pred svetnikom, ki bi bil naslikan z živimi, svetlimi barvami in izrazitimi potezami, bi človek mogel zaupneje moliti za svoje težave in skrbi... In ubogi tkalec se je tako poglobil v to razmišljanje, da niti opazil ni, kako ubožno in pušto je kosilo, ki mu ga je pripravila hčerka in kako pomilovanja vreden je njegov položaj.

Lepega, sončnega poletnega popoldneva se je pred tkalčevimi vrati ustavil sosed Janez Slavič. Bil je kovač, ki je pridno nabijal po žarečem železu dan na dan.

»Toplo je, sosed,« je dejal; Martin Jurič pa je le pokimal z glavo. In je ubiral dalje po statvah.

»Saj imaš delo, kaj?«

»Tako, da.«

»Saj ga je treba. Kaj bi revež počel, če bi dela ne imel!« In čez čas je Martin Jurič naglo dvignil glavo.

»Oh, to ni nobeno življenje, sosed! Trpljenje, mučenje, nič drugega. S čim sem si zaslužil, da imam komaj kos kruha, dočim drugi tonejo v obilju? Pa nisem nikoli sovražil dela!...«

Kovač je pritrjevalno pokimal: »Tako je, resnično!«

»Toda obljubljam Bogu, da bom, če me reši iz te revščine, dal naslikati tako oltarno podobo, kakršne še ni bilo v Brezovcih in daleč okoli!«

»No, no...« je hotel hladiti tkalčevo pregoreče navdušenje. »To bi bila draga stvar...«

»Kdor lahko stori, tistemu ni drago.«

Od tistega hipa, kar mu je v grenkem obupavanju padla v glavo misel o slikanju oltarne podobe, Jurič ni našel miru, dokler ni v cerkvi obnovil svoje obljube. Med veliko mašo, ko so okoli njega pobožno peli, je ponavljal v sebi obljubo in srepro zrl na kamena angela, kot bi ju klical za pričo.

Martin Jurič se je vedno in vedno oziral v zanemarjeno sveto podobo, vznemirjala ga je doma in v cerkvi

Od tega dne se mu je naselil velik mir v srce. Trdno je upal, da bo prišla sprememba v njegovo življenje. In res se je zdelo, da se brezovske ženske ne branjajo več gojiti lanu. Soseba kovačica je pričela in čez nekaj let so valovile sinje lanene njive, po katerih je cvel prelepi lan. Tudi mogočna polja konopelj so se šopirila vseokrog. V gospodarstvo Brezovčanov je prodrlo spoznanje: pomagaj si sam, ostani pri zemlji!

Martinu Juriču se je dozdevalo, da je že to tisto izboljšanje, ki ga je hotel izsiliti s svojo obljubo od Boga. Toda sledilo je še nekaj večjega!

Prišel je tako rekoč čudež. Ko so nekega dne živahno ropotale statve, je prišel občinski sluga. Miška Pozdėrec je imel top obraz s temnordečim nosom. Prišel je slovesno, kar je kazalo, da ne prinaša vsakdanje stvari.

Klarica je pravkar krmila živad. Predpasnik je imela poln koruze in s težavo je odganjala gosi, ki so silile k njej. Klarica je bila že lepo razvito petnajstletno dekle. Obraz ji je bil rožnato žareč, oči so ji bile črne in so gorele z motnim plamenom.

Miška se je zagledal v Klaričine oči. Pozabil je, čemu je prišel. Kar strmel je v Klarico, ki se je po obleki komaj ločila od ostalih vaških deklet, toda njen oče je poudarjal, da ni kmet in da je njegov stari oče bil nekoč pomemben človek v Brezovcih.

»Bog daj, Klarica! Če bi ne bil tako star možak, bi te kar zasukal po dvorišču. Saj pa tudi prinašam razveseljivo vest. Ali je oče doma?«

Vprašanje je bilo odveč, kajti statve so močno ropotale v hiši, da je odmevalo po dvorišču. Klarica je naglo iztresla koruzo iz predpasnika, da je vsa živad hlastnila po njej, in je skočila k občinskemu slugi.

»Veselo vest? Kakšno vest, Miško?«

Sluga si je uravnaval brke.

»Kaj pa dobim, če povem?«

Klarica se je zavrtela na peti.

»Mi bo že oče povedal, če mi nočete vi.«

»No, no... Pa — ali bi rada obogatela? Kaj?«

Klarici so se zablestele oči.

»Ker, no, o tem je menda govor. Vidiš to pisanje? To je v njem, da je v Bregu umrla očetova teta, osemdesetletna samica. In tvoj oče mora iti tja, da bo prevzel veliko posestvo, ki ga je podedoval. Hm, dobro ste molili!«

In res je bilo tako. Martin Jurič, brezovski tkalec, je s strmečimi očmi bral uradno pisanje, nato ni zinil nič, marveč je poskočil s sedeža, pograbil Klarico in jo zavrtel, kakor če bi bil dvajsetleten, ne pa v petinštiridesetem. Nato se je nenadoma ustavil, vzela pokrivalo z glave, sklenil roki in vzdihnil:

»Zahvaljujem te, Gospod Bog, da si mi pomagal. In poslikati bom dal oltarno podobo tako, da bodo še čez sto let jokaje zrlí vanjo Brezovčani...«

Klarica pa je s plamenečim obrazom stekla po vrtu. Veje so jo lovile za krilce, trak v laseh ji je vihral kot plamenček. Za grmovjem na desni je bila kovačeva ograja. Kladivo je zvenelo in radostno je pel fantovski glas:

Al' me boš kaj rada imela,
ko bom nosil suknjo belo?

Klarica se je hotela zakrohotali, ko je zaslišala ta glas, ki je plul čez vrt kakor čarobna godba, ki se ji je vse bolj kradla v srce. Stekla je k ograji, se je oprijela in se povzpela na prste, tako da so se ji s sosednjega dvorišča videli samo lasje in oči.

Klarica je bila nestrpna. Z zvonkim glasom bi rada zakričala svojo srečo.

»Tone! Tone!«

Pesem je hipno onemela. Med vrati kovačnice se je pojavil mladi kovač, obžarjen od ognja. Lep, črn dečko je bil, z živimi očmi. Lica so mu bila tu in tam črna od saj in usnjat predpasnik mu je visel do tal. Ko je zagledal dekcle, se je nasmehnil.

»Klarica . . .«

Dekle je naglo brbralo novico.

»Kaka sreča, Tone! Pomisli, teta v Bregu, očetova teta, je zapustila očetu vse posestvo! Bogati bomo, oh, kako! Verjemi, da je res, Tone! Ah, tako sem srečna!«

Ni počakala, da bi strmeči fant spregovoril. Stekla je proti hiši, mladi kovač pa je stal med vrati, strmел predse, obraz pa so mu zasenčile tegobne misli.

II

V pisanju, ki ga je prinesel občinski sluga, ni bilo nič neresnice. V mestecu pod planinami, ob potoku in sredi dreves je stala hiša Terezije Juričeve. Hiša je bila nizka in že stara, omet se je mestoma krušil. Pred nekaj dnevi so skozi okno še visele zavese. Stara gospodična, ki je bila v njej, je skrivnostno prihajala skozi vrata, kadar se je odločila, da gre v mestece. Ni bila prijazna na oko, a srce je imela dobro.

V Bregu jo je vsakdo poznal. Če je kdo česa pogrešal ali če mu je bilo hudo, se je napotil k njej. Njen tolažeči glas in njena dobrota sta mu pomagli iz težav. Reveži so ji bili hvaležni za moko, meso, mast in drva, kar so pogosto dobili pri njej. Ljudje so šepetaje govorili o denarju, ki ga je skrivala starica. Nihče pa ni vedel, kolikšno je njeno bogastvo.

Nekega jutra pa se okna hišice niso odprla in po sobah je jadikovala šepava Meta. Nihče ni vedel, odkod je prišla ženica v hišo, kakor tudi nihče ni vedel, kdaj je hiša dobila prve prebivalce. Vsi so le vedeli, da je bivala stara gospodična že dolga leta v hiši. In dolga leta je bila pri njej šepava Meta, ki je imela obraz z značilnimi črtami, a bolno nogo, ki jo je vlekla za seboj. V levi roki je stalno držala palico iz trdega lesa. Desna roka pa ji je naglo in spretno opravljala vsako delo, in čim starejša je postajala njena gospodarica, tem bolje je upravljala njeno gospodinjstvo. Kakor gospodinja, tako je bila tudi Meta skrivnostna, nihče ni vedel, kje je bil njen dom in kakšna je njena usoda.

Šepava Meta še ni bila stara. Bilo ji je okoli petintrideset let, dasi je bila videti starejša. Taka pa je bila zlasti tedaj, kadar se ji je zarezala okoli ust po-teza, ki je postajala vedno bolj stalna.

Tisto jutro, ko je Meta pri zaprtih oknih jokala po sobah, so prestrašeni in zvedavi ljudje obkolili hišo ter vstopili skozi vrata. Jok pa je naraščal, kakor bi silen veter zavijal okoli hiše. Umrla je bogata hišna lastnica, Metina gospodinja.

Terezijo Juričevo so pokopali. Zemlja je padla nanjo, Meti pa je stiskal roko župan, ki je napisal oporoko rajnke.

»Bodite močni, gospodična!« jo je tolažil.

Meti se je mračilo v mislih, zakaj slutila je, da jo čakajo težke preskušnje.

Teden po pogrebu je morala priti k županu. Tam pa ni bila sama, marveč je prišel tudi neki moški: bil je starejši, resnega pogleda, kakor bi čutil samo sovraštvo nasproti njej. Komaj da jo je pozdravil in premeril jo je od nog do glave, kakor bi mu bila storila kako krivico.

Bil je to Martin Jurič, ki se je bal za svojo dediščino, ker je slišal nekaj šepetati. Šepava Meta pa je naredila, kakor da ni opazila ničesar. Imela je črno obleko in svilen črn robec.

»Veste, klobuka še ne maram nositi, žalovati hočem za teto Terezijo...« je dejala županu.

Martin je prvič razumel, češ ni kmečka ali obrtniška ženska, klobuk ima lahko, če hoče!

Toda brezovskega tkalca ni bilo mogoče kar kmalu premakniti. Njegovi osorni pogledi se niso prav nič omilili, še odmaknil je stol od nje, da bi pokazal svojo neodvisnost.

Župan si je nataknil očala in pričel:

»Po božji volji nas je zapustila dobrosrčna blaga gospodična Terezija Juričeva. Vsem, ki smo jo ljubili, krvavi srce. Saj je bila dobra vsakomur; kar je imela, je delila s potrebnimi. Ko je čutila svoj konec, me je prosila za svet, kako bi osrečila tiste, ki ostanejo za njo. Zelo je ljubila gospodično Meto, toda ni marala zapustiti edinega živečega sorodnika Martina Juriča, zato se je odločila, da ne bo nobenega prikrajšala.«

Šepava Meta se je težko naslanjala z levico na palico. Ni se ozrla na Martina Juriča, toda vedela je, da ga mučijo težke skrbi. To je čutila iz njegovih gibov. Res, da ni bila v nikaki sorodstveni zvezi z rajnko, toda več ji je storila kakor ta, ki nikoli ni prišel dobrohotno k njej.

Župan je razgrnil pred seboj listino, ugotovil podpise prič in čital:

»Želim iz vsega srca, da bi osrečila dediče svojega premoženja. Ker sem si pridobila vse, kar imam, z lastnim trudom, lahko z vsem svobodno razpolagam. Svojo zvesto pomočnico in služabnico Meto Trznar, ki mi je olajšala zadnje dneve življenja s svojo dobroto, določam za dedinjo vsega svojega premičnega in nepremičnega imetja; ker pa ne maram prezreti svojih sorodnikov, obenem pa hočem pripraviti življenjsko srečo imenovani svoji dedinji, želim in zahtevam kot pogoj dedovanja, da se Meta Trznar poroči s sinom mojega brata, vdovcem Martinom Juričem, ki naj skupno z njo deli zveste in srečne dneve življenja, kar jima bo lajšalo moje imetje...«

Župan je še nekaj čital, toda Martin Jurič ni razumel več besede. Vrelo je v njem in v jezi je sklenil, da raje opusti dediščino, kakor da bi se moral poročiti s šepavo Meto. Tudi Meta ni kazala veselja. Vsa je zardela, oči so ji gorele in komaj je ostala na stolu. Črni robec ji je zlezal čisto na tilnik. Niti si ga ni popravila.

Župan se ni dal motiti. Preudarno in počasi je prebral dolgo pisanje do konca. Ko je končal, se je prijazno obrnil k navzočima:

»No, kaj ni imenitno določeno? Nobeden ne bo imel škode, še dvojno bosta zadela...«

»Toda,« je posegel vmes Martin Jurič, ki ga je premagala jeza, »z menoj naj nihče ne razpolaga, četudi je moja teta! Jaz...«

Ni končal, ker je šepava Meta udarila v govor:

»Hvala, gospod župan, za vašo dobro voljo, toda raje bom sama reva kakor drugemu.«

Župan se je nasmehnil.

»No, no! Torej bosta raje prepustila tujemu človeku lepo premoženje! Med brati je vredno šestdeset tisoč goldinarjev.«

Po tej važni ugotovitvi sta oba osupnila.

»Tako je. Če ne izpolnita volje rajne v oporoki, ne moreta dobiti ničesar. Hm, hm, zares bi bila škoda. Če dobro vem, ima gospod Jurič hčerko in dota bi ji prav koristila. In gospodični Meti bi nekaj manjkalo, če bi ne imela nikogar, komur bi stregla. Saj ji je to že v naravi, da skrbi za ljudi. Zahvalita Boga, da vaju je nekdo tako modro osrečil.

Martin Jurič je vzdihoval:

»Ko bi ne bilo tistih šestdeset tisoč goldinarjev!«

Toda denar je mehčal jezo obeh in pomirjeno sta se dogovorila o bodočnosti. Čez kratek čas je bila poroka in obloženi vozovi so peljali del bogastva v Brezovce.

Martin Jurič je govoril sam pri sebi:

»Če že moram pojesti grenko jabolko, naj se zgodi čim prej!«

Prodala sta staro hišo, vso zemljo in vzela sta v posojilnici denar.

»Pred očmi hočem imeti vse, kar imava,« je dejala šepava Meta. »Če že moram oditi v Brezovice, hočem imeti pri sebi vse.«

Klarica je strmé zrla na obložene vozove in kočijo, iz katere je stopil njen oče, ki ni prav nič kazal srečnega obraza. Z njim je stopala tudi nova žena v temni obleki, ki je vlekla za seboj levo nogo.

»Ti si Klarica, kaj ne?« jo je prijazno vprašala in jo poljubila na lica. »Sedaj bove pa ostali skupaj, ker bom tvoja nova mama.«

Klarica je bolščala vanjo s široko odprtimi očmi.

»Da, da,« je ponavljala Meta, že nekoliko nevoljno. »Tako je in upam, da me boš imela rada.«

Martin Jurič je stresel z glavo in ni dejal nič.

Klarica je menila, da sanja, in je molče dovolila, da jo je nova mama za roko peljala v hišo.

Oči šepave Mete so naglo begale okrog.

»No, ne morem reči, da živite v posebni stiski. Hiša je sicer zapuščena, toda nekaj bomo še naredili iz nje. Najprej bomo uredili sobe za udobno stanovanje.«

Odložila je svilen ruto, pripela si je predpasnik in čez nekaj hipov je že tako urejala, kot bi bila stalno tu živela. Njen glas je ostro zvenel v hiši in Martinu še na um ni prišlo, da bi se uprl novemu gospostvu.

Tudi ni bilo nič neprijetnega v novem urejanju. Edino v veliki sobi je bilo precej spremembe. Tam so dolga leta stale statve in soba je bila polna navlake.

»No, to bo šlo proč od tod!« je ukazala šepava Meta. »Dobre bodo tudi v kaki dvoriščni sobi.«

Martin Jurič se ni upiral. Naj počne, kar hoče! Saj je bilo vse prevrnjeno. Nekaj žensk je prišlo, ki so pometale in brisale, da je bilo vse spremenjeno. Brezovčani so strmeli nad tem, kar se je godilo. In čez nekaj dni se je Jurič popraskal za ušesi, ko je pogledal svojo hišo. Prava čarovnija se je izvršila. Prebeljena hiša je bila kar lepa na pogled, v sobah pa se je kar rad pomudil. Pohoštvo, ki so ga pripeljali s seboj, je bilo videti, kot bi bilo narejeno prav za ta dom. Nemalo je dvignilo lepoto teh sob. Na okna so prišli beli, sveže zlikani zastori, na tla so prišle preproge, globoki starinski naslonjači in široka stara otomana so se košatili v sobah. Jurič se je rad mudil v novo opremljenih sobah in dozdevalo se mu je, da sanja. Sanje so novo stanovanje, sanje ta ženska, ki težko hodi, a je povsod navzoča, sanje so nepričakovano bogastvo, sanje imenitno kosilo! In sanje so, da mu je mogoče izvršiti obljubo — podobo svetega Tomaža. Zdelo se mu je, da se širijo okoli njega prijetni, a vendar ukazajoči glasovi:

»Podobo, Martin Jurič, oltarno podobo!«

Takrat se je vselej prebudil iz sanj in trdni sklepi so vzvalovili po njem.

»Izvršil bom, Gospod Bog, izvršil, samo da se prej malo privadim novemu življenju...«

Klarici se je zdelo podobno kot očetu. Če bi nova ženska prišla v hišo po dolgih pripravah, bi se ji vzbudilo mnogokdaj kako nasprotovanje; tako pa si je naglo osvajala mehko dušo svoje pastorke. Kakor mogočen pajek je zajela de-

kletce v svoje mreže, ki jo je takoj ob prihodu objela, poljubila in jo nato z ljubeznijo vodila pri delu.

Glas šepave Mete je bil vedno zvoneč in topel, če je govorila s Klarico, in bilo je videti, kot bi njene pametne rjave oči videle vsako misel, poznale čustva drugih. Klarica niti ni opazila in že se je oklenila z zaupanjem in prisrčno. Ta navezanost je imela svoje vzroke. Šepava Meta je vse vedela, se na vse razumela, pod njeno roko se je vse spreminjalo v lepše in nekaj vedrega se je širilo okoli nje — vse to je vplivalo na sirotino srce.

Čez teden dni sta se že ljubili, kakor bi se bile poznale od nekdaj. Klarica je tekla za mačeho kot pišče in če je le mogla, je govorila vaščanom:

»Ni nikjer tako dobre ženske, kakor je moja mačeha. Sedaj šele vem, kako lepo je življenje, kar mi je ona odprla oči in me navadila hoditi. Večkrat se vprašujem — kakor oče —: ali ni vse le sen?«

Brezovčanom niti niso bile potrebne take izjave o sreči Juričevih. Mlajši so zavistno govorili o tkalčevi nenavadni sreči, starejši pa so v dvomu govorili:

»Se bo še kaj narobe zgodilo, le počakajmo!«

Tako je rekla sosedu kovaču tudi njegova žena, ki je bila jezična ženska in se ji je jezik sukal kot motovilo.

»Meni lahko govori, kar kdo hoče, toda ta ženska nima niti pravih oči. Tako je spremenila Martina s Klarico, da ju ni prepoznati. Vidiš, kakšne gosposke obleke nosi? Nos pa viha tako, kot bi bili njeni vsi Brezovci.«

Te jezne izbruhe je poslušal tudi sin Tone. Toda ni imel vzroka, da bi se postavil za novo žensko. Saj je jasno, da je tkalčeva žena vzrok, da se nič več ne pojavijo nad vrtno ograjo črne oči, ljubka glava in malo lice.

Tone je stisnil obrvi in srdito je tolkel po nakovalu, ko je začul ostri glas šepave Mete, ki ga je prinašal veter.

(Dalje prihodnjič)

Aleksander Koprivc

Podobe iz Slovenskih goric

Tako umirajo

Ni ji bilo več pomoči stari Štolčki tam v pozabljeni Ščavniški doli. Saj pa je tudi že trpela osemdeseti križ in bolenje morda tako staro, da se ga niti zavedala več ni. Kar pobahala se je z njim, če je pokarala mladi pomehkuženi svet.

Bila pa je tudi močna in samosvoja kmetiška mati, ki je uredila kar po svoje.

Mož njen, stari Hanza, kaj skopušen in trmast, ni imel dosti besede pri hiši.

Nekega dne Štolčeva mati ni mogla več vstati ob oddavna navajeni uri. Slabo ji je prihajalo. Vedela je takoj, pri čem da je.

Poslali so po gospoda in zdravnika hkrati. Dohtar je v zadregi mel roke in se prestopal. Gospod so jo spovedali in obhajali. Po obhajilu ji je odleglo. Pomirila se je in spravila z Bogom.

Ob takih prilikah se zbero sosedi na skupno molitev. Še do zadnjega vsa v skrbeh, da dobe molivci pošteno postrežbo po starem običaju, pobara s tihim glasom moža, če je dovolj preskrbljeno s pijačo.

Tedaj se stari Hanza morda prvič v svojem dolgem zakonskem življenju ojunači: »Ti pa nič ne golči, stara, pa kar na smrt misli!«

»Kako pa tê!« rečejo še mati vdano, se malo dvignejo, ležejo in tiho vzdiknejo: »Oj ljubi Jezus!«, se nagnejo in umrejo.

Zdrav je še naš rod, mirno pričakuje neizbegljive zapovedi življenja. Kar mora priti, naj mirno pride!

Sloki Strnad in debeli Suhač

Pri Sv. Ani tam na sončnem hriščku je župnikoval znameniti dr. Anton Suhač, velik in ogromen po telesu in po duši. Sam je bil rojak Slovenskih goric in je svoje ovčice tudi najbolj razumel in vedel najprimerneje z njimi ravnati. Radi so jih imeli, gospoda doktorja, še bolj so jih spoštovali. Sam je bil redkobeseden, odrezav šaljivec in je ljubil šalo.

Nekoč se javi v župnijski pisarni izredno vitek in izsušen možakar, stari Strnad, v neki zadevi. Gospod doktor se nasmehne ob glasni misli: »No, tako slokega Strnada pa še nisem videl!« — »Jaz pa tako debelega Suhača ne!« se odreže krepko kmet. Pristrčen smeh obeh sledi kanonikovi besedi: »Tu utegneva pa oba prav imeti!«

Čas in večnost

S svojim možem je imela Holarjeva mati velike skrbi in težave. Krotak prijeten očanec, ko je bil trezen, je bil v pijanosti neznosen razgrajč in teleban. Veliko je zapravljal, nekajkrat mu je steklo par volov po goltancu. V taki topoglavi nerazsodnosti si je nekoč spomladi v pozni uri izvil nogo v gležnju, ko je taval po temni gozdni poti. Zjutraj so ga znanci prinesli domov, ko so šli k maši.

Holarjeva mati ga je kot preizkušena vračarka zdravila z zelišči in mazili. Ob skrbni negi je hitro okreval. Zdravila ga pa je po telesu in duši. Večkrat na teden sem povandral k bolniku na kratkočasen pomenek in izborno kavo.

Ko nekoč zopet pridem in vstopim, odloži Holarjeva mati očala v knjigo, iz katere je možu čitala v ozdravljenje duše. Bil je to stari, debeli kmetiški koledar »Čas in večnost«. Očeta pa najdem vsega potnega in razvnetega, ko si venomer briše pot, ki mu je curljal s čela. Mati me je samo proseče in zaupajoče pogledala in odšla v kuhinjo. Kaj naj to pomeni? Ko je bila zunaj, mi oče namežikne, češ pogledjte vendar, ali res stoji to in tako v knjigi, kakor je ona bila čitala. Jaz naj bi čital dalje. Odprem stari koledar ter berem pod naslovom »Premisli, nepoboljšljivi pijanec!« na desni strani strašno besedilo o usodi pijančevi ob smrtni uri, ob sodbi, v vicah in v peklu, na levi pa zagledam slike, kako trpi duša pijančeva strašne muke ob smrti, sodbi, v vicah in v peklu. Stari oče ni znal brati. Takoj sem razumel, da je pač Holarjeva mati po svoje čitala in tolmačila vso zadevo. In tako sem sam tudi nekako po njenem zasukal ter na videz bral: »Vidiš, grešnik, ki nočeš pa nočeš opustiti strašnega strupa za dušo in telo, žganja, kakšne muke bo trpelo tvoje izmučeno telo, pa še hujše tvoja pregrešna duša, ko bo čula in se zgrozila ob poslednji sodbi! Kaj si počenjal dolga leta svojega življenja? ti bo zadonel glas Večnega. In v grozi boš spoznal velikost pregrehe.« Itd.

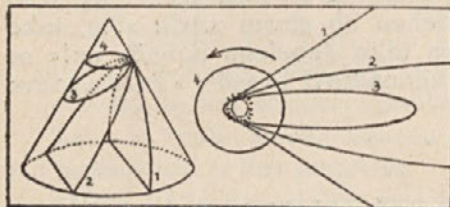
Ko sem pogledal Holarja, se mi je zasmilil v dno duše. Bridke solze so mu polzele po licu. »Ali je res zapisano tako hudo? Nisem verjel, da je tako! Sedaj bo pa res treba velike odločitve!« In se je res odločil.

Ko pa je noga popolnoma ozdravela, je spet nekajkrat malo preveč naložil. Tako hudo pa nikoli več kakor prej.

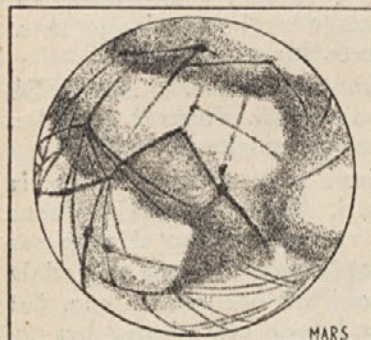
Planeti

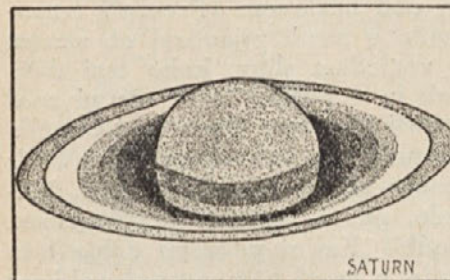
JUPITER

1. hiperbola, 2. parabola (tiri kometov),
3. elipsa, tiri planetov, 4. krog

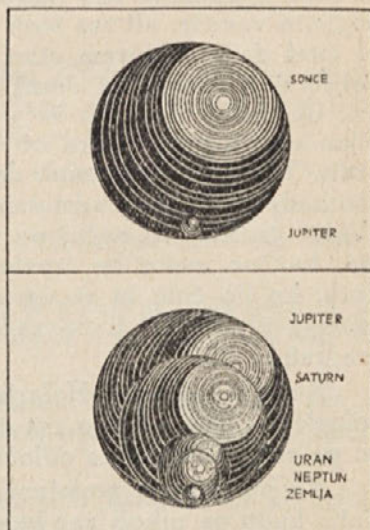
MARS

SATURN

čem; Uran in Neptun pa sta predaleč, da bi mogli opazovati kake podrobnosti. Neptuna je odkrila matematika. Iz raznih motenj Uranovega gibanja je izračunal Leverrier položaj neznanе moteče zvezde. Kmalu nato jo je našel Galle z daljnogledom.

Že od nekdaj se je zanimal človek za zvezde na nebu. Stari zvezdoslovci so jih razvrstili po njih prirodnih razmestitvi v skupine, imenovane »ozvezdja«. Spoznali so pa že petero zvezd, ki se pomikajo nekam svojevlečno po ozvezdijih »Zodiaka«, v smereh, ki se ne ujemaajo z vrtenjem neba. Zato so jih imenovali »planete« ali »popotnike«. V daljnogledu se nam prikažejo kot ploščice, zvezde-stalnice pa kot točke. Soncu je najbližji Merkur z obhodno dobo 85 dni; njegov premer je petkrat manjši od zemeljskega. Sledi mu Venera z obhodno dobo 225 dni, ki je po velikosti Zemlji skoro enaka. Tretji planet je Zemlja, ki jo spremlja Mesec kot nam najbližja zvezda. Četrti je Mars, z obhodno dobo 687 dni. Njegov premer je skoro dvakrat manjši od zemeljskega, vendar pa je Mars povzročil pri ljudeh še največ zanimanja. Z daljnogledom so namreč opazili, da je na njegovih tečajih sneg in da je obdan z zrakom, ki v njem plavajo oblaki. Odkrili so neke čudne ravne črte, ki spominjajo na umetne prekope, za katere so menili, da so morda delo bitij, podobnih človeku. Čudna pa je tedaj njih ogromna širina, ki znaša 40 do 80 km. Zato so smatrali te temne črte tudi za zelene obdelane pasove, ki jih od nekod napaja voda, ali pa za morske ožine. Niso pa izključili tudi možnosti raznih optičnih prevar, ki so pričarale opazovalcu iz posameznih temnih točk zvezne črte. Zanimiv je tudi Jupiter, največji planet našega sončnega sistema. Z daljnogledom ga vidimo kot belo ploščo z rdečimi pasovi. Velika uganka je tudi Saturn s svojim obročem.

Ali nas poznate?

Ali nas poznate, ko nas srečujete?

V meščanski obleki, s čepicami, ki so kakor klobučki, z ročno torbico ali z aktovko v roki hodimo mimo vas. Le nekatere izmed nas zamenjajo ob dopoldanskih urah aktovko s košarico in gredo na trg. Sicer nas je pa sto in sto, po pisarnah sedimo, po modernih ateljejih delamo, za pulti strežemo ali pa še hodimo v šolo. Intimne trgovske pogodbe nam zaupajo, v sodnijske zadeve imamo vpogled, pišemo pisma v inozemstvo, včasih celo na konec sveta. Imena velikih mest tujih držav so nam domača kakor Ptuj ali Celje. Naš denarni promet je velik, včasih tisoče dinarjev. Obiske sprejemamo kar vse dopoldne. Najuglednejše gospe se zatekajo k nekaterim izmed nas, ko poizvedujejo po zadnjih modnih novostih, krojih, barvah in vzorcih. Ali nas poznate? Malo sonca vidimo, zato smo blede, kakor so blede tudi one naše iz tovarn. Te so zelo revne —. Včasih sicer dobro plačano delo je enolično, ubija in opravljati ga morajo v zadušnih prostorih. So pa še, ki so revnejše. Ali jih poznate? Ob vsaki popoldanski uri jih lahko srečate, slabe so na videz in hitri so njihovi koraki k instrukcijam. Ne zamerite — včasih so nervozne, te po štiri leta čakajo na službo.

Ali poznate vso to vrsto? To smo me, ki se izgublamo v vseh mogočih poklicih in družbah. Najrazličnejše delo opravljamo — — Preko vse različnosti nas veže ena misel: me smo žene in matere prihodnjih dni. To je misel, ki nam določuje nastop, govorico in poslanstvo. Kdo to verjame, ko nas srečuje?

Pa je vendar tako. Ob tej misli pozabljamo na vse devizne račune, na aparate in stroje in na vse poklicno delo. Svoje poslanstva pa ne pozabljamo nikoli.

Bolj ko na tipkanje, ki ga opravljamo, mislimo na tiste dinarje, ki jih ob petkih pripravlja šef, da jih moremo dati beračem, in na odkritosrčnost in na ljubezen, ki smo jo dolžne druga drugi in do doma.

Duhovnost, ljubezen, dobrotljivost in zaupanje v Boga... Kakor naročilo setve sejavcu je to naročilo, ki nam ga je dal Gospod. Da bi vedno pridno sejale! Mnogi nestrpno čakajo žetve, in družina nas čaka na obzorju — plodna njiva —. Mati naj seje, vsak trenutek seje — so namreč, ki hočejo vsak trenutek žeti in ki imajo pravico do tega. Kako bomo sejale, če se nismo navadile...

Ali nas poznate?

* Evharistično križarstvo (EK) je gibanje, ki ga je započel mlad belgijski duhovnik dr. Edvard Poppe (umrl v duhu svetosti l. 1924.) in ki rodi zlasti v zapadnih evropskih deželah sijajne uspehe. Posebno se je mladina odzvala Poppejevemu vabilu. Da bi pritegnil čim več otrok, je osnoval krožke dobrih učiteljic, ki so mu pomagale pri organiziranju evharističnega pokreta med šolsko dečo, pozneje tudi med odraslimi dekletji; te pomočnice je Poppe imenoval »katehistinje evharističnega križarstva«.

V Holandiji so se katehistinje v duhu evangelijskih svetov združile v laično versko družbo, katere apostolski namen je pridobivati dekleta, zlasti ona v industrijskih krajih, za versko življenje Cerkve in to predvsem po Evharistiji.

Prve slovenske katehistinje E. K. so se več let šolale v materini hiši v Holandiji. Meseca maja 1936. so se nastanile na Betnavi pri Mariboru, kjer jim je prevz. g. lavantinski škof dal na razpolago prostore. Od tu vrše svoje delo v lavantinski škofiji po navodilih cerkvene oblasti v smislu svojih konstitucij.

On je umrl za mene

Tako je bilo:

Med ameriške prostovoljce se je v svojem prvem navdušenju prijavil tudi neki družinski oče. Ni pomislil, da njegovo življenje ni več samo njegovo. Ko so pa prostovoljce poklicali v Evropo — je vedel, da ne sme z njimi. Žena in otroci imajo pravico do njega. Pa kaj, prostovoljno se je javil!

Mlad, neporočen mož se je oglasil pri njem. »Nimam žene in otrok nimam. Čutim dolžnost, da se vam ponudim. Grem v Evropo na vaše mesto. Če padem — moje življenje šteje samo za enega.«

Družinski oče je sprejel plemenito ponudbo. Ostal je v Ameriki, skrbel za ženo in otroke in jih je ljubil bolj kakor kdaj prej. Kakor da bi izgubljene dobil nazaj, se jih je oklenil.

Njegov namestnik-prostovoljec pa je šel v Evropo; na belgijski fronti je padel.

Ko so v Ameriki zvedeli za žrtve, ki jih je pograbila vojna v Evropi, je zvedel zanje tudi ta družinski oče.

Da bi bil on srečen z družino, je dal mladi človek svoje življenje. Saj je ljubil svojce, zelo, zelo jih je ljubil — a sedaj mu je postala družina pretežka. Kri mladega življenja — cena njegove družine mu je bila vedno pred očmi. »Padel je. Sebe je dal. Umrl je. Zame, za mojo družino!«

Ni mogel najti miru. Poskrbel je za družino. Potem je prodal vse, kar je mogel. Potoval je v Evropo in v Belgiji romal od pokopališča do pokopališča. Ko je med mnogimi grobi našel grob, zaradi katerega je pustil svojo družino in se odpravil na tako dolgo pot, se je zgrudil nanj.

»Tu leži on. Tu je pokopana velika ljubezen sama.«

Dolgo je premišljeval in sam sebe bi dal, da bi mu vrnil ljubezen... Malenkost je bila, kar je storil zanj, ko se je zaradi njega poslovil od svojcev in se vsemu odrekel. Vrnil se bo pač k njim — a zdaj jih bo ljubil z ljubeznijo njega, ki leži v grobu...

Dal je postaviti na grob velik hrastov križ in je sam vžgal vanj besede:

»On je zame umrl.«

On — je — za — mene — umrl, — za — mene — — —

★

Poznamo Ga, ki je za nas, za mene umrl. In na križ je pribit. Če se še ne bi zgodilo — — — bi se danes dal pribiti na križ — zaradi mene bi se danes dal pribiti na križ — zaradi mene.

Pripnimo h križu zeleno vejico za Veliki petek. Sedaj je bogati čas — čas odpuščajoče ljubezni.

Odkrita beseda

Razprtje...

Prisluhnimo!

Čuj, morda poznaš imena vseh zmagovalcev v tekmah, vse filme in vsa blesteča imena filmskih zvezd.

Jaz poznam

— ne, ne poznam nobenega vseh teh. Poznam pa imena Kristusa, Odrešenika, Marije, Njegove in naše Matere, imena svetnikov: najlepših, najplemenitejših in najboljših ljudi, ki so kdaj živeli na zemlji.

Morda poznaš

— vse romane, vse drame in komedije, podlistke, vse bujno razdražljive ilustracije, vse revije in časopise.

Jaz pa poznam

— evangelij, katekizem, Hojo za Kristusom, svoj molitvenik in svoj rožni venec.

Morda poznaš

— posebnosti vseh dežel, vsa pota, ki vodijo v svet in vse, kar je tam zanimivega. Z lahkoto mi morda našteješ imena vseh velikih mest, imenitnih hotelov, gledališč in igralnic.

Jaz poznam

— prav dobro imena Betlehem, Jeruzalem, Rim; Brezje, Ponikva, Sodražica... in lahko ti povem, česa me spominjajo ta imena in kakšen pomen imajo za vse človeštvo in za slovensko ljudstvo... in jaz vem še za pot v nebesa, kjer je sreča večna.

Morda poznaš

— mehanizem vseh radijskih aparatov, avtomobilov, letal in strojev in morda ves foto-material? — Ne poznaš pa ustroja svoje lastne osebnice. Niti tega ne veš, od kod prihajaš in kam greš, kako živi tvoja duša in kaj potrebuje, da more živeti.

Jaz poznam

— bistvo svoje duše in njenega cilja, pomen življenja in njegovo pravilno smer, zakramente, ki naj vzdržujejo življenje duše in pa Resnice pot poznam, ki je Kristus.

★

In po vsem tem vas vprašam:

Kdo od naju pozna več?

In kdo najpotrebnejše — — —

Prvo more biti koristno in dobro, drugo je gotovo neobhodno potrebno.

In kdo bo dalje prišel s svojo znanostjo? ...

Vprašanje je to, vendar vprašanje, ki je vredno odgovora.

Ko ni več snega, ni več zanimanja za smuške tekme in v puščavah ni zanimanja za zmagovalca v plavanju.

Nekega dne odpove vsak stroj, in vsak roman se bo nekoč za vselej zaprl.

In potem? Če niste poznali in ljubili nič drugega — — — Kaj potem? — — —

Otroško čebljanje

Iz Maribora smo — iz predmestja — morda ste nas že kdaj videli? Florjanova Lojzka sem, jaz pa Franček. Štefka me kličejo ... Moj oče je brezposeln kamenar, moj je bil čevljar ... zdaj pa že dolgo nihče ni naročil pri nas čevljev; moj oče je sofer, in tudi brez dela ...

Naš ata pa pije ... Jaz pa »Slovenca« prodajam, da moremo živeti.

Mojo mamo so pa zadnjič ona gospa tako skregali! Rekli so, da nas je zadosti, da Pepčeka — mojega bratca — ni bilo več treba. Mi ga pa imamo tako radi, da smo se jokali ... Potem pa je prišla »gospodična« in je rekla, da vsak otrok prinese kos kruha s seboj na svet. In res — ko je Pepček, ki je sedaj naš »ta mali«, prišel na svet, je naenkrat bilo v kuhinji polno belega kruha — še celo pomaranče ... in meso! — Pa pomaranče smo mami dali, ker je bila tako bolna. Kruh je bil pač dober — vsi smo ga jedli; tudi mleka je bilo dovolj za vse — še sir smo imeli — vse! Potem je prišlo neko dekle in nam je kuhalo in mami pomagalo. Zjutraj nas je oblekla in nam dala žgancev, ki jih je sama skuhala, pa so bili tako zelo dobri — in ona je tako dobra! Prišla je vedno že zgodaj, popoldne je pa nikoli ni bilo. Morala je v

tovarno — je rekla. In to je rekla, da rada pride k nam, ker je Pepček tak »svet«, je rekla, da je angelček. Vsikdar, ko je šla, ga je pokrižala, mene tudi — na samo čelo. Žal mi je, da ne pride več.

Vi pravite, da nas je povsod polno — vi veliki ljudje. Za avti da dirjamo in se obešamo nanje — — — pa to delajo samo dečki in ne vsi! Ali ste že kdaj videli sto dečkov teči za avtomobilom ali kočijo? Franc je tak, pa Hajnek in Štefek — tudi Gregor ... je tak — vsi pa nismo!

Kolesarji pa nas res ne marajo. Seveda — ker se po cesti igramo! Zadnjič me je eden povozil — kako me je bolelo! — pa je bil še hud name, ker si je razbil luč. (Saj bi se ne igrali po cesti, ko bi imeli doma lep vrt z ograjo, drevjem in travo, kjer ne vozijo drugi...)

»Lepo naj gremo na sprehod — daleč iz mesta!« Oprostite, smo bosí — in zdaj je premrzlo, da bi šli daleč. In — kdo bi pazil zunaj na nas!? Mati nima časa, oče pa noče.

Včasih pridejo gospodične po nas... »Kakšne gospodične?« No tiste iz našega »doma«, ki ga vidite tu na sliki. Večkrat pridejo k nam in potem imamo sestanek v »domu«. Dečki posebej in deklice posebej. Navadno pride ena gospodična. Lepe zvezke prinese s seboj in potem pišemo, barvamo, poslušamo, pripovedujemo. Tudi pojemo in igramo se, uganke ugibljemo, o Bogu nam kaj povedo — pa še, da naj se lepo snažno oblačimo, čisto umijemo, lepo vedemo, na zdravje pazimo in — naj bomo »sončece« za naše doma.

Da — in potem bosta prišla tudi naš ata in naša mama v 'dom', da se pome-nijo, kako bodo lepo praznovali Veliko noč. Gospodična jim bo povedala, da bi bilo lepo, če bi za Veliko noč šli v cerkev in se z duhovnikom malo pogovorili v spovednici, da bi lahko potem šli vsi k sv. obhajilu. O to bi bilo lepo...! saj vi tudi tako mislite, kajne?...«

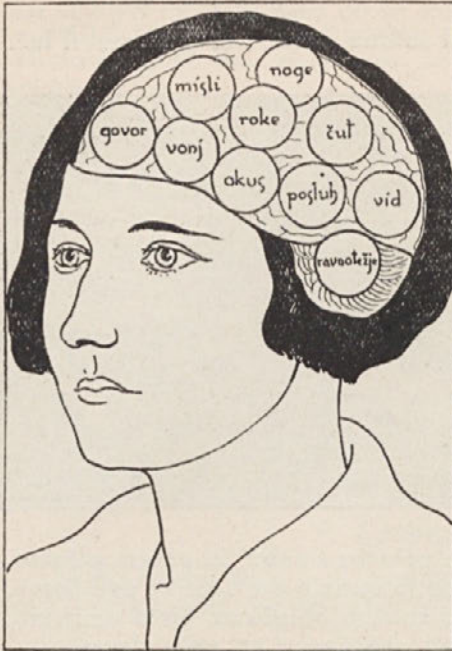
»Ali misliš ti doma res na to, da moraš biti sončece — kako pa?« Če je kaj, česar rad ne storim, rečem: Vse za naše sonce — vse za Jezusa —! In že tečem in pojem pesemco: Srečne so male rožice... Ko so roke umazane, voda pa tako mrzla, storim prav tako.

★

Vi naju poslušate, kajne? Pametne ste glave. Kako tem otrokom pomagati, da bodo imeli lepo mladost? Kako njih revne starše dvigniti iz brezupja, kako jih osrečiti? — Kaj pravite? — »To so itak sami komunisti, lenuhi, tatovi, pijanci...!... Vse skupaj naj bi na voz naložili in zapeljali v Dravo!«

»Poglejte nas!« — ljubke otroške glavičke kličejo. »Pridno se učimo in poslušamo v prostoru, kjer se zbiramo okoli Marije. Vence ji pletemo in rož ji dajemo — ali pa vsaj zelenje. Po prvo cvetje smo šli v gozd, da okrasimo tudi križ, ki je na njem dobri Bog za nas trpel, trpel bolj, kakor trpimo mi, ubog bolj kot mi.

Funkcija možganov

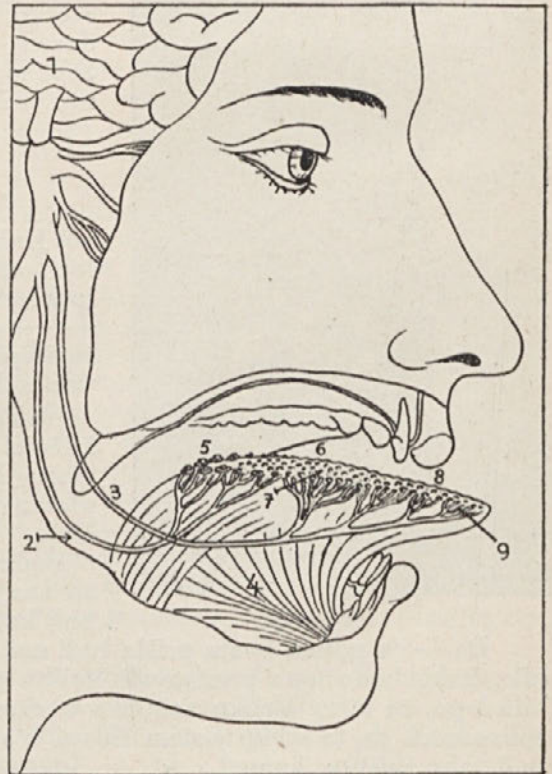

Človeški možgani tehtajo povprečno 1400 g, pri moških navadno nekoliko več, pri ženskah manj. Največjo težo svojih možganov dosežejo moški med 30. in 35. letom, ženske pa že med 25. in 30. letom. Trditvi, da so možgani mislecev vselej težji od možganov povprečnega človeka, nasprotujejo — vsaj navidezno — meritve. Saj so take meritve mogoče šele po smrti človeka, v starosti pa pojema teža možganov. Meritve so pa tudi pokazale, da prekašajo divjaki po teži svojih možganov marsikaterega učenjaka.

Kakor je razvidno s slike, opravljajo razni deli možganov različna opravila (funkcije). Mišljenju je odmerjeno kot umstveno središče le majhno območje v možganski skorji. Bolj jasno nego celokupna teža možganov govore »možganski zavoji« o umstvenih sposobnostih človeka. Že med 7. in 8. letom namreč, torej še kot otrok, doseže človek v glavnem normalno velikost svojih možganov.

Lobanja kasneje ovira nadajno rast; zato se guba možganska skorja v možganske zavoje. V glavnem je možganska skorja, ki je videti sive barve, iz živčnih stanic, notranjost pa je sestavljena iz živčnih vlaken, ki vežejo stanice z ostalimi deli telesa.

Kako se vzbujajo dojmi po živčevju, še ni znano; vemo pa, da se vrše tedaj v njem kemične presnove in da se pojavljajo električni toki. Zato smemo primerjati živčevje s telefonsko napeljavo mest. Kako so vezani posamezni organi človeškega telesa z možgani, je razvidno glede okusa iz spodnje slike. Številka 1 nam pokaže mesto, ki je možgansko središče okusa. Z dve (2) je označen živec, ki veže zadnji del jezika z možgani, s tri (3) pa živec, ki je razpreden v njegovem sprednjem delu. Grenak okus občutimo z ozadjem jezika (5), kisline ob straneh (7), sladkor pa v ospredju (8). V ozadju — na jezikovem korenu imamo debele »ostrovaste bradavice« (5), ves jezik pa je pokrit z nitkastimi bradavicami. Živca se razpletata v veje, ki se končujejo mrežasto v »okusnih občutnicah«.

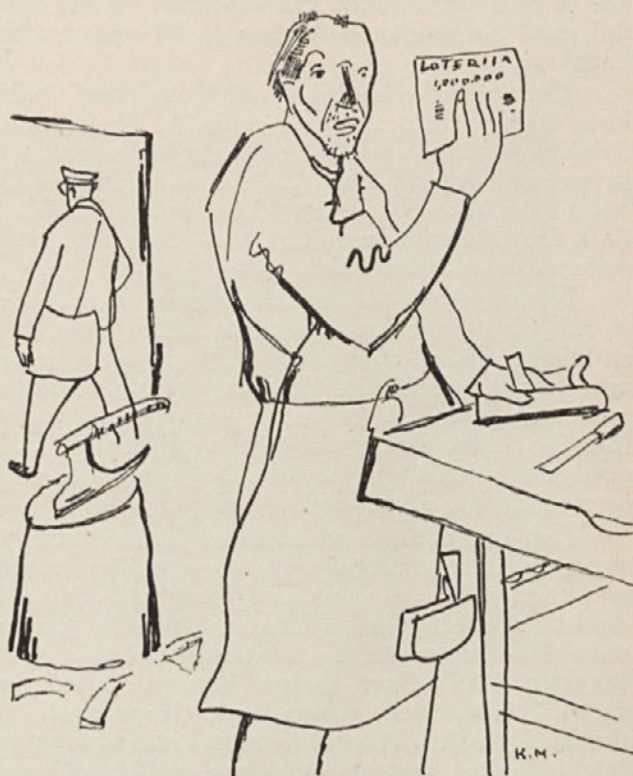
Loterija

Uspevajoče mizarstvo, dovolj krepkih rok pri hiši in trezno življenje so bili Štefanu Maučecu kopicili imetje. Nenadno pa je prišla vmes vojna in Maučec se je vrnil invalid. Osemdeset dinarjev invalidnine mesečno ter vedno več otrok — bolj iz brezbriznosti, obupa, ko je šlo vse rakovo pot — mu je bilo poslej v klavrno tolažbo. A ko je izginila nad vrati tabla, vodeča odjemalce v mizarско delavnico, je začel Štefan Maučec piti. Njive okrog hiše so kopnele, dokler ni naposled ostalo nekaj agrarne zemlje, zapuščena hiša ali bolje koča, krava, prašič, nekaj kokoši ter kup dolga. Ker ga ni bilo moči rešiti, je priskočila občina. Pa to je že poslednje, kajti vsakdo ima poslej pravico oponesti: na naši koži živíš!

Maučeca je to bolelo, kakor tudi je bilo prijetno ne plačati davka. Da ne bi sleherni paglavec kazal na njegovo kočo, se je končno odrekel pijači. Kdaj pa kdaj je napravil kak stolec, popravil komu svinjak in tako — ker je sprejemalraje denar kakor živež — prihranil nekaj dinarjev: za davke. Le malo je manjkalo, pa bi jih zmožel. Tedaj pa se ustavi — bilo je mračno jesensko jutro — pred njegovo kočo pismonoša in odda poleg »Vojnega invalida« pismo, naslovljeno takole: »Spoštovani gospod Štefan Maučec, mizarški mojster.« Kočar, ki si je bil obrisal roki v modri predpasnik, se je krivo nasmehnil, nato pa z okornimi prsti odprl lično pismo.

Zazrl se je v sliko otroka v rdeči obleki, ki je tekkel za pujskom čez trato, pokrito s štiriperesnimi deteljicami, in usta so se mu razlezla. Popravil si je zmršene brke, ko je na priloženem lističu mrmraje čital, kako je ta in ta tega in tega dne zadel tri, dva ali en milijon, na celi, polovični ali četrtninski srečki. Potlej so se mu ustavljale oči na številu 200. Ko je pomislil, da ima skoraj toliko prihranjenega, je že zagotovo vedel, da bo tudi letos živel na koži občanov. Vrnil se je v kočo in shranil ček.

Če je bil sam doma, je vsak čas izvelel iz predala vegaste omare poslikani papir, ki mu je bil še priložen pravilnik, za katerega pa se ni dosti menil. Dan žrebanja se je bližal zmerom bolj in Maučec, ki je že bil poslal denar za srečko, je taval okrog koče, kakor da se mu blede. Samo žena in deca je slutila, da se godi pri njih nekaj skrivnostnega, velikega, za kar ne sme nihče izvedeti.

Če bi imel časnik, bi izvedel prej; tako pa je šele čez teden dni. Da ni zadel, so sporočili, pač pa da naj izvoli na priloženi srečki igrati naprej, ker bo prihodnjič mnogo več dobitkov.

Ko je prebolel razočaranje, je začel štediti znova. Nekaj dni pred božičem se bo vršilo prihodnje žrebanje. Do takrat se z invalidninami in malimi zaslužki od časa do časa že dokoplje do denarja; ni vrag!

Odkar se je bil vrnil s fronte, še ni doživel tako nemirnih dni. Na vse kriplje je zbiral dinarje. Nekaj mu jih je posodila žena, ki jih je hranila za primer bolezni, nekaj mu je poslala Kata iz Francije. Toda hči je bila pred nedavnim zbolela, tudi otrok, ki ga je mimogrede dobila, jo je nekaj stal, in tako ji oče ni zameril, ker je poslala premalo. Od vaščanov pa mu nihče posodil ni. A kljub vsemu: dva dni pred žrebanjem — datum je bil označen na srečki — je oddal na pošti nakaznico.

Kaj vse se ni motalo poslej v njegovi razboleli glavi! Gledal je mesto svoje kože bahavo hišo in zanjo polja, ki jih je imel nekoč; v delavnici je pela žaga, obličji so hrsteli, vsak čas so prihajala naročila. Da, ni se bilo več bati praznikov, ki so pred durmi. Božič... Lepo opravljena bo šla družina k maši; vaščani jo bodo zavidali: »Si videla, kakšen robec ima Maučecova? — Kako se stari postavlja s črevlji in dolgo suknjo!« — On pa se bo delal, kakor da tega ne opazi; le prijazno bo odzdravljaj...

Iz sanjarij ga je zdramilo pismo. Z drgetajočo roko ga je odprl; izmuznil se je ček, ki ga je jel veter vrtinčiti. Pismonoša ga je ujel in mu ga pomolil. Zlovešča slutnja je obšla kočarja. Stopil je po očali in prebral pismo. Pravilo je, da je zamudil rok vplačila in tako izgubil pravico do dveh sto dinarjev, ki jih je bil nakazal; dalje, da igra ta srečka v korist zadruge, pač pa da on, gospod Štefan Maučec, lahko igra naprej, če izvoli poslati... Takrat je koča, ki je bil zaplesala pred njegovimi očmi, obstala. Popadel ga je gnev, da je zaškrtal z zobmi, in čutil je v sebi moč, da bi lomil, gazil.

Dva dni nato — večerilo se je, in nihče ga spotoma ni srečal — je potrkal na vrata starega učitelja. Dolgo je okleval, preden se je odločil za to pot. »Rajši bi v redu plačevali davke, ne pa igrali!« je že čul nadučitelja. Toda poznal ga je dobro: »Obdržal bo stvar zase; in to je glavno: vsaj smejali se mi ne bodo sosede!« — Nadučitelj se je nemalo začudil. Maučecu pa je bilo v zakajeni sobi z vegastim štedilnikom še lažje govoriti, kakor je mislil doma. Celó to je dosegel, da ga je nadučitelj, potem ko ga je po svoji stari navadi oštel, pomiloval in mu skušal pomagati. A prej je moral vso stvar premisliti. »Pridite jutri ob treh,« je dejal. Maučec je pustil pri njem srečke od prvega do drugega žrebanja, odrezke nakaznic, pravilnik ter sporočili zadruge. Poln upanja je odšel. Zunaj je pomalem naletaval sneg.

Naslednji dan, takoj ko je opravil v šoli in potešil želodec, se je nadučitelj sklonil nad spise, zadevajoče loterijo. Z rastočim razočaranjem se je zagrebel vanje. Saj ga je bil že začetek neprijetno dirnil: naslov židovske zadruge. Jel si je podčrtavati najvažnejša mesta: »Dolžnost vsakega igralca je, da pozna pravilnik. Kdor pošlje denar za srečko prepozno, izgubi pravico do igranja, za igralca na tej srečki pa je smatrati našo zadrugo. Tozadevne reklamacije so brezpredmetne in nas le zadržujejo.« — Nadučitelj je zložil papirje in razočaran pokimal: »Pa se bôri zoper nje!«

Ko je Maučec vstopil, je v hipu razbral z nadučiteljevega obraza, kar mu kani povedati.

»Je pač tako,« je nadučitelj v zadregi začel, »revežu gre povsod narobe. Pravilnik, predpisi, ki jih često niti ne pozna, so tisti zid, preko katerega ne

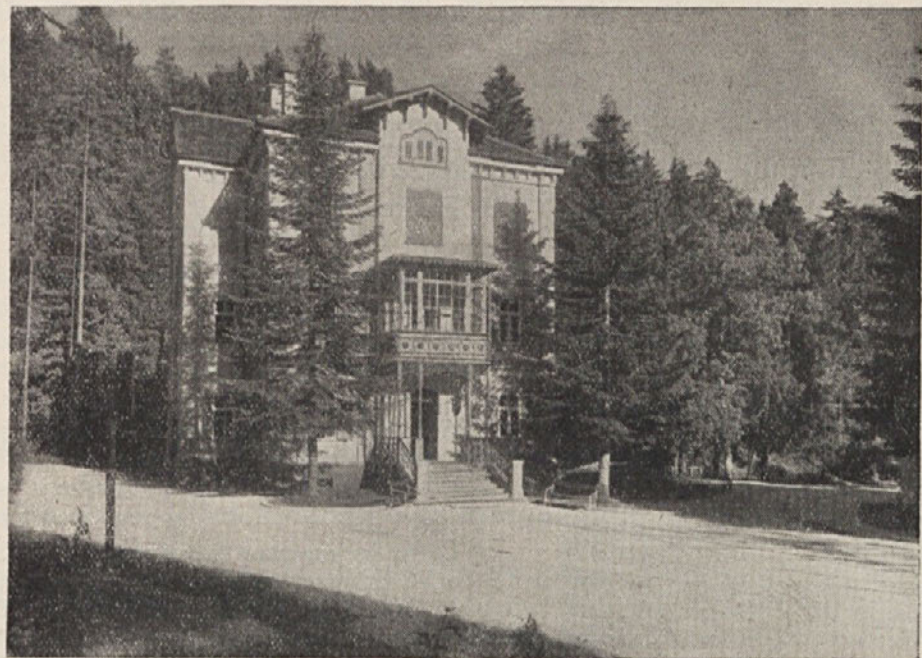
pride zlepa. Pa kaj bi delal uvode: ni pomoči! Tolaži naj vas to, da niste ničesar zadeli: dosti težje bi bilo pozabiti milijon, katerega vam prav tako ne bi izplačali, ker se pač niste držali pravilnika!»

»Ja, ja, pravilnik je bog,« je vpadel Maučec. »Predpisi in zakoni so orožje, ki ga je najlažje rabiti proti nam, nevednim kočarjem!«

Šele nadučiteljeva samoizpoved: »Tudi jaz sem že igral; petkrat in vselej zaman,« ga je nekoliko pomirila. Pomalem so se mu razlezla usta, da so se pokazali škrbasti zobje.

Banovinsko zdravilišče Toplice Dobrna pri Celju

Dobrna in zdravilna moč njene naravne ogljikovo-kisle termalne vode je znana že čez 500 let in obisk tega med krasnimi griči in šumami ležečega zdravilišča se veča od leta do leta ter je v zadnjem letu presegel že število 3600 tuj-

Dobrna: Ravnateljstvo

cev s preko 59.000 prenočinami. Dobrna leži 400 m nad morjem, ima alpsko klimo, katere blagodejni vpliv v zvezi s kopanjem v topli vodi pomirja živce, uspešno zdravi bolezni srca, nevralgije, arterioskleroze, protina, revme ter mehurja in ledvic, posebno pa vse bolezni ženskih trebušnih organov.

S pitjem termalne vode pa so se dosegli zelo lepi zdravilni uspehi pri zlati žili, kroničnih želodčnih in črevesnih katarjih ter pri sladkorni bolezni.

Poleg zdravilne vode razpolaga zdravilišče tudi z ostalimi zdravilnimi sredstvi, kot raznimi medicinalnimi kopelmi, diatermijo, višinskim soncem, vročim zrakom itd. ter je posebno strokovno urejeno tudi za dietetično zdravljenje.

Kopališče je opremljeno z lepimi marmornatimi kabinami, za skupne kopeli je pa gostom na razpolago veliki, na novo urejeni bazen. V zadnjih letih se je

zgradilo dvoje novih kopališč, eno za medicinalne kopeli, ki je v zvezi z novim, z vsemi modernimi udobnostmi opremljenim hotelom, drugo pa za termalne kopeli. Pri obeh kopališčih so se zgradile moderne ležalnice, ki se grejejo po naj-novejšem sistemu s toplim zrakom. Dalje se je zgradila nova pralnica s kurilnico za centralno kurjavo za hotel in vsa kopališča ter nov rezervoar, ki omogoča izrabo sicer bogatega termalnega vrelnca s 6'5 sek. liter vode, od katere se je pa dosedaj mogla izrabit komaj polovica, medtem ko je ostala voda neizrabljena odtekala. V načrtu so še nove zgradbe in končna modernizacija obstoječih zdraviliških hotelov, kar se bo postopoma uredilo v prihodnjih letih.

Zdravljenje v Dobrni pospešuje tudi vsa okolica, ki je tako bogato obdarjena od narave. Zdravilišče leži v lepi dolinici, obdani od gričev, posejanih s stoletnimi drevesi, v glavnem z jelkami in smrekami. Njih poživljajoči duh napolnjuje s cvetjem in eksotičnimi drevesi posejani park in promenadna pota, ki v nekaj minutah povedejo šetalca v povsem alpski svet s krasnim razgledom na štajerski del Slovenije. Daljši dnevni izleti pa vodijo gosta peš v romantični Hudčev graben, na razvaline Kačjega gradu, na Kozjak s 1150 m višine itd., z zdraviliškimi

Dobrna: Novo termalno kopališče

avtomobili ali avtobusom pa v zanimivo Hudo luknjo z njenimi podzemskimi krasotami, kamenitimi dvoranami, kristalnimi kapniki, jezerci itd. Vsak teden nekajkrat pa vozi avtobus zdraviliške goste na daljše izlete ter v zdravilišča: Rogaško Slatino, Rimske Toplice, Laško, Bled in Bohinjsko jezero in v mesto Ljubljana in Maribor.

Zdravilišče je oddaljeno 18 km od mesta Celje, od koder vozijo avtobusi štirikrat dnevno v Dobrno in nazaj, tako da imajo zvezo z vsemi vlaki proge Maribor—Zagreb.

Za nastanjanje gostov služi več zdraviliških hotelov, privatnih hotelov in penzionov s 420 sobami in 700 posteljami. Nekaj hotelov je moderno opremljenih s tekočo vodo v sobah, svetlobnimi znaki, liftom itd.

Cene so zmerne in znašajo za sobe od 15 do 70 din, za penzije od 40 do 90 din. Izven glavne sezone, t. j. od 15. aprila do 30. junija in od 1. septembra do 20. oktobra, so znatni popusti posebno za državne in samoupravne nameščence; posebno priljubljeno je pavšalno zdravljenje s cenami od 1100

do 1650 din. Tako zdravljenje vsebuje: dvajsetdnevno popolno prvovrstno oskrbo, takse, zdraviliški honorar, dnevne kopeli in vožnjo iz Celja v Dobrno in nazaj.

V sezoni skrbi zdraviliška uprava za razna razvedrila gostov, koncerte in druge prireditve v dvorani Zdraviliškega doma ter kinske predstave v novo opremljenem kinskem gledališču. Vsak dan svira dva- do trikrat godba državne opere iz Ljubljane, ki prireja skupno z orkestrom iz Rogaške Slatine dvakrat mesečno prvovrstne simfonične koncerte.

Kako priljubljeno je postalo to zdravilišče, dokazuje porast števila gostov, ki se je dvignilo v zadnjih treh letih za 850 oseb nasproti najvišjemu številu prejšnjih let. Upravičeno se lahko trdi, da je Dobrna danes eno prirodno najlepših in, kar se tiče opreme, eno najmodernejše urejenih zdravilišč Jugoslavije.

Podedovani greh

Gospod župnik in patentna svetilka

Lani preminuli šentpetrski župnik Anton Tkavc je bil blaga duša.

Kmalu za tem, ko je nastopil leta 1929. obsežno župnijo Sv. Petra, je bil tri leta zaradi pomanjkanja duhovnikov brez kaplana.

Omenjeno triletno dobo sem mu hodil pomagat vsako nedeljo in praznik s pridigo in pozno sv. mašo. Zgledno je imel organizirano apostolstvo mož ter fantov z vsakomesečnim prejemom sv. zakramentov. Za vsako prvo nedeljo v mesecu sem bil že v soboto zvečer v Št. Petru zaradi nedeljskega spovedovanja navsezgodaj. V triletnem vsakotedenskem občevarju sva si z dobrim gospodom marsikaj povedala, zaupala in ugibala za prihodnost.

Navduševal sem ga bogznaj kolikokrat za napeljava elektrike, ki je segala že tedaj do Kovačiča pred tako zvano »Freigrabo«. Gospod župnik se je izmotal na vse mogoče načine iz tega vprašanja in je bil resnega mnjenja, da bi imela električna sila v njegovi fari premalo odjemalcev. Naravnost odklonilno stališče je zavzel napram električni razsvetljavi, ko mu je urinil neki agent veliko patentno luč na plin iz špirita.

Nova plinska svetilka je bila težka, razširjala je izredno svetlo ter za oko prijetno luč in je porabila primeroma malo špirita.

Edini nedostatek lampe je bil, da so se cevke, po katerih je dotekalo gorivo iz glavne zgornje posode v plinski prostor, večkrat zamašile in jih je bilo treba očediti in preprihati.

Posel nalivanja špirita, snaženja cevk in opreme plamena z azbestovo mrežico je opravil gospod župnik lastnoročno vsako soboto zvečer. V nedeljo zgodaj je odnesel mežnar svetilko v cerkev, kjer je prikupljivo svetila na veselje ter ponos gospoda fajmoštra.

Leta 1932. sem dobil v soboto zvečer pred prvo nedeljo v februarju g. Tkavca povsem zatopljenega v prepričevanje omenjenih cevk in v natikanje plinske mrežice, ki mu je posebno dolgo nagajala. Med popravljanjem svetilke je le malo govoril z menoj. Prepustil me je uživanju tobakovega dima in opazovanju živalske družbe, katera je obdajala običajno gospodarja.

Župnikovi živalski prijatelji

Po mizi se je sprehajal župnikov posebni ljubljenelec — kanarček Pubi. Od časa do časa je odrčel z mize v svojo kletko in je čivkal od tamkaj.

V napol odprta vratca zakurjene peči je mirno budal rjavi pes Pik. Poleg Pika je dremal brezbrizno maček.

Čez kaki dve uri je zložil gospod očedeno in za nedeljsko razsvetljavo pripravljeno svetilko in jo je privezal z navadnim motvozom za kavelj izpod stropa.

Po vestno opravljenem delu je naročil večerjo, pri kateri je modroval o ljubezni med njegovimi živalcami, katere so po možnosti krogljevali nje in se ljubijo naravnost bratsko med seboj.

Trdil je, da sta samo človeška zloba ter škovanje vzrok, da se črtita pes in mačka in da mačkija zalega zalezuje ter napada in ugonablja ptice.

Pod njegovo streho in posebno še v njegovi pisarni je v tem oziru čisto drugače. V farovski kuhinji jesta v največji zastopnosti iz skupne skleda Pik in muc.

V pisarni ima pri postelji svojo kletko Pubi. Kletka je odprta. Kanarček po svoji dragi volji leta iz svoje hišice po sobi, se sprehaja po mizi in sedi celo po več minut na župnikovi glavi ter veselo čivka proti psu ter mačku pri peči.

Nenadni dogodki

Gospod je zamodroval od živalskega božjega miru na razdrapanost v kroni vsega stvarstva, v — človeku. Bogznaj do kakih trditev bi se bil povzpел na polju nepotrebnega človeškega sovraštva, da se ni spomnil na preostanek brevirja.

Vstal je od mize, vzel v roke knjigo duhovskih molitev in je začel moliti, pri tem pa je počasi korakal po sobi gor in dol.

Iz odprte kletke se je oglasil Pubi. Moleči gospod župnik ga je povabil z rahlim žvižgom na mizo, od tam pa je frknil na gospodovo precej plešasto glavo in se je pustil mirno nositi okrog, kakor bi hotel gospodarju pomagati pri molitvi.

Jaz sem pušil za mizo. Pri peči sta mirovala pes in maček — — —

Ravno tik nedeljske svetilke je privzdignil gospod fajmošter nenadoma levico, ker ga je kljunil kanarček iz nagajivosti v plešo. Z roko je zadel v pripravljeno patentno lampo, motvoz je popustil in svetilka je zagrmela izpod stropa na mizo — — — Kar je bilo zdobljivega na napravi, se je razdrobilo in razletelo z velikim truščem na vse strani — — —

Kanarček je odrfrknil ves preplašen z gospodarjeve pleše v kletko, maček se je prebudil in psa je tresk toliko razburil, da je zalajal.

Pri pogledu na ruševino in razvaline tolikanj v deveto nebo povzdigovane svetilke je gospod župnik onemel, kakor bi bilo urezalo vanj iz jasnega.

Čez nekaj časa je prekrizal roke na hrbtu, gledal od stropa na mizo ter obratno in se je najbrž uveril, da je vso nesrečo zakrivil sam, ker je obesil težko lampo za preslab motvoz.

Ni še iztiščal iz sebe nobene besede, s katero bi bil obsodil samega sebe zaradi malomarnosti, ko je že bil med črepinjami na mizi Pubi in je ošteval z glasnim čvikanjem gospodarja.

Tak je bil v župnijski pisarni oni februarški večer položaj, ko se je zgodilo nekaj, česar tudi jaz ne bi bil pričakoval, dasi nikoli nisem verjel v živalsko popolno ljubezen.

Kakor bi ga izstrelil iz topa, se je pognal maček od peči na mizo, hlastnil po čvinkajočem kanarčku in ga pogoltnil kakor ocvirk.

S ptičkom v želodcu je skočil proti vratom, kjer ga je popadel Pik za hrbet in ga je začel besno mrcvariti na življenje in smrt.

Pri tem hipnem izbruhu smrtnega živalskega sovraštva sem ostal toliko pri sebi, da sem odprl z vso silo vrata in izbrcal na hodnik eden v drugega zagrizenega psa ter mačka. Zunaj je Pik popustil toliko z zobmi, da je smuknil tolovajski muc skozi poletno jedilnico in po stopnicah nekam ven na dvorišče.

Po vseh teh dogodkih in čisto nenadnih udarcih usode se je zrušila v dobrem g. Tkavcu vsa njegova dotedanja vera v živalsko bratstvo.

Brez običajnega bolj gostobesednega modrovanja se je odpravil hitro počivat, da bi ga ne zadela kaka pikra iz mojih ust.

Nauk o posledicah izvirnega greha

V nedeljo zjutraj sta se vršila spovedovanje in rana služba božja pri navadni petrolejki. Pri zajtrku se ni dotaknil snočejšnjih presenečenj ne gospod župnik in ne jaz. Po kosilu si je prižgal gospod fajmošter portoriko in izbrcal iz sebe nekaj kratov: »Na — — na.«

Nato je pričel s poukom o slabih posledicah podedovanega greha pri živalih.

Dokazoval mi je na podlagi nenadnega pokolja med njegovimi živalskimi ljubčki, kako ječi vse stvarstvo pod »pojirbanim« grehom. Ravno ta grešna dediščina je trenutno prešinila za ljubezen vzgojenega mačka, da je napadel in požrl kanarčka. To pa, kar je storil Pik, je bilo povsem razumljivo maščevanje za zločin pod pritiskom podedovane živalske slabosti.

Zaradi take župnikove razlage sem neverjetno skimaval z glavo. Ker nisem verjel v tovarišev nauk o posledicah »pojirbanega« greha med živalstvom, me je pozval gospod, naj zavzamem še jaz svoje stališče napram snočejšnjim vse obsodbe vrednim kajnovskim dogodkom.

Pravilna razlaga in ravnanje za bodoče

Na ta poziv sem odgovoril, da spričo vsega, kar se je zgodilo s patentno lampo, kanarčkom, psom ter mačkom, ni prava razlaga s posledicami izvirnega greha. Vse, kar je iznenadilo snoči oba, je zakrivil gospod fajmošter sam. Svetilko je pognal z roko izpod stropa. Njen gromoviti prilet na mizo in razlet je prestrašil vse tri živali.

Ce ima kdo ptička v svoji sobi, naj ga zapira v kletko! Ako se že morata greti pri peči pes in maček, naj lenuharita v družinski sobi ali kuhinji, le v župnijski pisarni in pozimski obednici ne!

Očividno so napravile moje besede na tovariša najglobokejši vtis. Niti z eno pripombo mi ni ugovarjal, pač pa se je ravnal po mojem nauku za bodočnost.

Ni si nabavil več drugega kanarčka. Nikoli nisem več videl v katerikoli župnikovi sobi ne mačka in ne Pika, ki se še danes veseli življenja.

Anton Jelen

Vzori in križev pot kmečkega fanta — drevesničarja

Uvod

Skromen, v sadno drevje odet je moj domek, kakor so ponižni in preprosti skoraj vsi kmečki domovi. Od trdega dela imam utrujene roke in polno glavo skrbi. Dragi bralec, kmečki človek, zelo, zelo se bojim, da z menoj — s sebi enakim — ne boš zadovoljen. Vséeno vaju, fant in dekle, brat in sestra po žuljih in rokah, vabim: pojdimo na izprehod! Na uho vama povem: gospod urednik nam ni strogo pokazal poti, po kateri moramo hoditi brezpogojno. Juhej, zavriskajmo! Svobodno in sproti bomo iskali ciljev!

Ni najlepši izprehod po izhojenih potéh in belih cestah; na nje bomo krenili, ko bomo utrujeni. Zdajle pa bomo pokukali v bližnjo gostilno, a le toliko, da bomo občutili veliko razliko med gostilniškim veseljem in radostjo v prosti božji naravi. Nato pa brž preko kmečkih trat, kjer cvetijo bele, plave in rdeče cvetke. Pazimo, da katere ne pohodimo! Pomislite: njihove nežne in žive barve so pripodobe lepih čednosti. In potem bomo krenili mimo rodovitnih in revnih, s kmetovimi potnimi sragami blagoslovljenih polj v drevesnico in sadovnjak. Videli bomo, kako iz drobnega semena zraste veliko drevo. Naučili se bomo vzgajati vrtnice, nizke in visoke — vrtnice so vendar sodoben ali »moderen« okras vsakega vrtička. Da, tvoj vrtiček, dekle, in prelepe mlade sanje... Na vrtičkovo ograjo se bomo naslonili in te pokarali, ker tvoje vrtnice hiraajo. Ali ne čuješ, ko prosijo sonca, prave zemlje in varstva pred boleznimi in škodljivci?

Videli bomo lepe kraje, obiskali kmetijske šole in vzorne kmetijske ustanove ter srečali dobre ljudi. Tudi preko meje, v sončno Goriško k ljubim bratom bomo šli in se divili nad čudesi severne Italije.

Spoznali bomo, da more mlad človek kljub oviram doseči vse, kar hoče, ako zna svojim željam določiti prave meje in ostane zvest svojim mladim vzorom.

Juhej, zlata prostost in mladost! Povedal sem že: tudi gredoč bomo iskali ciljev. Lep bo naš izprehod: do samih nebeških zvezd in do skrivnih kotičkov ubogegega človeškega srca...

Pijanec nočem biti!

Naša farna cerkvica stoji na malem gričku. Videla je Turke v davnih, davnih časih. Po vsem gričku, prav do cerkve, je obsajeno sadno drevje. Sveti puščavnik Til bi mogel skoraj z roko doseči okusno mošančko s častnega mesta na velikem oltarju. O, sveti Til pa je skromen in nam faranom pusti vse, ker vé, da tako ljubimo sadje in zdravo sadno pijačo.

Takrat, ko sem začel ministrirati, je bila grozna vojna. Vsega je primanjkovalo, razen žganja in drugih opojnih pijač. Prvič sem »nastopil« tisto zimo neki

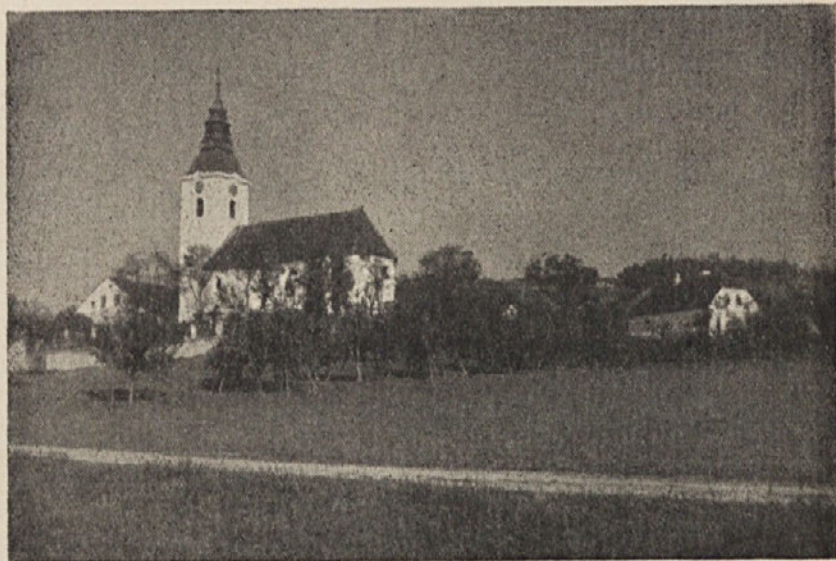
Moj dom

popoldan pri pogrebu malega otroka, kjer moja slučajna »polomija« ne bi bila tako vidna. Po pogrebu — kaka sreča! — sem bil povabljen na pogrebščino v bližnjo gostilno. Mati umrlega otroka je bila revna; tudi pogrebščina je bila prav borna: nekaj litrov vina, za vsakega skodelica čaja in gorak ječmenov kruh. Kot najmlajši član omizja sem bil deležen vse pozornosti. »Pij, jej!« so mi prigovarjali od vseh strani. Kos kruha sem kmalu pospravil — vsak je dobil le en kos; saj razumete, kaj je vojna! Vino pa je bila Štefanova kislica iz Kot. Veste, Štefan je ponosen na svoj vinograd, ampak tako je: sonce da moč, senca pa kislino. In v Kotah vse leto primanjkuje ljubega sonca, sam Štefanov ponos pa tudi ne more vinu dati moči. E, za pogrebce je dober! Malo te zazebe ob ušesih in ponoči ni varno spati brez budilke; vsako uro se moraš obrniti v postelji, da ti vince želodca ne preje. Po čem ga je neki kupil Korošec? Bojda zahteva Štefan polovico toliko kakor Podkožljani, kar pa seveda ni vredno. Korošec se nikoli ni pulil za dobro kapljico. Vino je pa le, ker ni zrastle na lesniki. — Take in podobne so razdirali »žalostni« pogrebci.

Jaz vse te učenosti nisem Bog ve koliko razumel, ker sem obiskoval kmetijsko šolo precej pozneje. Ampak — kako neki za ušesi zebe! Ministranti smo vajeni mraza le v uhljih. Kajpada je bilo treba poskusiti — v svojem sedmem ali osmem letu sem imel še tako malo izkušenj.

Nazadnje pa čaj. Mati rajnega otroka je sedela pri meni in govorila: »Čaj moraš izpiti, glej, koliko je na dnu sladkorja!« Meni je bilo neizrečeno bridko: vseh oči so bile uprte vame — čaj pa je bil vroče žganje. »Izpij, izpij!« so me bodrili. Ves znojen sem se mučil s »čajem«. Tako čudno neprijetno mi je postajalo. Vzel sem v roke časnik, ki je ležal na mizi. Same »lepe« slike! Zgoraj po vrsti generali in visoki oficirji, ki so »vodili« vojno zadaj lepo v zavetju, spodaj pa fotografije vojakov, navadnih prostakov, ki so morali umreti »za dom in cesarja«. Vse druge slike so predstavljale vojno, strašno vojno — vsa moja družina pa se je gromovito smejala: časnik sem držal narobe, četudi zame ni bilo nobene tajnosti v abecedi. Zastrmel sem v napis na steni: Za glažek vinca rujnega pošten kristjan življenje da. Danes ga nisem mogel razvozlati, črke so se tako čudno

*Naša farna
cerkvena
(Št. Ilj pri Velenju)*

zvižale! Omahovaje sem posrebral zadnji, z žganjem prepojeni sladkor. »Junak si, živio!« so vpili »žalujoči«. Bedasto sem se smehljaj, da sem zabaval vso družino, v meni pa je vse drhtelo: domov, domov...

Ko je bila použita zadnja dobrota, so me izpustili iz svoje srede. Kako sem tedaj pritaval domov, ne vem, čeravno ni bilo daleč. Skraja sem še čul za seboj gromovito veselost, kadar sem glavo zabodel v sneg...

Megleno se spominjam tiste strašne noči po tem dogodku. Vsi domači so bili v silnih skrbih, jaz pa sem se napol v nezavesti zvižal v hudih krčih. Do zadnjega ostanka je želodec iztisnil neprimerno »hrano«.

Čez dober teden sem se pozdravil. Žganja nisem smel niti vohati — že pri pogovoru o njem mi je postajalo slabo. Če sem se spomnil Štefanovega vinca, me je — zazebló ob ušesih. Ženske, ki me je povabila na pogrebščino, sem se nekaj let izogibal; skoraj sovražil sem jo. Trdno sem sklenil, da se nikoli več ne bom upijal.

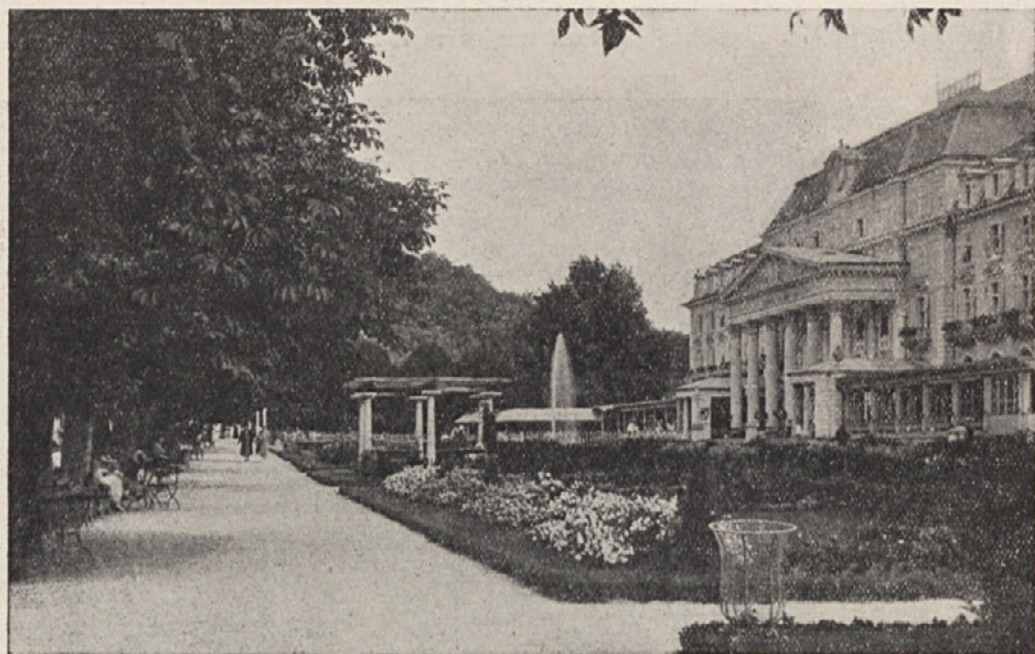
Moja zgodba je skoraj ginljiva, a mi je koristila. Spoznal sem, da želja po opojninah ni naravna, temveč umetno vcepljena. »Da bo zaspal«, da mati otroku alkoholno pijačo. O, sadja, sadja otrokom — presnega in suhega! Ne žganjarskih kotlov — dobrih sadnih sušilnic potrebujemo!

Rogaška Slatina

Kdo je ne pozna vsaj po imenu, če mu že ni bilo dano, da jo vidi v resnici! Tam ob vznožju gozdnatega Boča in strme Rogaške gore kraljuje in čuva nad zakladi, ki žuborijo neprestano na dan v obliki kristalnočistih, zdravilnih voda:

TEMPEL — STYRIA — DONAT.

Iz vseh držav Evrope, iz Sprednje Azije, iz Severne Afrike, da, celo iz Amerike prihajajo semkaj gosti iskat zdravja in miru. Oboje najdejo tukaj v obilni

Rogaška Slatina: Zdraviliški dom s parkom

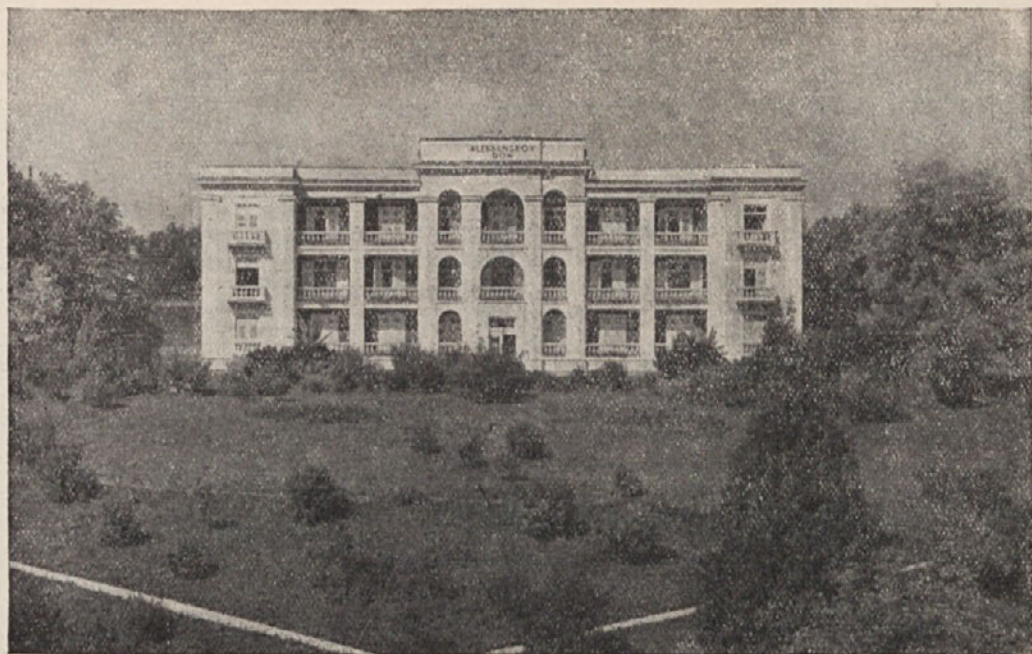
meri. Kajti mineralna voda Rogaške Slatine okrepi, ozdravi in pomladi vsakega, ki se zaupa njeni čudodelni moči. Čar tisočerih cvetov zdraviliškega parka, blagodejni hlad senčnatih gozdov, bajna slikovitost vsega kraja pa navdaja človeka z mirom, ki sega v dušo in jo preraja.

Pomlad je tu in ž njo se preraja tudi Rogaška Slatina. Črez zimo je zrasel iz tal velik hotel, ki bo zadivil vse poznavalce tega zemeljskega zaklada. Tu se popravlja, tam se prenavlja, preurejujejo se nasadi itd. V naglem tempu dobiva zdravilišče povsem novo lice, da ugotovi željam elite publike, ki se tukaj zbira.

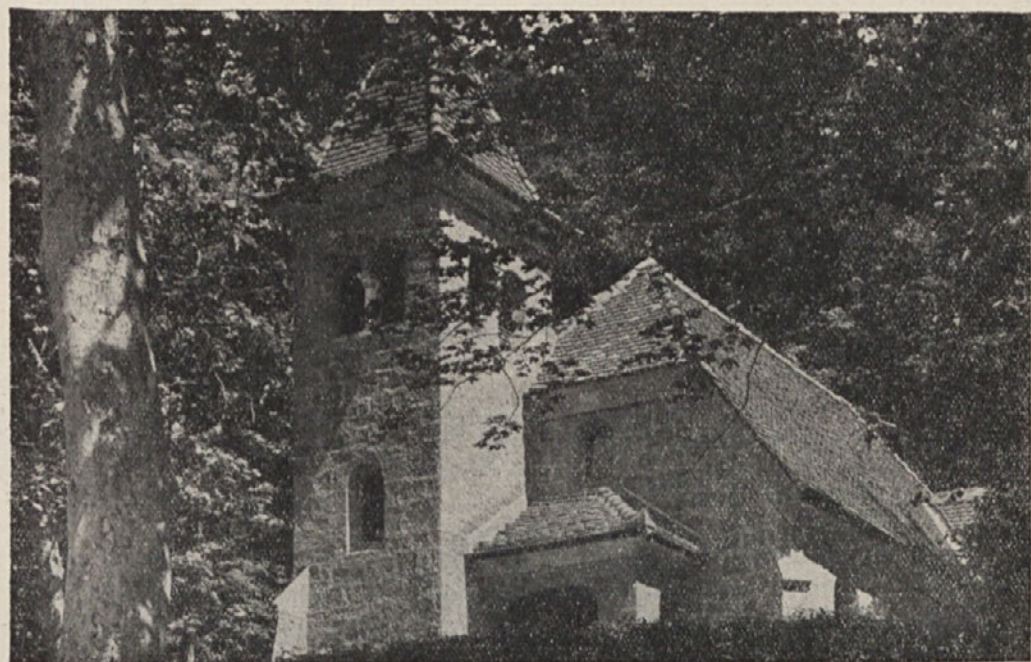
Tudi za zabavo je bogato preskrbljeno. Orkester Ljubljanske opere svira v letni sezoni dnevno trikrat v zdraviliškem parku, prireja simfonične koncerte in sodeluje pri operah, ki se izvajajo od časa do časa v veliki kinski dvorani. Poleg tega ples, tenis, table-tenis, plavalno kopališče, avtobusni izleti itd.

Rogaška Slatina zdravi z velikim uspehom vse bolezni želodca in črevesja (katar, tvor, hiperaciditeta); bolezni jeter in žolča (ciroza, žolčni kamen); bolezni mehurja in ledvic; bolezni preosnove (sladkorna bolezen in giht); slabokrvnost, nervoznost.

Kdor hoče svoj oddih koristno izrabiti, naj pride v Rogaško Slatino!

Rogaška Slatina: Dostojanstveno se dviga hotel »Aleksandrov dom« nad zdraviliškim parkom

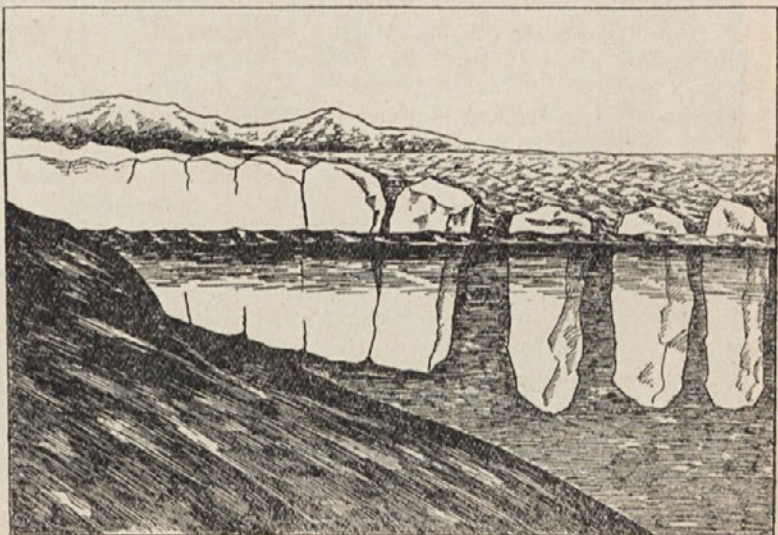
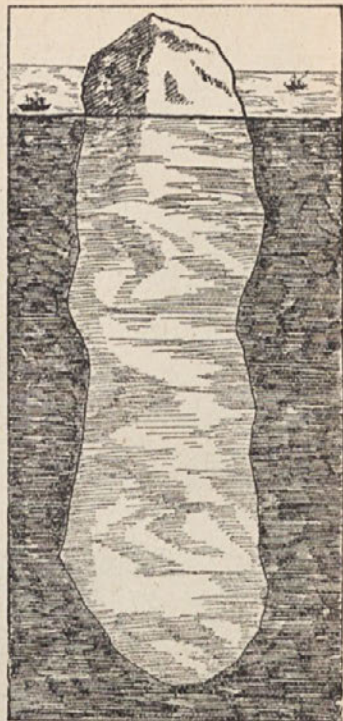

Rogaška Slatina: Skromna, toda veličastna je zdraviliška cerkvice sv. Ane v zatišju košatih dreves

Ledene gore

Severno Ledeno morje se v zadnjih letih pogosto omenja v zvezi z različnimi polarnimi odpravami. To je morje, ki je za plovbo skrajno nepripravno, ker ji dela led silne ovire tudi poleti. Še živi spomin na strašni brodolom orjaškega »Titanica«, ki je trčil pred 26 leti na Atlantskem oceanu v ledeno goro, v bližini štiridesetega vzporednika, torej v geografski širini toplega Soluna. Spomladi plavajo z Grönlandije daleč na

jug po Atlantskem oceanu ogromne kope ledu. Ta otok pokriva do 2000 m debela ledena skorja, ki sega v obliki ledenikov ponekod do morja. Kakor se pomikajo ledeniki evropskih Alp v dolino, kjer jih pa potem večja toplota stali, tako sili led tudi tam pod pritiskom svoje teže navzdol. V mrzlem podnebjju in zaradi svoje debelosti doseže morskó gladino, potem pa se prične lomiti zaradi svoje manjše gostote in začne plavati. Led plava na vodi, ker poveča voda svojo prostornino, kadar se ohlaja pod 4° C. Prirastek prostornine je malenkosten, pri 0° C znaša približno eno enajstino. Kdor je kdaj imel priliko videti ledene gore, najbrž ni niti najmanj pomislil, da je takega orjaka pod vodo desetkrat toliko, kolikor nad morskó gladino. Razne odprave poročajo o ledenih gorah, ki so imele čez 50 m nadmorske višine. Taki velikani so nevarni tudi za največje ladje. Plavajo mirno, kakor da so zrastle z zemljo. Svetijo se v sijajni belini, ki že oznanja na veliko razdaljo bližanje ledu. Pogosto pa spremlja ledene orjake gosta megla in večja nevarnost. Zato ne vozijo parniki spomladi čez Atlantski ocean po najkrajši črti, temveč se izogibajo območja ledenih gor daleč proti jugu. Amerikanci so zaradi tega predlagali, naj se razbije led s termitnimi bombami. Tako bi sicer uničujoče moderno vojno letalstvo prineslo človeku vsaj nekaj koristi in dobička.

Karl May

Njegova osebnost

Karl May — koliko lepih spominov na ure, prebite ob njegovih knjigah, je v tem imenu! Ljudje vseh starostnih dob so segali in še sedaj radi segajo po njegovih spisih; vsakdo najde v njih kaj za zabavo in za pouk. Sloves Mayevih del je za nas Slovence nanovo oživel po prevodih, ki jih je v mični opremi izdala Tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

Pojavila so se pa zopet vsa tista vprašanja, postavljena že svoj čas, ko je Karl May še živel. Čitatelji hočejo vedeti, kdo je prav za prav Karl May, ali je

res toliko potoval in doživel, kakor sam pripoveduje, ali so vesti o njegovih mladostnih prestopkih resnične in še mnogokaj drugega.

Zato je potrebno, če o njegovi osebi in o njegovem življenju kaj več povemo. Karl May se je rodil dne 25. februarja 1842. v nemškem delu Češkega Rudogorja kot sin revnega tkalca. Oče je moral skrbeti za osem oseb v hiši. Rad bi jim bil kaj več nudil, ali vsa prizadevanja so se mu izjalovila, ker je v svoji lahkomišelnosti prijel zdaj za to, zdaj za ono delo, a nobenega ni izvedel do konca. Tako je pač morala mati napeti v delu doma in pri tujih ljudeh vse svoje moči, da so imeli otroci vsaj kaj jesti. Jasno je, da domače ozračje v taki hiši ni bilo prijetno, ali mali Karl je živel v tej okolici čisto svoje lastno življenje. Kar po rojstvu je bil namreč oslepel, ker nanj niso dovolj pazili, in šele v petem letu je po srečni operaciji zopet spregledal. V tej svoji »temni« dobi je bival najrajši pri svoji stari materi, ki je znala tako lepo pripovedovati, da je deček naravnost užival in »gledal« v njenih slikah in je potem v svoji bujni domišljiji še dalje razpredel vsebino tega, kar je slišal. Tu nam je iskati temelje za njegovo poznejšo veliko spretnost v razčlenjevanju dogodkov in za njihovo toli verno prikazovanje.

Slepi otrok torej niti ni bil nesrečen; saj ni vedel, kje mora živeti. Šele pozneje je prav spoznal obupno revščino doma, tisto revščino, ki se je včasih stopnjevala toliko, da otroci ponoči zaradi gladu niso mogli spati.

Kot šestleten fantek je začel Karl May pripovedovati razne izmišljene zgodbe in sicer tako spretno in v takih izrazih, da so se mu vsi čudili. Čitanja se je prav rano naučil in potem je čital vse, kar mu je prišlo pod roko. Oče ga je v tem še podpiral. Hotel je namreč napraviti iz dečka učenjaka in zato mu je dajal prepisovati debele zemljepisne, prirodopisne in podobne knjige, da bi si tako

zapomnil vsebino. Obenem se je Karl učil pri starem vaškem učitelju glasbe, za katero je bil izredno nadarjen. Ker je preveč čital in to brez vsake izbire, je imel glavo tako napolnjeno z raznimi osebami in njihovimi usodami, da si je z njimi ustvaril povsem svet zase, tak svet, ki je bil boljši, lepši, pravičnejši in v ostrem nasprotju z bednim resničnim življenjem.

Po končani vaški šoli ga je dal oče v učiteljske. Tam ni imel prijateljev ne med profesorji in ne med součenci zaradi svojega stremljenja po samoti, po globitvi v notranje življenje, kar je izključevalo vsak tuj vpliv ter ga dovedlo do neke vrste čudaštva. Začel je tudi pisati in sicer najprej neko povest o Indijancih. Poslal jo je znanemu nemškemu rodbinskemu listu, pa so mu jo vrnil, češ da ni zrela za tisk, kar ga je zelo potrl.

Proti koncu študij so ga nenadoma izključili iz šole zaradi tatvine. Zbiral je namreč v šolskem internatu odpadke lojenih sveč, katere so včasih uporabljali za mazanje čevljev, navadno pa so jih sploh zavrgli. On pa je hotel iz njih doma izdelati svečke za božično drevesce, ker jih starši ne bi bili mogli kupiti. To zbiranje je opazoval součenec, ovadil ga je kot tatu in moral je iz šole. Ministrstvo mu je vendarle dovolilo polaganje zrelostnega izpita na drugem učiteljskem in tako je postal, šele 19-leten, ljudskošolski učitelj.

Dobil je sicer službo, ali boriti se je moral z velikimi gmotnimi težavami. S svojo skromno plačo je preživel samega sebe, odplačeval dolgove in še podpiral starše. Ni mogel izpolniti niti svoje goreče želje, da bi si bil kupil žepno uro, katero bi v šoli nujno potreboval. Pomagal si je tako, da mu je njegov sostanovalec posojal čez dan staro žepno uro, ker je imel še drugo. Nekega božiča se je Karl May odpravil domov na počitnice pa je vzel tisto uro s seboj, najbrž da bi se z njo doma nekoliko postavil. Njegov sostanovalec pa ga je prijavil sodišču zaradi tatvine in revež je moral za šest tednov v zapor, čeprav je stvar pojasnjeval in prisegal, da bi bil po počitnicah uro zopet vrnil.

Obupan nad življenjem je prišel iz ječe. Ni vedel, kaj mu je početi. Pisal je kratke povestice, poučeval po raznih hišah, pomagal pri cerkveni glasbi, a povsod se mu je zdelo, da ga postrani gledajo, ker je bil zaprt. Naposled se je izselil v Severno Ameriko. Tam je bil domači učitelj, dokler ni našel rojaka, ki ga je vzel s seboj na prerijo, v svobodno lovsko življenje. Tam je polagoma postal to, kar razumemo pod nazivom »Westmann«. Sprijaznil se je z Apači in jim je sledil na njihovih mirnih in bojnih pohodih. Pozneje je prevzel službo detektiva, nato so ga nekaj časa zaposlili kot reporterja. Lotilo se ga je pa nazadnje tako domotožje, da je moral domov.

Doma zanj ni bilo posla. Še niso ljudje pozabili na njegovo preteklost! Zato je prehodil Švico in Francijo, tudi v Ameriki je bil še enkrat za kratko dobo, ali to pot ni imel sreče. Vrnil se je kot popoln berač.

Brez sredstev, brez upanja na kako bodočnost, brez zaposlitve, lačen in obupan je zagrešil nekaj goljufij, zaradi česar je moral za več let v ječo.

V kaznilnici se je potem izvršil v njem notranji preobrat, ki ga je duševno in miselno povsem prerodil, tako da je postal tisti Karl May, kateri je napisal toliko lepega in vzpodbudnega. Mnogo je čital in študiral. Iz zemljepisnih, topografskih, jezikoslovnih in drugih knjig si je delal obširne izpiske. Po karti je na podlagi izkustva in študij potoval v duhu v vse tiste kraje, ki jih tako nazorno opisuje. Za njegovega duha, za njegovo fantazijo ni bilo železnega omrežja pred oknom, ni bilo zaklenjenih vrat v celici.

Ko je bil zopet prost, je začela mizerija znova. Tu je spoznal majhnega založnika, ki je slutil v njem pomoč za svojo prazno blagajno. Karl May je moral

pisati in to mnogo. Pisal je pustolovske romane in, ker je delal za kruh, je moral proti svoji volji pisati romane iz tiste vrste slovstva, ki ga imenujemo »šund«.

Pomagal je založniku tudi pri uredništvu majhnega časopisa, a kmalu je za-
slutil, da v teh poslih ni bilo vse v redu in da je postal on samo vir dohodkov za
založnika, dobička pa je imel prav malo. Svojih obveznosti se tako hitro ni mogel
otresti, to tem manj, ker se je bil poročil s sicer lepo, ali zelo potratno deklico,
ki je znala spraviti denar v svet, in je bilo treba pisatelju naporno delati. Njegovi
romani so izhajali v zvezkih in, da bi ne zmanjkalo gradiva, je moral snov zelo
na široko razpresti. Zaradi kratkih oddajnih rokov je postal tudi slog včasih zelo
površen, kar ni čudo, saj je v šestih letih oddal v tiskarno 15.000 pisanih listov.

Šele mnogo pozneje je nastopila doba njegovih potopisov, nekaka klasična
doba. Ločil se je od dosedanjega založnika, saj ga je bil ta opeharil po mili volji,
in je poizkusil drugega, bolj naklonjenega. Tako je prišel kmalu do blagostanja,
kupil si je hišo in je mogel zopet potovati. Tokrat ga je vodila pot v Severno
Afriko, Arabijo in Palestino, kjer si je nabral mnogo gradiva za svoje slovstveno
delo. Tudi Carigrad je posetil in se je vrnil preko Grčije in Italije v domovino.

Medtem pa je nastal doma med naslednikom zapuščenega založnika in Kar-
lom Mayem spor, ker je bil novi založnik prevzel založništvo le zaradi Mayevih
spisov, zdaj pa se mu je ta izneveril. Začela se je dvanajstletna pravda, v kateri
so Mayevi nasprotniki spravili v boj najpodlejša sredstva, da bi mu škodovali.
Razgalili so njegovo življenje in ga tako javno postavili na sramotni oder. Očitati
so mu način pisanja z njegovo osebo kot središčem dogodkov (»jaz«), vtihotapili
so v nove naklade njegovih spisov razne ogabne in nemoralne prizore. Pravdo je
sicer Karl May dobil, ker očitki niso bili utemeljeni, ali zaradi duševnega trplje-
nja je začel telesno hirati. Sreča zanj je bila, da se je ločil od svoje žene, ki ga je
samo izrabljala in je nazadnje prešla v tabor njegovih nasprotnikov. Seznanil se
je z drugo ženo, katera ga je bolj razumela in mu je stala do konca zvesto ob
strani. Z njo je še enkrat potoval v Severno Ameriko. Ljudje so tisto nesrečno
pravdo polagoma pozabili, čitatelji so začeli soditi pisatelja samo po njegovih
izbornih potopisnih romanih in kot sedemdesetletnik je dobil v začetku leta 1912.
pri nekem predavanju na Dunaju popolno zadoščenje v ovacijah, ki so mu jih pri-
rejali navdušeni njegovi stari in mladi častilci.

Umrli je 30. marca 1912.

*Tiskarna sv. Cirila
pol stoletja središče slovenstva
v Mariboru*

Ženski razgovori

(Jela Levstikova)

Naše noše

Naše prave stare narodne noše so danes že nekaj redkega. Večinoma so dragocena dediščina naših babic in prababic. Zares, dragocena dediščina, saj velja nabava take noše več tisočakov, torej kar celo premoženje. Čelo, ki je vezeno z zlatom ali srebrom, te velja, če si ga vežeš sama, okroglo 800—1000 din.

(Foto Kramberger Franjo)

Gorenjska narodna noša (Gospod in gospa Aljančič v Mariboru)

Ako si plačáš še delo, stane veliko več. Kje je potem še izdelava avbe, kje pas in vse drugo? In vendar bi morala biti popolna noša ponos vsake, le količkaj gmotno dobro podprte slovenske žene!

Preprosto kmečko dekle, tam v bližini Bohinja, mi pokaže čelo avbe, ki si ga je izvezla sama. Sramežljivo in plašno ga prinese izpod podstrešja, češ saj tako ne more biti dobro in prav izdelano. Iz Ženskega sveta si je vzela vzorec in delala brez posebnih navodil. Zlate niti je po malem, torej »v obrokih« kupovala v Ljubljani. Polagoma je iz rok preprostega kmečkega dekleta nastalo prekrasno čelo za novo avbo. Prav res, da ne vem, kaj hočem bolj občudovati: prekrasno delo ali ponosno narodno zavest preprostega dekleta. Gotovo si je »v obrokih« do danes tudi že oskrbela vse druge posamezne dele narodne noše. S kolikim veseljem neki prelaga sedaj vse svoje razne zaklade po stari materini skrinji? Kako ji bo žarel obraz, ko mi prihodnjič zopet odpre svojo zakladnico z narodno nošo in kupom raznega veziva po naših narodnih motivih. Vso hišo hoče imeti opremljeno z lastnim ročnim delom, vezivom po naših starih slovenskih vzorcih.

»Ali ste mi prinesli novih vzorcev in kako naj jih izdelam« — bo vprašala. Minila bo ura za uro, ves popoldan in Francki še ne bo mogoče vsega povedati... Skrinja ji še ni dovolj polna, dovolj bogata!

»No Francka, kaj boš z narodno nošo? Kdaj jo oblečeš?«

»I veste, bo že prišlo! Tujcev je vsako leto več in raznih slovesnih prilik nam tudi ne manjka. Kako bi želela, da bi imela vsaka žena pravo našo nošo! Kar hudo mi je, ko vidim naša dekleta v oblekah, krojenih nerodno po modi. Saj nam to prav nič ne pristaja. V takile stari naši noši je pa res vsaka fletna. Tako vesela in ponosna sem, da jo imam!«

Za praznično mizo

»In da si ji bila sama mojster, to je še bolj vredno ponosa — razumeš, Francka?«

»Eh kaj, samo da jo imam!« — ponavlja in vsa srečna vbada šivanko v delo pred seboj...

»Pa pridna in zdrava ostani, Francka!«

»Pridite zopet in prinesite še vzorcev! Do takrat bom kaj novega naredila, da vam lahko pokažem.«

In mi v mestih, trgih in drugod? Kupujemo in prenarejamo obleko vsako sezono po zadnji modi, ki prihaja od drugod in nam je tuja!

Res je, modna obleka se menja, zato ni enolična. Večkrat se predela in popravlja. Tudi cenejša je, bolj praktična, prijetnejša. Kaj bi zaslužili naši trgovci in šivilje, naše tovarne, če bi ostala obleka ljudstva pri starih krojih? Pod silo in razvojem razmer se je stara noša morala umakniti modi, ki nam narekuje vsak čas nekaj novega zato, da ne postane enolična in dolgočasna, in zato, da živi od tega na milijone ljudi.

Ali pa res ni mogoče, da ostane naša lepa stara noša naša slavnostna noša? Za razne državne in narodne praznike, za procesije in druge slovesne obhode, za slavnostne sprejeme in pozdrave kupujemo obleke, ki odgovarjajo prireditvi.

Letos tako, prihodnje leto malo drugače, vse po modi. Toda more li biti nam slovenskim ženam kakšna obleka lepša, bolj slavnostna, bolj primerna, kakor je ravno naša lepa stara narodna noša, pa jo vzamemo z avbo, pečo ali zavijačko, ali pa, da se oblečemo v platno naše Bele krajine? Zakaj ne bi ob raznih slavnostnih prilikah odločno in ponosno pokazali, da smo to, kar smo? — Naša

Terica

društva, zlasti pa ženska, bi imela tu hvaležno torišče udejstvovanja.

Onkraj naših meja se naša noša kaj rada pokaže zgolj kot alpska noša. Res je, da je naša noša tudi alpska noša, toda nosil jo je naš narod na naših tleh. Zato jo smemo imenovati slovenska noša.

V zadnjih letih se je pri nas zelo udomačila kaj ljubka dekliška in splošno ženska noša, ki jo navadno imenujemo »dečva«. To ime nekam vse preveč spominja na nemški »Dirndl«, se pa žal tudi v tej obliki le vse prevečkrat uporablja.

Ta noša je posnetek starih noš. Modni listi prinašajo razne vzorce po alpskih nošah. Včasih so ti vzorci čedni in lični, mnogokrat pa tudi vse preveč spominjajo na pustne šeme. Kaže, da ostane »dečva« trajna last ženstva. Čedna je, če je okusno izbrana in sestavljena, praktična, ker se lahko pere, je preprosta, lahka in še cenena je. Toda »dečva«, kot jo imamo danes, je prišla k nam po modnih vzorcih s severa. Zaradi raznih vrlin je ne moremo odklanjati. Toda nas zanima naša »dečva«, posnetek

noše, ki jo je nosil naš narod na ozemlju naših sedanjih državnih meja.

Sestavljajmo torej te obleke po vzorcih naših narodnih noš! In bodo te naše »dečve« najmanj toliko praktične in lepe, kakor one, po tujih vzorcih. Za navadno vsakdanjo nošo seveda ne potrebujemo avbe ali zavijačke in pasu. To so deli slavnostne noše. Vse drugo pa seveda ostane, le v skromnejši, bolj praktični obliki.

Naša noša ne pozna kričavih, vsiljivih barv in vzorcev. Osnova je vedno temna: rdeča, modra, rjava, črna, lahko še zelena. Nikdar pa ni živozelena. Vzorec je prav drobno rožnat, lahko tudi pikčast, mnogokrat pa je blago brez vzorca, zlasti volneno in svilen. Drobno in večbarvno karirasti vzorci za naše noše niso primerni, čeprav so čedni. Velik enobarven karo je bil bajé včasih naš, sedaj bi si ga lahko zamislili n. pr. na volni z uvezenim klinčkom. Klinček bi bil sploh menda najbolj naš vzorec, ne pa planike, plavice, mak in drugo cvetje prav

vsiljivih barv. Naš narod si je zlasti v zadnjih letih klinček popolnoma osvojil, najdemo ga pa seveda tudi drugod. Vendar je ravno sedaj postal tako zelo naša last, da ga drugi v izrazitih oblikah gotovo ne bodo radi posnemali.

Tekstilna industrija nam prinaša vsako leto za dečle toliko novih in različnih vzorcev, da bi bilo težko kaj enotnega določiti. Najbolj primerna so pač res prav drobno vzorčasta blaga, tudi pikčasta, karo pa po možnosti le enobarven. Za otroke bi se lahko izbirale bolj žive barve, naj pa ne žaliyo okusa! Resne in ubrane barve, okusni vzorci naj bodo značilnost naših noš!

Kako naj bi bila krojena naša obleka? Moderc in krilo sta iz enakega blaga. Pri vratu ima obleka lep okrogel, vendar ne preglobok izrez. Nosimo tudi obleko z rokavi v istem blagu. Bolj pa je naša, če jo nosimo brez rokavov na ošpetelj, prav za prav na gladke bele rokave, ki so bolj praktični. Rokavi segajo do komolcev, so gladki ali pa široki in nabrani na zadrgo. Taki so tudi rokavi rokavcev. Rokavci so iz katerega koli pralnega, belega blaga, nikdar pa iz organdija. Zapienjajo se ob vratu na gumb ali na zadrgo z belo vrvico. Vrat in rokave obrobldajo bele čipke, vrat sam pa ima včasih nabran in s čipkami obrobldjen ovratnik.

Opašemo si širok bel ali črn predpasnik. Lahko je obrobldjen s čipkami, ne sme pa biti ozek in spodaj zaokrožen ali rezan v konicu. Naš predpasnik je širok in le nekaj centimetrov krajši od krila. Naša noša ne pozna rdečih, modrih, celó pa ne zelenih predpasnikov. Črn predpasnik nosi zadaj lepo dolgo pentljo.

Za otroke so beli predpasniki morda nepraktični, črni pa nekam mrtvi, čeprav bi bili samo taki najbolj pravilni. Zato bi se za otroške oblekce sestavljale živahnejše barve, n. pr. tako: modra oblekca, beli rokavci v kombinaciji s srajčko, rdeč predpasnik in ruta modre barve. V taki sestavi in ugodni ubranosti barv bi otrok neprisiljeno podčrtal naše narodne barve. To sestavo bi posebno priporočali društvom in šolam, ki iščejo za razne prireditve in nastope enotnih krojev. Če se odločimo vendarle za bel predpasnik, kar bi bilo najbolj primerno, potem je lahko ruta sama rdeča ali modra. Prav gotovo so pa te vrste oblekce za deklice najbolj ljubke in tudi praktične.

Rute nosimo pri vsakdanji obleki okrog vratu ali na glavi. Izbiramo jih v barvni harmoniji z obleko. Pri nas doslej rute po naših starih vzorcih niso bile v prometu. Vzamemo pa lahko popolnoma gladko, enakobarvno ruto ali tudi pri-

Pri kolovratu

merno vzorčasto. Naj pa bo v skladu z obleko in naj ne podčrtava v vzorcu tujega izvora. Iz gladkega svilenega ali volnenega blaga si moremo same napraviti prav lično ruto z resami. Na glavi jo zavežemo nazaj na »mušico«, pred soncem se pa zavaruje naša žena z njo tako, da jo zaveže pod brado in potegne nad čelom precej naprej. K belim predpasnikom so prav lične tudi bele rute. Okrasiti bi se mogle z izvezenim vogalom po vzorcu naših starih peč. Saj so naša dekleta včasih prav spretne vezilje in primernih vzorcev nam tudi ne bi manjkalo. Lična vezenina ali tanke čipke obrobajo tako ruto. Nekatere šole in društva

Na preji

uvajajo za deklice zavijačke. Samo nikar neokusnih vezenin na čelo in skvarjenih krojev!

Klobuka naša slovenska noša ne pozna.

Nogavice so pri slavnostni noši vedno dolge, bele. Iz praktičnih ozirov se seveda uporabljajo pri vsakdanji dečli tudi nogavice v barvi kože. Otroci nosijo navadno kratke bele nogavice in tudi barvaste v skladu z obleko. Čevlji so po starih nošah črni in nizki.

Obleka se zapenja spredaj na navadne gum-

be, ki se, kakor vse drugo, ujemajo z barvo obleke. So navadni in gladki. Oblika srca, klobuka, raznega cvetja itd. pri nas ni domača. Tako tudi naša noša ne pozna barvasto izvezenih pasov, kakor so sedaj v modi pri nemškem »dirndlu«.

Iz nevednosti smo posnemali tudi moško nošo, ki je vse prej nego naša. Zeleni, sivi in črni klobuki z belo ali sicer živo barvano vrvico se vendar pri nas niso nosili! Naš gorenjski klobuk je črn in je nosil včasih šopek svežih rož z nageljčkom in rožmarinom. Klobuki »Kranjski Janezi«, ki jih vidimo danes še pri starih in slavnostnih nošah, so črni, tudi temnorjavi in nosijo »krivček«. To bi bili naši športni klobuki z vrvico ali trakom v barvi klobuka. Tudi pri nas so nosili irhance, zato se lahko nosijo še danes. Če teh ni, ker so drage, so pa za dečke in mlade ljudi praktične in prijetne prostorne kratke hlače iz kakršnega koli sukna, tudi lodna, pa brez našitkov. Tuje noše nosijo našitke na žepih, ovratnikih, rokavih in na hlačah, navadno v obliki hrastovega listja. Zato našitkov nikar ne posnemajmo! Tudi naj naši dečki ne nosijo belih ali sicer zelo svetlih dokolenk in morda še s šopkom ob strani! Svetlim srajčkam z mehkim ovratnikom lično pristajajo barvaste rute, zavezane v pentljo, kot kravate. Naramnice niso zelene in vezene s planikami. Naj bodo gladke, ali pa se nosi pas!

To bi bilo navodilo za praktične vsakdanje noše, ker se zadnja leta v vsem tujem izobilju nismo prav nič več zavedali, kaj je naše. Če se torej sedaj spomladi odločiš za »dečvo«, potem pokaži svoj ponos v tem, da jo sestavljaš res okusno in po vzorcu naših noš! Ne nasedaj slepo priporočilu trgovca, temveč pogovori se z ljudmi, ki ti bodo pri izbiri barv, vzorca in kroja lahko svetovali. Bodite bolj samozavestne in ponosne in ne podlegajte vsemu, kar pride od drugod! Saj imamo vendarle vse najlepše doma! Tujci obiskujejo in občudujejo našo zemljo. Ne begajmo jih, ko iščejo na tej zemlji naš narod, ko jih zanimajo tega naroda šege in noše.

K praznikom

V dobrih družinah so prazniki doživetje počitka in veselja, prav posebno pa še doživetje notranje družinske povezanosti, prisrčnosti in ljubezni. »Za praznike grem domov!« — Koliko sreče, lepih spominov in nad ne izraža človek v teh besedah! In kako veselo in živahno je tiste dneve pred prazniki na kolo dvorih, vse hiti domov, domov...

Starši, ki res ljubijo svoje otroke, se morajo v polni meri zavedati, kaj more biti otrokom resnično prijeten dom, kaj so jim prazniki v tem domu, ko se vračajo vanj polni želja za oddihom in pravim toplim rodbinskim zavetjem. Takrat se pozabljajo skrbi in neprijetnosti vsakdanje službe. Na nič drugega ne bi hoteli misliti nego na resnično ljubezen in srečo med seboj in v rodbini sami.

In se na te praznike pripravljamo! Duhovno seveda! Saj sta nam menda v svetel zgled oče in mati. Tako živita in želita ona, pa stopamo po njihovi poti tudi mi, otroci — — —

Zunanje, telesno! Mati je za praznike v velikih skrbih. Že tedne naprej si razdeli delo in premišljuje, kako in kaj bo vse pripravila. V teh skrbih in v tem delu ustvarja mati včasih čudeže, je pa premnogokrat vse preveč obložena z delom. Ko pridejo prazniki, je vsa izčrpana, utrujena in nerazpoložena.

Delo, to je največ čiščenje stanovanja, se naj pravočasno uredi in ne odlašaj na zadnje dneve. Morda je tako čiščenje in pospravljanje na veliko kar potrebno, če itak sproti skrbno pospravljaj in čistiš. Če pa so ti brez tega lepi prazniki res nemogoči, potem si razdeli delo tako, da ga opraviš vsaj nekaj časa poprej! Danes to sobo, jutri ono, zunanost hiše, vrt in slednjič še kuhinjo. Predno opraviš s kuhinjo, je treba oskrbeti še razne dobrote. In tu ni dobri ženi in skrbni materi nikdar dovolj. Ta ima rad to potico, oni ono, na vse misli, na vsakega posebej. In ji rosi čelo od truda, dela, skrbi in — ljubezni!

Matere, navajajte otroke, da vam pri delu pomagajo! Ne mučite se same, saj tudi pri delu vzgajate! Tudi vaši otroci bodo nekoč ustvarjali družino in bodo tej družini pripravljali lepe in srečne praznike. Pomagajo ti pri urejevanju stanovanja in pri pripravljanju kuhinjskih dobrot. Učé se dela, pogovarjajo se s teboj o praznikih in — s teboj so! Ne pošlji jih takrat z doma, da se ti umaknejo in ne

»Ali bi rad pisanko?«

delajo napotja! Skupna priprava in skupno doživetje praznikov s teboj, mati, kaj pomeni to v življenju človeka!

Glej, mati! — Za cvetno nedeljo n. pr. naj si otroci sami naberejo zelenja in cvetja, da si povežejo butaro. Ti in očka jim bosta pokazala, kako. Očka bo vezal, mamica jih bo okrasila z lepimi, pisanimi trakovi iz papirja. Lep večer v soboto pred cvetno nedeljo! Razložita otrokom pomen blagoslavljanja lesa in cvetnonedeljske običaje doma in drugod.

Prazniki

Zadnje dneve v tednu barvajo otroci pisanke. Pustite jim to veselje! Škoda, da pri nas le preveč izginja navada in način barvanja naših narodnih pisank! V soboto je blagoslavljanje ognja, popoldne pošiljaš jedila k blagoslovu. Naj otroci vse to s teboj doživljajo! Ali imaš pripravljen lep, z narodnim vezivom okrašen prticek, da z njim pogrneš košaro? Pozabila si, da so včasih slovenska dekleta tekmovala tudi v tem, katera bo imela na košari lepši prticek. Imaš doraščajočo hčerko. Naj ti izveze tak prticek! Morda pa ga vendar že imaš po materi, babici. Pripoveduj o njem, o njih, ki so ga vezle! Tako bo nekoč tvoja hčerka pripovedovala o tebi in prticku dalje, vse dalje iz roda v rod.

In pride sedaj resnično praznovanje! Vstajenje! Pojo zvonovi,

med vrtovi in polji se vije procesija. Človeka prevzame neko prav posebno razpoloženje ob tej sliki, sredi prebujajoče se pomladne narave. Dvojno vstajenje... Slutiš li to neskončno lepo doživetje tudi v srcih svojih otrok? Morda ne! Danes gredo mladi ljudje prav za praznike v gore, na izlete, obiske — — — Kje je krivda? Morda ljubezni ni bilo, ne dovolj toplote v tvojem domu, ne dovolj lepote, da odhajajo drugam! Potem seveda ni praznikov, ni družinske sreče v teh dneh. Pojdi skupno z otroki, z družino k vstajenju in potem pogrni mizo!

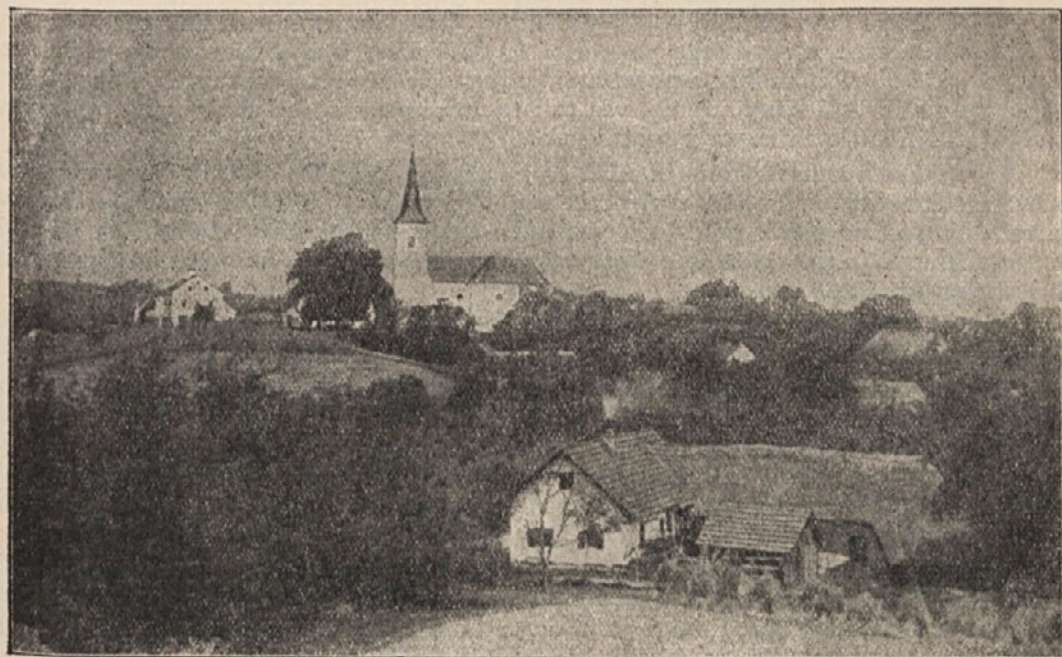
Naša velikonočna miza z »žegnom«! Kdaj teknejo vse te dobrote bolj, nego prav te praznike? Vsa družina je zbrana okrog slavnostno pogrnjene in s pomladnim cvetjem okrašene mize. Naši pirhi, kolač, ki ga mati razreže, vino, ki ga oče natoči, da želi vsem okrog sebe veselo alelujo! In vse drugo, kar je bilo v navadi nekoč in kar bi moralo biti naše še danes! Pripoveduj otrokom o raznih šegah, pouči jih! Potem pa ostani z njimi in pri njih! Naj se ti te dneve nikamor ne mudi! Ne porabljal časa s sosedi in znanci, daj se ves in vsa svojim! Pozabi in odpuščaj vse, kar je bilo poprej neprijetnega med vami. Daj svoji rodbini vse lepo, kar zmoreš, da ti bo ta to lepoto in srečo lahko kdaj tudi vračala!

Zvonko Kračun

Po stopinjah Karla Maya

(Potopis)

Kot tretješolec sem delal vse leto načrte za počitniške izlete. Mislil sem najprej v planine, potem pa na morje. Če bi pa imel še kaj časa, bi pogledal tudi v Črno goro in Srbijo; Albanije sem se nameraval daleč okrog izogniti, ker sem se

Sv. Tomaž pri Ormožu

bal Arnavtov. V Karlu Mayu sem namreč čital, da so zelo bojoviti. Ne bi rad izkopal proti njim bojne sekire.

V velikonočnih počitnicah sem se odločil, da bom pričel zbirati denar za nameravani junaški pohod proti Škipetarjem. Hotel sem iti čim dalje; končno pa sem le sklenil, da bi bilo bolje, če niti ne bi prekoračil njihovih njiv in pašnikov, ampak bi se omejil na gostoljubje Hrvatov in Hrvatov.

Upal sem, da me bodo starši najuspešneje podprli. Toda to so mi preprečili profesorji, ki so me založili s »cveki«. Pri tistih, ki sem v njihovo pomoč najbolj veroval, je doživela nabiralna akcija popoln neuspeh. Oče mi je rekel, da drugega kot »klobase« takim študiosusom, kakor sem jaz, ne more nakloniti.

Preden sem se vrnil v mesto, sem z veliko težavo in s solzami v očeh pregovoril tetko, ki je imela vedno srce zame, da mi je podarila desetaka; to pa baje zato, ker sem njenega rodu in ima zaupanje vame.

Ta desetak pa je precej dolgo sameval v nabiralniku; ni bilo nobenega tako prijaznega tovariša, ki bi se bil žrtvoval, da bi mu bil delal družbo in ga tolažil. Tako sem doživel bančni polom. Kajti ko sem pogledal v proračun, sem opazil, da imam »deficit«. Kriv pa nisem bil niti jaz niti starši, ampak profesorji, ki so me na koncu leta zopet pohvalili.

Tako nisem bil na planinah, ne na morju, še manj pa da bi se bojeval s Škipetarji. Tudi hrvatskega gostoljubja nisem užival; pač pa sem bil ujetnik belega poglavarja iz rodu Kračunov pri Sv. Tomažu v Prlekiji. Čeprav bi bil prost, ne bi mogel nikamor zaradi finančnih težav; tetkinega desetaka sem namreč že pred koncem leta osvobodil; dobil ga je Tavčar za hrenovke in Trebšétova gospa za mlečne hlebčke.

★

Toda drugo leto so bile zopet počitnice. Odrešile so me raznih nevšečnosti, ki tarejo študenta, stikajočega po poljih, ki niso čisto v skladu z učnim načrtom. Mnogo več kalorij bom lahko porabil za razna dela in »eksperimente«. Šport, igre, popotovanje in tudi lenuharijenje, vsa ta prijetna imena so mi razburjala centralno živčevje. Odločil sem se za popotovanje.

Srce mi je burno utripalo in misli so mi divje razbijale po glavi, ko sem prosil očeta za dovoljenje. Ta me je dvakrat pogledal od nog do glave, vzel pipo iz ust in mi dejal: »Kar pojdi, pojdi! Bo vsaj mir, če te ne bo. Tako čudno, da še nisi vsega raznesel in prevrgel, kar si doma! Samo bojim se, da te bodo že čez nekaj dni poslali po »šupi« nazaj.«

Mama mi je spočetka branila, ko pa je slišala očetove besede, se je vdala. Brat in sestra sta me nevoščljivo gledala, ker bom lenuharil.

Končno je prišla »bridka« ura slovesa. Oče mi je želel, naj srečno in dolgo potujem. Vendar mu ni bilo vseeno. Stisnil mi je v roke pismo do nekega znanca kapucina. Mati si je skrivoma obrisala solzo in nekaj mi je zažvenketalo v žep. Odšla je v sobo, rekoč mi, da bo dala zaklati pitano tele, ko me bo zdravega ugledala pod rodnim krovom. Tudi brat in sestra sta hotela, da bi me čimprej videla; upala sta, da bo pri hiši eden več za delo.

Sam nisem bil nič potr, ampak še precej dobre volje. Ura je bila že devet, ko sem spotoma obiskal ujca. Sestrična me je spraševala, če tudi letos grem nad Škipetarje. Smehljaje sem ji odgovoril, da se bom zadovoljil z Indijanci. Ujna, ki je slišala o raznih divjakih, je mislila, da so vsi ljudje razen belokožcev ljudožrci. Prosila me je, naj se ne spuščam v take nevarnosti, kjer me lahko kdo pojé. S tem bi izgubila zadnje upanje, da bo imela v rodu enega gospoda več. Obljubil sem, da se ne bo nikdo »mastil« z mojimi kostmi. Zaradi te obljube se mi je »stanje blagajne« pomnožilo za nekaj kovancev.

Po tretji uri sem brez hrupa vkorakal v mesto Ptuj. Čeprav so Ptujčani dobri ljudje — zelo skrbijo za svoje trebuhe —, mi niso priredili nikakega slavnostnega sprejema z godbo, zastavami in z gospodom županom na čelu. Pa nisem bil nič užaljen. Žal mi je bilo le, zakaj se nisem rodil nekaj stoletij poprej. Namesto nekaterih spominov in ostankov imenitnih časov bi občudoval vse na vrhuncu moči in lepote. Toda po toči ne pomaža zvoniti. Rad bi se bil jezil na samega sebe, pa se nisem mogel, ker najbrž nisem kriv, da sem pripotoval na ta svet šele v dvajsetem stoletju.

Na drobno vam Ptuja ne bom popisoval, ker so to storili že pametnejši. Povem le to, da sem si ogledal napise na ploščah pri zvoniku; razumel sem le malo, ker sem po profesorjevem mnenju slab latinec. Moje raziskovanje ni prineslo znatnosti na oltar nikakšne vrednosti. Zatorej sem krenil s tovarišem, ki sem ga v mestu našel, proti Dravi, ki je na Ptuj precej široka, globoka pa ne preveč. V vodi sem se malo shladil od napora pri prejšnjem znanstvenem delu. Živčevje se mi je pomirilo in pričelo zopet pravilno delovati. Ko sem šel mimo gimnazije,

sem se spomnil, kot mi je mati pravila, da je v klopeh te šole trgal nekaj let hlače tudi Ksaver Meško. Nekoč ga je baje obiskal oče in ga našel čisto razcapanega. Tako je bil mladi Franček delaven! Nič ni pomagalo; fant je moral dobiti novo obleko.

Tovariš mi je pokazal domovanje očetov kapucinov. Tam sem dobil na veliko presenečenje krožnik juhe, ki je v njej plaval lep kos govedine. Rešil sem ga iz neprijetne kopeli v veselje svojemu želodcu.

To prvo noč v tujini sem prebil v prijazni tovariševi sobici.

★

Zgodaj zjutraj drugega dne sem naletel na nekega očetovega prijatelja. Na dolgo in široko sem mu razkladal, da, popotujoč okrog, proučujem lepo slovensko zemljico in na njej živeče ljudi. Dejal sem mu, da mi je za sedaj cilj Maribor. Tam da mislim imeti konferenco z gospodinjo. Rezultat tega posvetovanja bo odločil, kam se bom obrnil. Nisem mu pozabil omeniti, kako sijajno sem spal preteklo noč in da ne vem, če bom drugod tako ali ne. Pomiloval sem uboge študente, ki morajo biti na rajši zadovoljni večinoma s slamo, ker še v hotelih nimajo cenenege dijaškega ležišča. Niti novica, da je premeščen »nenaklonjen« mi profesor, me ne bi bila bolj razveselila, kakor me je delo usmiljenja, ki mi ga je storil dobri mož. Plačal mi je vožnjo do Maribora in mi še nekaj navrgel, rekoč: »Ko bi bil kdo drug, ne ti, bi mu dal še več.« Ko sem začutil denar in vozovnico v žepu, mi je iz srca privrel topel: »Na svidenje!«

Veselo je zažvižgala železna kača, veseleje pa še jaz, mož jeklen, kakor mi je gospodinja včasih rekala, ko sem se srečno vrnil iz kakega boja za Kalvarijo. Tam smo se namreč bojevali z brezposelnimi, ko smo jeseni pobirali kostanj in so nas ti preganjali. Domov smo prihajali raztrgani, gospodinje pa so takoj vedele, da še Indijanci niso izumrli.

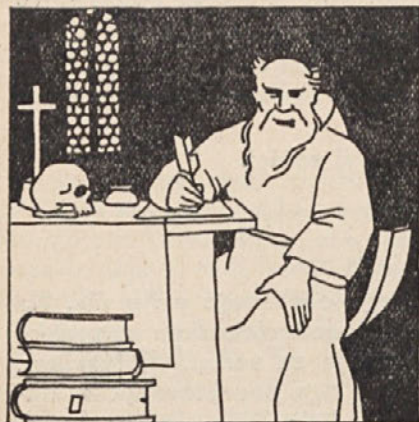
Ura je bila še rana in v praznem oddelku me je premačal spanec. Sanjal sem, da sem umrl in prišel v večna lovišča. Visoko sem dvignil cilinder, ko se mi je v prednji sobi predstavil neki možic, češ da je Halef Omar ben ... Ko je zvedel, koga ima pred seboj, me je naznanil Kara ben Nemsiju. (Slišal sem, ko mu je pravil, da ga je obiskal neki rojak iz dežele, ki je sosedna Frankistanu in meji na Abesinijo.)

Nekaj je strahovito zaškripalo in slišal sem, kako je nekje Vinetou klical, da naroča kavo. Tudi jaz sem jo zaželel in naročil turško; tedajci pa sem spoznal, da se smejejo na dvorišču neke »sqwave«. Razjezil sem se nad toliko nesramnostjo na vzvišenem prostoru in se hotel pritožiti. Hipoma sem se zbudil in v veliko začudenje zazrl poleg sebe tri gospodične, ki so se precej razposajeno vedle, medtem ko sem bival v večnih loviščih. Bili smo na Pražerskem ... Na restavracijskem peronu je nekdo zaklical: »Kavo, prosim!«

Pobral sem svojo borno prtlijačo, obsegajočo nahrbtnik z nogavicami, sukancem ter proviantom, in izstopil. Zbežal sem ob vlaku ter se utaboril v zadnjem vagonu, kjer niso vedeli, da sem bil šele pred kratkim na ekskurziji pri Karlu Mayu. Srečno sem prebil vožnjo do Maribora, le vratar na postaji me je jezno pogledal, ker sem mu po stari navadi pomolel karto obrnjeno.

(Dalje prihodnjič)

Zgodovina slovenske knjige

1000
Brižinski
spomeniki

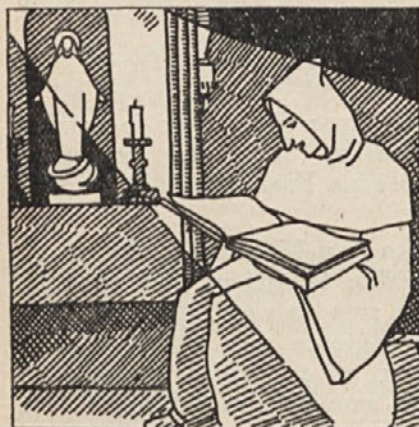
Zato je neki blagovestnik svoj nauk prevedel v lepi slovenski jezik. Prva slovenska pisana beseda, nerodna in okorna sicer, pa neprecenljive vrednosti — to so »**brižinski spomeniki**«. Takole golčijo.

»Bože, gospodi milostivi, otče Bože, tebe ispovedē ves moj grēh i svetēmu Krstu i svetēj Mariji i svetēmu Mihaelu i vsēm krilatcem božijem...«

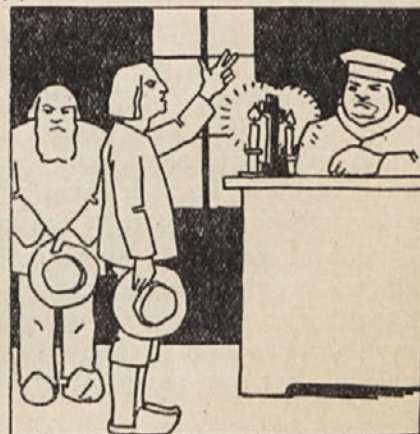
Mnogo let je preteklo. Le tu in tam najdemo kako pozabljeno slovensko besedo, skrotovičen podpis ali popačeno ime, ki ga tujec ni razumel. Tedaj so prišli k nam beli menihi in se naselili v Stični. Eden izmed njih, ki je bržkone pribežal s Češkega, pa je zapisal pesem o Mariji, njegov sobrat pa še pesem o našem Gospodu, ki je od mrtvih vstal. (**»Stiški rokopis«**.)

„Nas go/pud ye od /merti /twal od nega brittke martre...“

1400
Stiški rokopis

Našim očetom so pa tedaj že dolgo časa gospodarili grabežljivi tujci. Našo besedo so zaničevali, naših žuljev pa ne. Le redkokje je ohranil naš jezik še svojo veljavo. Iz teh časov se nam je ohranila »**Celovška prisega**«, kakor so jo opravljali pred mestnim sodnikom.

BUKUARNIZA

1551
Primož Trubar

Potem so se časi čudno preobrnil. V nemški deželi se je dvignil Martin Luter in začel učiti novo vero. Tudi na Slovenskem ie našel mnogo pristašev. Najimenitnejši je Primož Trubar, ki se je rodil v Raščici pri Turjaku. Mnogo je doživel. Napisal nam je prvo slovensko tiskano knjigo (»Katekizem« in »Abecedarij« l. 1551.) in za njo še marsikatero.

Trubar je našel mnogo sodelavcev. Te knjige so storile veliko dobrega, saj so budile v ljudstvu ljubezen do slovenske besede. Ker so pa vendarle širile krivo vero, jih je gosposka prepovedala. Zato so jih širili skrivaj: dovažali so jih v sodih, krošnjari in potovke pa so jih raznesli v zadnjo hribovsko vas.

Katekizem

Pesmarica

V dolgih zimskih dnevih, ko je delo na polju in v gozdu počivalo, so naši predniki posedli okrog tople peči in čitali. Knjiga jim je postala zaklad, nad katerim so skrbno čuvali in ga zaklepali v skrinje. Od rodu do rodu je prehajala in obujala ljubezen do mile slovenske govornice.

Sveto pismo

Rekel sem že, da je bil v teh knjigah pre-mnog kriv nauk, zato jih je gosposka vneto iskala in zažigala. Vstali pa so novi pisci, go-reči katoličani, in izgubo nadomestili z novimi knjigami. Kriva vera je počasi izginila.

Vse te knjige so imele nabožno vsebino. Njihov namen je bil poučiti ljudi v krščanski veri in jih v njej utrditi. S posvetno vsebino takrat slovenskih knjig še ni bilo.

(Dalje prihodnjič)

Književni obzornik

Marija Ornik

NOVE KNJIGE

BOGOSLOVNE IN VERSKE

B. O.: Borba srbske cerkve. Ljubljana 1938.

Sv. Cecilija Cipriana Izbrani spisi I. del. Poslovenil dr. Fr. Ks. Lukman. Mohorjeva družba v Celju 1938. Letos je začela Mohorjeva družba izdajati zbirko: Izbrana dela cerkvenih očetov, katere prvi del je pravkar izšel. Prevajalec je napisal obširen uvod.

Considine: Verno srce — veselo srce. Karmel na Selu 1938. Pobožno vzpodbudna knjižica.

Finžgar Fr. S.: Sedem postnih slik. Studenci žive vode II. Mohorjeva družba v Celju 1938.

Odar dr. Alojzij: Pravila Katoliške akcije v Sloveniji.

Seigerschmied J. M.: Po Mariji k Jezusu. Šmarnice 1938.

Turnšek p. Metod: Leto božjih skrivnosti. — 1. zvezek liturgične knjižnice »Živimo s Cerkvijo«. Oo. cistercijani v Stični 1938.

MODROSLOVNE

Čapek K.: Pogovori s T. G. Masarykom. Prevedel J. Orožen. Tiskarna Merkur v Ljubljani 1938.

Vidmar Milan: Med Evropo in Ameriko. Naša založba, Ljubljana 1938.

Zwitter Fran: Sociologija in zgodovina. Založila Akademsko založba v Ljubljani 1938. Nastopno predavanje na ljubljanskem vseučilišču.

SLOVSTVENE IN JEZIKOVNE

Glonar dr. Joža: Dodatek k »Slovenskim narodnim pesmim I«.

16 narodnih pesmi, vzeti iz Štrekljevih »spotekljivih, ki niso smele biti sprejete v I. zvezek«. (Ponatis iz »Etnologa«.)

Lokar Janko: Lovsko-ribiški slovar. Ljubljana 1937.

Ramovš Fr. in Kos Milko: Brižinski spomeniki. Akademsko biblioteka 9. Akademsko založba, Ljubljana 1937.

Uvod. Paleografski in fonetični prepis. Prevod v knjižno slovenščino. Faksimile pergamentov.

LEPOSLOVNE

Pesmi

Brenčič Marija: Spev tihe doline. Samozaložba, Podlipa pri Vrhniki 1937.

Mala brošurica pesmi dekleta, ki je v »Mladem Slovincu« pri Kotičkovem stričku objavljala svoje prveence.

Čampa Ivan: Iz belih noči.

Pesmi nadarjenega dijaka.

Sardenko Silvini: Materi. Založil Rode & Martinčič v Celju 1938.

Pripovedne

Barclay Florence: Rožni venec. Roman. Prevedel Blaž Poznič. Založila Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1937.

Čustven in ganljiv družinski roman, ki se godi v aristokratskih krogih. Jana Champion se zaradi svoje nelepote odpove ljubezni Gartha Dalmaina. Garth ne ve za njeno žrtev in ji odpovedi ne more odpustiti. Ko po nesrečnem slučaju oslepi, odbije vse poskuse njenega približanja in ljubezni, ki mu jo dokazuje. Kot neznana sestra Rožamarija Gray streže Jana svojemu ljubemu in mu pomaga v njegovi temi. Jana spozna Garthovo veliko ljubezen in po mnogih zapletljajih se najdeta. — Roman bo zadovoljil prijatelje čustvenih romanov.

Bazin René: Žito poganja. Roman. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 1937. Roman odličnega francoskega katoliškega pisatelja.

Deržaj E.: Rjavček. Knjižnica Pika-polonca 1. Založba »Pikapolonca«, Ljubljana 1938.

Za deco.

Dixelius Hildur: Sara Alelia. Prevedel France Vodnik. Založila Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1938. Roman se godi v Skandinaviji med Laponci in je poln tragičnih in napetih dogodkov. Dejanje se dogaja v okviru protestantske

pastorske družine. Glavna postava je Sara Alelia, ki jo spremljamo od mladosti do pozne starosti. Mladostna pregreha Sare Alelie se kaznuje na njenih potomcih, sinu Eriku Antonu in njegovi ženi Angeliki, vnučku Olafu in ženi mu Majken, ki jih zasleduje nesreča. Šele ko sta vnuk in njegova žena srečna, ko jih zapusti skrivnostno prekletstvo, se Sara Alelia loči od sveta.

Grofov jagar. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 1937.

Prikupna in zanimiva domača povest, priporočljiva za preproste bralce. Pripoveduje o cerkvenem ropu v neki hribovski cerkvi in o predznamenju ter plemenitem grofovem jagru, njegovem grehu, njegovi veliki ljubezni in njegovem očiščenju.

Husova Mara: Živa plamenica. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938.

Roman, ki se dogaja v manjšem uradniškem mestu, govori o mladi in podjetni uradnici Kraševki Zali. Njen zakon z lahkoživim in nepremišljenim Mirom je na prelomu, vendar se Zala žrtvuje, odpusti in sprejme bolnega in uničenega moža k sebi.

Jacoby M.-Leigh R.: Poročnik indijske brigade. Založil »Slovenski dom«, Ljubljana 1938.

Pustolovski roman s slikami.

Jezernikova M.: Beli bratec. S slikami opremil Hinko Smrekar. Založila Belomodra knjižnica v Ljubljani 1938.

Za deco.

Klabund: Pjotr (roman carja), Rasputin (roman demona). Prevedel Boris Rihteršič. Založila založba »Cesta«, Ljubljana 1938.

Za zrele, kritične bralce.

Mauriac Pierre: Štev. 136... Povest. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 1937.

Mrzel L.: Bog v Trbovljah. Založba »Trbovlje«, Ljubljana 1937. 20 originalnih lesorezov Maksima Sedeja.

Moderne legende za kritične bralce.

Pucelj Ivan: Vesela pisarija. Hudomušne črtice politika Pucelja.

Seton E. Th.: Rolf gozdovnik. Prevedel Peter Donat. Založila založba »Sled« Jugoslovanske gozdovniške lige, Ljubljana 1938.

Doživljaji gozdovnika Rolfa, Indijanca Kvonaba in psa Skokuma. Rolf ubeži svojemu

surovemu stricu in živi z Indijancem Kvonabom pravo gozdovniško življenje. Preživljata se z lovom. Potepuh Haag jima nagaja in krade, pa se ujame v medvedjo past, ki jo je sam nastavil. Prijazna postava je pionir Si Sylvane. Pozneje se Rolf s Kvonabom udeleži kot ogleduh vojne, ki jo imajo Združene države proti Angliji. Končno postane Rolf bogat in ugleden farmer, Kvonab pa se zopet umakne v gozdove in tam tudi umre. Knjiga bo zanimala predvsem prijatelje prirode in lova.

Stone Irving: Sla po življenju. Roman. Poslovenil Peter Donat. Založila »Modra ptica«, Ljubljana 1938.

Ta roman, ki se godi deloma v umetniških krogih v Parizu, deloma na Holandskem, opisuje vse bedno življenje in trpljenje velikega holandskega umetnika slikarja Vincenta van Gogha, ki ga takratni umetniški svet ni hotel priznati. Pretresljiva je tudi njegova ljubezen najprej do padle Kristine, ki jo hoče dvigniti, pa se mu ne posreči, pozneje do Margit, ki ga ljubi, pa se zastrupi, ker ji ga branijo. Lepa postava je Vincentov brat Teo, ki mu zvesto stoji ob strani in ga tudi gmotno podpira. Velika beda povzroči, da se Vincentu omrači um in da izvrši samomor. — Knjiga je namenjena le zrelim bralcem.

Timmermans Feliks: Flamska zemlja. Poslovenil Ferdo Kozak. Založil »Hram«, Ljubljana 1938.

»Flamska zemlja« obsega dva romana: »Palliet« in »Jezušček na Flamskem«. Prvi pripoveduje o vedrem in hudomušnem Pallietru in ljubezni do Marieke. Drugi pa je v flamsko pokrajino postavljena mična legenda o Mariji in Jožefu, o Jezusovem rojstvu in sv. treh kraljih. Knjiga je za prijatelje literarno dobrega in vedrega čtiva, vendar samo za zrelejšje bralce.

VZGOJNE IN MLADINSKE

Jeraj dr. Jožef: Vzori slovenskih fantov. Izdala Zveza fantovskih odsekov v Ljubljani 1937.

Odar dr. Alojzij: Temelji organizacij. — Naša pot XIV. — Knjižnica Dijaške Katoliške akcije, Ljubljana 1937.

ZGODOVINSKE

Mathiez Albert: Francoska revolucija. Prevedel Dušan Kermauner. Založila »Naša založba«, Ljubljana 1938.

GLASBENE

Škerjanc L. M.: Emil Adamič. Življenje in delo slovenskega glasbenika. Založba Ivan Grohar, Ljubljana 1937.

PRIRODOPISNE

Brehm: Življenje živali. Založila Umetniška propaganda, Ljubljana 1938.

Izhaja v zvezkih. Ni popoln prevod »Velikega Brehma«, ampak le skrajšana izdaja.

PABERKI IZ LISTOV

VERA

Terseglav Fr.: Religiozna zmeda in istiska sodobnega sveta. (Čas XXXII.)

Trstenjak A.: Duhovnik, laik. (Vzajemnost XXVII.)

VZGOJA

Brumen V.: Krekov pedagoški nazor. (Čas XXXII.)

Cvetko Dr.: Češkoslovaško muzikalno vzgojstvo v teoriji. (Popotnik LIX.)

Deisinger E.: Slomšek-Pestalozzi. (Slov. učitelj XXXIX.)

Gogala St.: Krščanski življenjski nazor. — Življenje in vzgajanje. (Čas XXXII.)

Ozvald K.: Vzgojevalcev mnogo, vzgoje malo. (Modra ptica IX.)

Vodnik Fr.: Erazem Rotterdamski — slovit zagovornik ženske izobrazbe. (Ženski svet 1938.)

POLITIKA IN SOCIOLOGIJA

Ahčin I.: Evolucija v sovjetski Rusiji. (Čas XXXII.)

Kocbek E.: Slovensko izseljenstvo. (Dejanje I.)

Lampret J.: Tvarno-duhovna struktura župnije Ribnica na Pohorju. (Dejanje I.)

Melik A.: Ob združitvi Avstrije z Nemčijo. (Misel in delo IV.)

Serajnik L.: Koroška pred novimi dogodki. (Dejanje I.)

Savli O.: Narodnostno stanje v Julijski krajini in Beneški Sloveniji v letu 1921. (Ljubljanski Zvon LVIII.)

Zalokar A.: Biologija v nacionalni politiki. (Misel in delo IV.)

SLOVSTVO

Jaklič Franc (Slovenski učitelj XXXIX.).

Mencinger Janez (Življenje in svet 21. III. 1938.).

Petrè Fr.: Vrazovo pojmovanje ilirizma. (Sodobnost VI.)

Prešeren — Vrba (Slovenec 23. I. in 5. II. 1938.), **Prešernova rojstna hiša** (Slovenec 26. II. 1938.), **Prešernov testament** (Jutro 8. II. 1938.).

Slovaška priloga »Slovenec« (6. II. 1938.).

Vodnik Fr.: K novi stvarnosti. (Dejanje I.)

Zupančič Oton (J. Kozak v Ljublj. Zvonu LVIII., Slodnjak v Sodobnosti VI., Kolar v Misli in delu IV., Slovenec 23. I. 1938., Jutro 23. in 25. I. 1938.).

ZGODOVINA

Dolinar A.: Zgodovina katoliške cerkvene glasbe. (Cerkveni glasbenik 1938.)

Grivec Fr.: Kocelj, panonski knez, in blaženi njegov učitelj Ciril. (Slovenec 13. II. 1938.)

PRIPOVED

Česnik J.: Otroška sreča. (Vigred 1938.)

Lovrenčič J.: Tonca iz lonca. (Vrtec 1937/38.)

Sovre A.: Na sveti gori Atosu. (Mladika XIX.)

Stojanova Cveta: Zbegano gnezdo. (Mladika XIX.)

Zorec Iv.: V nove zarje. (Mladika XIX.)

Ključec (Brinar v Razorih VI.).

IGRA

Ljudski oder V — št. 3.: Hans Sachs, Di-jak na poti v paradiz; Lope de Vega, Pašetar.

SRBSKOHRVATSKE KNJIGE

Bogić Miroljub: Naše tamnovanje. Roman o srbski borbi za osvobojenje od 1914. do 1918. leta. Založil Jov. Petrović, Tuzla 1938. (V cirilici.)

Horvat Josip: Supilo. Roman hrvatskega politika. Zagreb 1938.

Jakovljević Stevan: Srpska trilogija I-II. deo: Devet sto četrnaesta — Pod krstom — Kapija slobode. — Četrta izdaja, Beograd 1938. (V cirilici.)

Pfeffer L.: Istraga u Sarajevskom atentatu. »Nova Evropa«, Zagreb 1938.

Šantić Milan: Na uskom kolu. Potopis. Založil Geca Kon, Beograd 1938. (V cirilici.)

IZ LEPOSLOVJA

(Glavna nagradna uganka)

Št. (5 — 2) + (6 — 1)

... Obrnil se je h gladiatorjem in jim je naročil, naj zvežejo ujetnika.

Glasni kriki in žsočeri koraki so naznanjali, da se zbirajo legije pred palačo. Mlado jutro je obsevalo njihove sklenjene vrste, ki so segale čez celi prostor pred palačo in daleč tja po vrtu, in jutranji vetrič se je igral z zastavicami. Na nekaterih se je že blestelo ime novega imperatorja: Tit Flavij Vespazijan Cezar.

Ko je Vitelij z zvezanimi rokami stopil med dvema gladiatorjema skozi vrata palače, ki je bila o polnoči še njegova, se je eden teh napisov zabliščal pred njim v vzhajajočem solncu.

In telo se mu je sesedlo, glava mu je klonila na prsi, sedaj je vedel, da je bridka smrt neizogibna —.

Pa v tribunovem načrtu je bilo, da morajo videti legije obraz njegove žrtve.

Djal je svoj meč Viteliju pod brado in ga s tem prisilil, da je nosil glavo po koncu.

»Naj vidijo tvoj obraz!« mu je eurovo rekel. »Še vedno si najbolj znana oseba v Rimu!«

Četudi je bil debel in zabuhel, napol hrom in bledega lica, razmrščenih las in ujetnik, je vendar še vkljub temu nekaj plemenitega dostojanstva govorilo iz padlega imperatorja, ko je dejal:

»Jedel si moj krub in pil iz moje čaše. Obložil sem te z bogastvom in s častmi. Včeraj sem bil tvoj cezar, danes sem tvoj ujetnik. Ampak tukaj, na pragu smrti, ti povem, da ne za življenje in ne za celo cesarstvo ne menjam s tribunom Julijem Placidom —!«

To so bile zadnje njegove besede.

Kmalu nato so legionarji planili nadenj, ga pobili na tla, posekali na kose ter jih vrgli v Tiber —.

In zvesta soproga Valerija je dala zbrati kosce in jih je spodobno pokopala.

Pa malokdo je žaloval za Vitelijem požeruhom, kajti dobri in zmerni Vespazijan je vladal na njegovem mestu ...

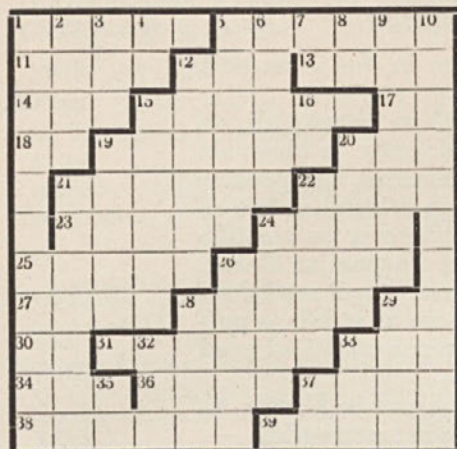
Na smetišču sem našel razcefran list. Na listu je bilo tiskano gornje besedilo. Gotovo je iz kakega zanimivega romana. Iz katerega? — Kdo ga je spisal? — Kdaj se dogodki v romanu vršijo? — Kje je bil tiskan? — Kje se dobi? — Kako ti ugaja? — Kdor prav odgovori na stavljena vprašanja, dobi

vseh dvajset knjig Karla Maya (vezanih, v vrednosti 1500 din)

za nagrado! Če bo več pravih rešitev, določi nagrado žreb. Kdor pa hoče priti pri žrebanju v poštev, mora do 31. maja 1938. poslati rešitev na dopisnici ali v pismu (ne pozabite in napišite svoj naslov!) ter plačati naročnino »Našega doma« za vse leto (20 din).

KRİZANKA

(France, Središče)

Besede pomenijo: Vodoravno: 1. moško ime, 5. glavni greh, 11. pisarna, 12. zver, 13. navdušenje, 14. domači praznik, 15. del živalske nože, 17. v morje segajoča zemlja, 18. zaimek, 19. hišica, 20. del glave, 21. afriška žival, 22. leseni žebelj, 23. kuhinjska potrebščina, 24. poziv, 25. drevored, 26. ptica, 27. mehka snov, 28. pomoč, 29. doktor, 30. predlog, 31. dan v tednu, 33. del sobe, 34. zvok, 36. prerok, 37. judovski naslov, 38. žensko ime, 39. mohamedansko sv. pismo.

Navpično: 1. evropska država, 2. svetopisemska oseba, 3. posoda, 4. predlog, 5. lim, 6. zmanjšano žensko ime, 7. nikalnica, 8. staroslovanska pijača, 9. ladjica, 10. dvoje moških imen, 12. jezikovni znaki, 15.

polotok v Japonskem morju (Tihi ocean), 16. zaimek, 19. nebesno telo, 20. lepo vedenje, 21. nadležen mrčes (psovka), 22. žensko ime, 24. žaba, 26. vez, 28. star grški denar, 29. vek, 32. del voza, 33. veznik, 35. utež, 37. grška črka.

ENAČBA

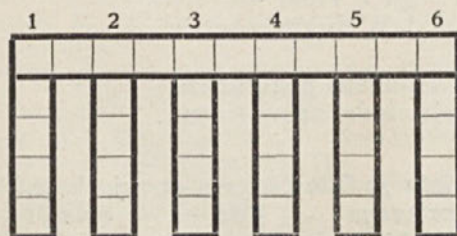
(R.)

$$a + b + c + d + e + f + g + h + i + j = ?$$

a = kemični znak za žveplo, b = št. 50, c = kemični znak za kisik, d = št. 5, e = števniki, f = smučarska priprava, g = domača žival, h = reka v Italiji, i = št. 500, j = ploskovna mera, x = slov. tednik.

GLAVNIK

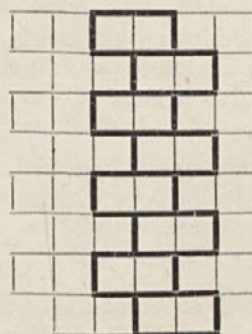
(R.)

Besede pomenijo: 1. reka v Sloveniji, 2. država pod Himalajo, 3. gora med Vranskim in Nazarjem, 4. hrib pri Beogradu, 5. gora severozapadno od Boke Kotorske, 6. kraj med Gornjo Radgono in Cmurekom, 1—6 ime znane gore.

ČRKOVNICA

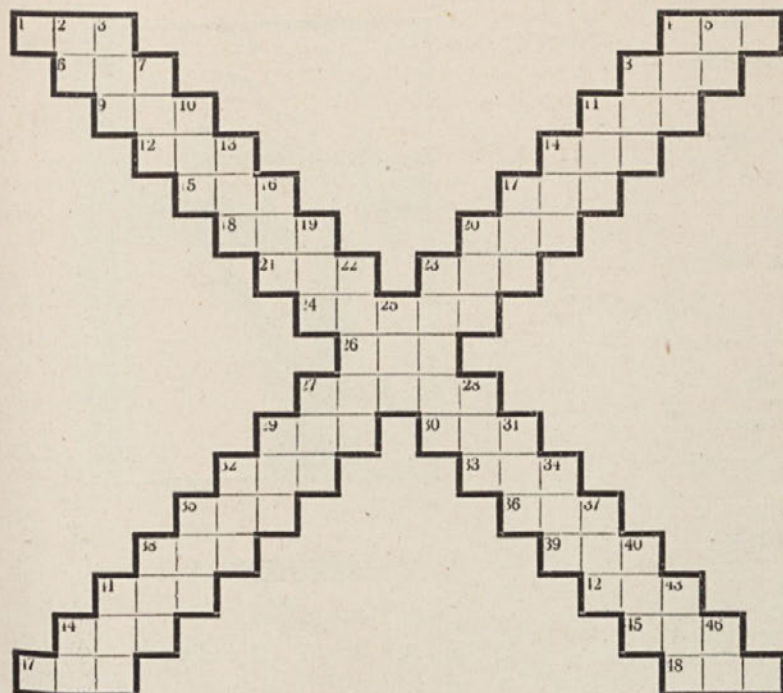
(R.)

jeza
dvokolica
konjski hlapec
del tiskarne
gnječa
elektrarna v Sloveniji
potovalna potrebščina
slovenski sociolog
in politik

Črke v debelo obrobljenih poljih dajo Foersterjevo opero.

KRIŽANKA (France, Središče)

**Besede pomeni-
jo:** Vodoravno:
1. najvišje bitje, 4.
del tedna, 1 + 4 mo-
ško ime, 6. začimba,
8. gostija, 9. Noetov
sin, 11. drevo, 12.
drevo, 14. orožje, 15.
šport, 17. znak plem-
stva, 18. del spove-
di, 20. naselbina, 21.
umetnina, 23. del hi-
še, 24. policaj, 26. te-
čaj, 27. gozdni sad,
29. obrtnik, 30. ce-
sta, 32. del živali,
33. urejeno stanje,
35. zdravilo, 36. vez-
nik, 38. smer reke,
39. gozdni sad, 41.
žival, 42. ribičeva
potrebščina, 44. šte-
vilo, 45. vodna na-
prava, 47. rastlina,
48. otok v Jadran-
skem morju.

Navpično: 2. del voza, 3. žival, 4. tek, 5. ploskovna mera, 7. voda pozimi,
8. čevljarska potrebščina, 10. glasbeni izraz, 11. sočivje, 13. del telesa, 14. žlahtna
rastlina, 16. doba, 17. kača, 19. hrana, 20. začetek, 22. otroško ime, 23. postaja
ob juž. žel., 25. dolina, 27. del obleke, 28. darilo, 29. dolžinska mera, 31. sorodnik,
32. termin, 34. padavina, 35. znak žalosti, 37. zver, 38. prijatelj tuje lastnine, 40. ne-
besa, 41. pregovor, 43. veznik, 44. veznik, 46. predlog.

SESTAVNICA (R.)

U	J	Š	N	V	H	J	A	A
E	H	O	S	E	J	B	E	L
N	N	S	Č	E	V	E	I	R
E	S	N	Č	H	R	Č	I	I
P	I	M	D	N	S	O	N	I

Uredi skupine črk ta-
ko, da bereš vodoravno
lep izrek.

NAPAKA

Na neki izmed slik v tem
»Našem domu« je huda napaka.
Katera?

SREČKE (France, Središče)

A 4554, B 4723, C 2961, Č 1484,
D 1331, E 3621, F 2731, G 4571, H 4852,
I 4211, J 5981, K 2341, L 1124, M 1111.

ČRKOVNICA

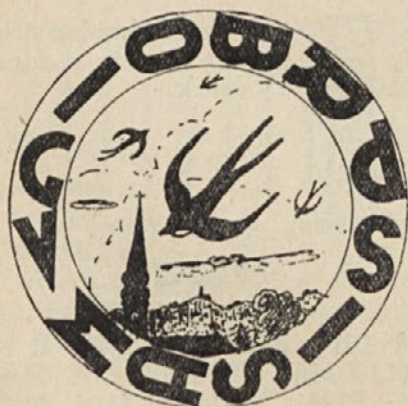
(R.)

a a a a a a evropska reka
 a a a a a a ameriški prekop
 a a a a a a jetika
 a a a a vrsta pesmi
 a a a b b c vigred
 c d d d d d tuji svet
 d e e e e e zrelostni izpit
 e g g g i i ločilo
 i i i j j j cerkveno opravilo
 j k k k k k krušni oče
 l l l l l m rimski cesar
 m m m n n n indijski tempelj
 n n n n o o zavesa
 o o o o o o jabolko (ime)
 o o o o p p cvetlica
 p p p r r r kanal za odvajanje
 nesnage (tujka)
 r r r r r s latinska boginja lepote in
 ljubezni
 s s š t t t jeza
 t t t u u u morska ožina med Evropo
 in Azijo
 v v v z z z satan

Kaj ti povesta srednji dve črki,
 brani od zgoraj navzdol?

LASTOVKE

(Kastor & Polux)

HUDOBNEŽ

(Rojic Mirko, Maribor)

ŠTEVILNICA

(R.)

1, 2, 3, 4, 5, 2	velblod
6, 7, 2, 3, 2	odrsko delo
8, 5, 9, 2, 7	žrtvenik
7, 2, 14, 5, 8, 16	dokaz
11, 4, 7, 8, 12, 1	šol. predmet
13, 8, 5, 14, 2	posledica žalosti
4, 3, 8, 15, 2	staro ime slov. mesta
11, 13, 9, 2, 10, 2	upor

Debelo tiskane črke dajo pregovor.

Rešitve pošljite do 31. maja na naslov: Uprava »Našega doma«, Maribor, Koroška c. 5. — Trije, ki bodo izžrebani, dobijo lepo knjižno nagrado: eden za »križanke«, dva za ostale uganke.

Spoznavajmo svojo domačijo!

Majhna, pa vedno lepa je naša slovenska domačija, med štiri države razklana.

Vsako jutro ji morski valovi izpirajo prag in severni Jadran ji šepče sladke besede: »Vstani, dečla zala, vstani, visoko jutro je žel«

Ljubimo jo, to dečlo zalo, zemljo našo, in vse, kar je na njej, nam je sveto:

slovenski človek in njegov križev pot, njegova preteklost in sedanost; njegov zaskrbljen obraz in žuljave roke, njegove trudne stopinje poljubljamo.

»Naš dom« bo zbiral vse, kar se je ohranilo iz preteklosti in bo zanimalo poznejši rod. Mnogo takega narodnega blaga je raztresenega. To so narodni običaji, stare pesmi, narodne noše, krajevne znamenitosti, zgodbe manjših narodnih junakov itd. Stari očka za pečjo vedo toliko zgodb še

iz dobe, ko so zasedli Bosno, iz vojne v Italiji, v Galiciji in drugod. Mati še danes živo pripoveduje, kako so med svetovno vojno skrivali živež za lačno deco in očeta, če bi se nekega večera nenadoma vrnil. Vaški godec, ki zna na pamet sto »maršev« in ravno toliko »polk« in je vsako leto na sedmih gostijah, natančno pozna ženitovanjske običaje, plese in martinovanje in furovske večere, ko ni vseeno, kdo pometa hišo in kako na dolgo vleče z brezovo metlo. In bradat graščinski lovec te dobro pouči, kaj moraš storiti, če po nesreči srečaš o polnoči divje jagre in njihove urne pse, in kako jih rešiš zakletstva. Kajti to so bili nekoč divji lovci, ki so jagali ob sobotah in nedeljah in se s tem hudo pregrešili, zaradi česar zdaj jagajo v kvatrnih nočeh.

Prisluhnite tem našim ljudem, zapišite njihova zimska kramljanja! Pri tem je važno, da ničesar ne izpreminjate, niti po svoje ne dodajate, kar velja zlasti za stare pesmi. Če bi jih izpreminjali, bi jih skvarili in njihovo vrednost uničili, čeprav bi se vam zdelo, da so boljše.

»Naš dom« išče zbiratelj narodnega blaga. Vsak fant in dekle iz vasi lahko opiše svojo vas in zanimive ljudi in pošlje zapiske na uredništvo »Našega doma«. Na ovojnico naj zapiše v oklepaju »O d d e l e k n. b.« Bogate zapiske bomo nagradili. Kdor želi kaka navodila, naj sporoči!

Naj nas navdaja veselje, če smo storili kaj za naš narodič, ki je bil že od pamtiveka teptan, a je bil velik po svojih možeh in usodi!

Jože Luskar

VELIKA

UGANKARSKA NAGRADA

VES KARL MAY - DVAJSET KNJIG, VREDNIH 1500 DIN

I. Karl May: Križem po Jutrovem.	XI. Karl May: Satan in Iskariot.
II. Karl May: Po divjem Kurdistanu.	XII. Karl May: Satan in Iskariot.
III. Karl May: Iz Bagdada v Stambul.	XIII. Karl May: Sužnji.
IV. Karl May: V gorah Balkana.	XIV. Karl May: Sužnji.
V. Karl May: V deželi Škipetarjev.	XV. Karl May: Sužnji.
VI. Karl May: Žuti.	XVI. Karl May: Bela reka.
VII. Karl May: Winnetou.	XVII. Karl May: V Cordillerah.
VIII. Karl May: Winnetou.	XVIII. Karl May: Zaklad v Srebrnem jezeru.
IX. Karl May: Winnetou.	XIX. Karl May: Dolina smrti.
X. Karl May: Satan in Iskariot.	XX. Karl May: Soboljar in kozak.

Nagrada je izložena v knjigarnah

Tiskarne sv. Cirila v Mariboru in Ptuj.

POGOJ:

1. Rešiti je treba uganko na strani 61. in rešitev poslati do 31. maja 1938. na naslov: »Naš dom«, Maribor, Koroška cesta 5.

2. Izmed rešilcev more biti izžreban le tisti, ki do 31. maja 1938. plača vso naročnino (20 din) za »Naš dom«.

★

Poleg te glavne nagrade, za katero je treba rešiti le uganko na strani 61., bo dobil eden izmed tistih, ki bodo rešili križanki na strani 62. in 63., čedno knjižno nagrado, prav tako čedno knjižno nagrado bosta dobila tudi še dva izmed onih, ki bodo rešili ostale uganke.

Pričakujem prav mnogo rešitev; imena rešilcev bom objavil. Priporočam se tudi sotrudnikom, pa ne le za trde orehe, ampak tudi za vesele smehe.

Ugankar.
